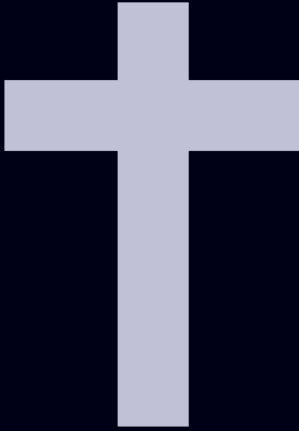

Matthew sample

9 verses of the Gospel According to Matthew in the Gugu
Yimidhrr language of Australia

Matthew sample
9 verses of the Gospel According to Matthew in the Gugu
Yimidhurr language of Australia

Public Domain

Language: Gugu Yimidhurr (Guugu Yimidhurr)

2021-11-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023
f4cad640-5ebd-5ce0-a182-942045620ab8

Contents

Gugu Yimidhirr Sample 1
Matthew 2
Bible Stories 3
Order of Service 54

Gugu Yimidhirr

This is a small selection of published scripture (Matthew 21:1-9) for the Gugu Yimidhirr language, thanks to Lutheran Archives Australia. This was published in 1888, and is therefore in the public domain. Gugu Yimidhirr is spoken by about 780 people, according to the Ethnologue. If you think that they and other minority language groups should have more than nine verses of the Bible in their own heart language, please consider joining or supporting a Bible translation ministry.

Matthew

21

¹ Tana jubaiko Jerusalem kadai je mon Bethphage jubaiko milnkol mantjal Jesus nulu kortiva jerkangāi nangu tegai ² nulu koko jerba damangan: “Jubale date jambanaī, jura natinujina jemon, jubale mamalma jereman kadeiga kankaltjir gumbin darngal, jina ngato mante. ³ Bama jendu koko batal; ngani? jubale jerba: ‘Master ngantanan tegai’, ujurke nulu tana tegala.” ⁴ Jinarana jitaranu, koko propetawai manuputan merilil, nulu jerba:

⁵ “Nudi koko batala ngutur Sion:
Namala master nganu kada nganunka,
dauun ningankal dagarkar jeremantjir.”

⁶ Nangu jerkangai datai m balkalkai, wandare Jesus koko banti danangan.

⁷ Tana mante jereman kankaltjir marar tanangan pirbai dagargar m jitare nangu jemon. ⁸ Bama warkangamu dambare marar tanangan dutanwai mundal jokungan pinda bantila m najun dutanwai dambare. ⁹ Bama warkangamu gurir datai m dagalbai. Kadai ganal bantil jerba:

“Hosianna jumur David,
nundu kadai puriwai masterngan,
Hosianna wankarwai.”

NEW TESTAMENT BIBLE STORIES **Selected and Translated from Biblical History for** **School and Home by Dr. M. Reu**

1. Godngunda Anggali Gabriel Degai Zacharias Kokodir Waminu

Herodes king Judaeawe ninggai nalggornego Judaeawe galmba yendu priest ninggai kadil nangu Zacharias, kadil diral nangume Elizabeth. Burla mokul manadi-gura ganggalmul ninggai.

Garko Zacharias Jerusalembe datai, templebe yimidir priest mundal nulu workmanati. Nulu namo wauwe burnggadi — gura bama warkaigo wagguro yueleli, Godgal koko balkaiga gura. Nalgorne anggali Godga Zachariasgal miradi gura nangu yerba koko balkai: Zacharias — gari inilmala — God koko nanu nadega — diral nanume Elizabethbe garko ganggal balkatinu, deran, nangu kadil nundu “John” yidara.

Bama Israel warkaigo koko nangu milkadirgo nadinungo, dudan warra dubinu gura God gurabudo waminu.

Koko burbubudon nulu yinilmulgo bandinu walu Eliasngun — yerba nulu dudan Messiasbe balkabalkaigo guranu. Zacharias koko anggaliwe gri mnubudon gurai. Nulu anggaligal yerba koko balkai: wondara ngayu pinalgo nadinu nundu koko manubudon ngado merelin? Anggali nangungal dirlen yerba gurai: Ngayu Gabriel ngayu netchin yueleli, gura nulu ani kokodir nanungal degai. Nundu yerba gurai — wondara ngayu pinal nundu koko manubudon? Na! nilangango nundu kokomul manadinu. Garko nundugo milnda namalma, koko ngato manubudon, nalgorne nundu murga gurabudo kokodir madinu.

Bama warkur Zacharias murkara bantchenchi gura yerba mati: nulu nganiwe ngorbelbil? Gorer nulu mirati — dana nadi nulu kokomul — murga mangalnda danangan degai.

2. God Anggali Gabriel Degai — Maria Kokodir Waninu.

Anggali Gabriel Zacharias kana wami — garko keda six ninggai Godngun nangu degai Nazarethbe — Maria kokodir waminu. Nulu nangungal miradiga, nulu nangungal yerba gurai: Maria, God nanu dauunbudon-go, namo nulu nina yerlugar guraiga, ngando yendu nulu gari yimidir dauuntchirgo namalma.

Maria anggali gura koko nangu nadega nulu wauu dumbati, gura anggali yerba gurai: Maria nundu gari yinilmala — God nanu dauunbudongo — na, garko nanu dowe balkadinu, nundu kadil nangu “Jesus” yidara.

Nulu burbubudon ningganu gura nangu yumur Godga guranu. Nulu walu king ningganu gura nangu kingdom walu yendu — bama warkangamu bobowe ninggal — nayun nangu kingdom, nayun nangu bama.

Garko Maria yerba gurai: Wondara dirlen? Gura Gabriel yerba madi: Nundu gari ganggaltchir manuya walu ngandongai mundal — nina murga Godngun detchurenga namo murga nanu ganggal balkaya — namo galmba ganggal nanu bama warkangamun, yumur Godga guranu.

Maria koko anggaliga manubuton gurai, gur anggali gura budo datai.

3. John Balkadiga.

Elizabethbe garko ganggal balkaeti bera, yimidir anggali dauaigo merelin. Nulu eight days manadi, dana nangu mandendi kadil yitarnu. Dana nangu kadil Zacharias yietarnda — kadil pebaga.

Gura ngamu nangu yerba gurai — gari gau — nangu kadil “John” gura. Dana dirlen peba nangu dawangadi Koko — muluwe nulu kaban yerba balkai: Nangu kadil “John.” Kaban yimidir nulu balkaiga nulu gurabudo kokodir manaedi, koko yirgai gura God bodan guraiga.

Dana bama wauurunmadi gura yerba gurai: Ganggal nayun wondalchir-budo.

4. *Jesus Balkadiga.*

Herodes king Jundaeawe ninggai — nalgorne bama Israel gari gura king danangantchirgame yerlngargo Canaanbe ninggai. Caesar Augustus Emperor Romebe, nulu bobo danangan mane, bama Israel galmba murga bama nangugo ninggai gura nulu danangan king yidaren. Nulu galmba detchuren bobo warkangamu nangugo unai nayun bama galmba bandinu gura kadilngai kapanbe yitarnu, nulu nadinu dana bama warkangamu ngana ninggal. Gura nulu detchuren gari ngambaingo danangan kadil yidarnu — danangan namo detchuren, dana bobo peba danangangme waminu gura nawaigo danangan kadil yidarnu. Maria burla Joseph Nazarethbe ninggai gura burla bama Davidga, Davidbe bobo Bethlehem gura, gari Nazareth — namo burla galmba wanchi bobo pebgame burlangan kadil kabanbe yidarnu.

Burla Bethlehembe miradi-na, bayanngai warkangamu bama mundalnda kana baitcharen, dana dauigo kadaraiga. Namu burla dirlen bayen minawego burnggadi barbinu. Nawaigo wudurbe Mariawe ganggal balkadi. Namburmulewe, nulu nangu murga mararen gumo yirngaimane gura mangerbe yidaren.

Nalgornego Bethlehem yubaigo — wakurgo — bama moaribungaga — malen dana mina wudurbe bantchega. Na anggali Godga danangangal miradi, ulunggur warkbudon danangan galmba dirmbaiga gura dana inil manadi Gura anggali danangan terba koko balkai: Gari inilmala. Na, ngayu yurangan melbi bodan budongo mandendi — yurangan gura bama ngamuguraigowe — na, nila yurangan gura bama ngamuguraigowe — na, nila yurangan bobo Davidgame Saviour balkatiga, Christ, Lordbudongo. Yura pinalengo nangu natinungo — namo koko na — yura nangu waminu — mararen gumo yirngadi gura mangerbe nulu unana — Ngangoigo anggali warkangamubodon miradi — God bodan gurai — gura yerba koko balkai: God tjiriwe bodan gurala, bamawe dauun manati, bamaigo dirlen galmba dauuntchir bobowe ningganu.

Gorer anggali gura budo dadai tjiriwe, dana bama moaribungaga — malen yerba yirgalgadi: Kada ngandan Bethlehembe dadanu Lord — ngunda ngandanun koko anggali dir degai ngandan nayun manubudon natinu. Tindalgo dana dadai gura Maria, Joseph gura ganggal mangerbego wami. Nadega, dana dirlen melbi warkngamu wali merelin. Bamal koko danangan nadega dana wauunrunmati kokongu, Mariangun koko yimidir wauun bantchega gura makobadaigo milkan mandeg.

5-6. *Jesus Puri Yidaren, Corer Nangu Templebe Mandega.*

Bethlehembe Mariagal ganggal balkadiga — eight days ninggai kana garko nangu puri yidaren. Nangu puri “Jesus” yidarena.

Jesus six weeks manadi, garko Maria burla Joseph nanga Templebe mandega. Nangungu yendu, ngarbal, nakalmun bobo yendumun Jerusalembe King Herodga kadai gura nangu yerba gurai: King bama Israelbe Nila wonda balkadiga? Ngandan nakalu dauar nangu nadega gura kadai nangu koko balkanu!

King Herod koko yimidir nadega, nulu dumbadi gura yinilmadi. Yimiyimidir galmba bama yendu Jerusalembe dumbadi koko yimidirga. Herod dirlen ngangoigo bama kabanmalen gura priestngai dawu gura

danangangal yiwaren: “Messias bobo wondalbe balkadinu?” Dana nangu ngangoigo merelin — nulu Bethlehem balkadinu. Propeda Micawebudo koko yerba ngandan namalmalmai: “Nina Bethlehem Jundaewe, garko bamal gari gura pida guranu, gari gura warra guranu. Bethlehem-nganbudo ngayu garko ngado king dawinu, nulu bama Israelbe master ningganu.” Herod dirlen dudurgo bama nakalmun dawu gura danangangal yiwaren: wondawondalga yura dauar kana nadega. Daan nangu merelin bera, garko nulu danangan Bethlehembe degai gura danangan yerba gurai: dadera yura, ganggal yiwara budo, gura wamega, yura dirlen ngundu kade gura ngado merila — ngayu galmba dadanu nangu koko balkanu.

Dana dirlen dadai Bethlehem waminu. Na! dana Jerusalem dubi — dauar dana nagalu nadega gurabudo danangan miradi gura dumburgo Bethlehembe wanggar yueliga. Dana karbunmanadi bera, dauar bayan danangan merelin — nayun dana burnggadi gura ganggal gura Maria wami. Dana dirlen ganggalga bunggo dakadi gura nangu koko balkaiga walu Godbego. Garko dana galmba nangu daku bodan wudega walu kingbe.

Nguyaren God danangan detchuren dana gari gura Herod Jerusalembe waminu. Namo dana dirlen galmba dudan yendume gura budo naka bobo danangangame dadai.

7. Herod Ganggal Jesus Kundanda, Godngunda Muri.

Bama nakalmun dadaiga, anggali Godga Josephga nguyaren miradi gura nangu yerba gurai: Yandala, ganggal gura ngamu nangu mara gura Egyptawe dude gura nawaigo ninggala. Garko ngayu nina gurabudo dawil bera. Na, Herod ganggal kulidir yiwar, nangu duyungu kundanu. Joseph dirlen yandai, ganggal gura ngamu nangu mane — wudurbe Egyptawe dudai.

Herod melbi nadega bama nakalmun dudan yendumetchir dadai gura nangu dubi nulu kuli warka madi, gura bama nangu warkaigo Bethlehembe degai gura danangan detchuren pidagur warkangamubudon nawaigo duyungu kundanu. Dana kundai galmba, gura bobo namodirbe wungga warkabudongo wunanaiga — wungga ngandongaiibe wondara dirlen galmba darlanda gura ngandaimandenda — danangan pidagur warkangamu badaimane.

Garko Herod birni. Anggali Godga gurabudu Josephga nguyaren miradi gura yerba gurai: Yandala, ganggal gura ngamu nangu mara gura dade gurabudo bobo bama Israelbe. Bama kana yirgai, ganggal duyungoigo kundanu, na, dana birni gura. Nila nundu kana Cannaanbe ningganu. Joseph dirlen ganggal gura ngamu nangu mane gura bobo bama Israelbe gurabudo wami. Judaeawe nalgone yumur Herodbe king ninggai, namo Joseph gari Bethlehem wami (Judaeawe) nulu dirlen Nazarethbe dakadi, nayun bobo Galileewe.

8. Jesus 12 Years Manadi, Nangu Dirlen Jerusalembe Dawi.

Ngamu Jesuwe gura Joseph netchin Passoverga Jerusalembe dadai. Jesus 12 years manadi, burla nangu galmba dawu, yimidir Mosesngun detchuren. Passover badadiga, Joseph burla Maria gurabudo worlmbadi Nazarethbe dadanu. Jesus nulugo Jerusalembe ngandadi. Burla nayun pinalmul, burla ngambain-go dadai. Burla yerba madi, nulu ngoba bobokutchin ngalinungal dauaigo dadai. Garko danangan wami, burla nadi nulu danangangal gari kadi, dirlen burla worlmbadi gurabudo Jerusalembe dadai nangu yiwarnu.

Three days nulugo Jerusalemba ninggai, garko burla nangu templebego wami. Templebe dana diraingur kabanmalen ninggai, gura Jesus danangan-gal yueleli, danangan koko nadega gura danangan dawangadi. Burla nangu nadega, burla wauunrunmadi gura ngamu nangumun yerba gurai: Dowe, ngalinun ngani nundu dubi. Na, ngali wunggadir nina kanangango yiwaren. Jesus dirlen yerba gurai: Ani ngani galmba yiwaren? Yubal pinalmul dirlen ngayu peba ngadomego kana milka ningganu? Burla nangu koko yiwaren, gura ngamu nangu koko yimidir makobadaigo gari milkangandadi.

Garko Jesus burlangan-ga Nazarethbe dadai, gura burlangan milkadir budongo ninggai, Nulu pinalmadega, nulu warkamadega. God gura bamal nangu dauuntchir ninggai.

9. John Dauaigo Kadai, Dudan Jesuwe Balkabalkaigo Guranu.

John ganggal Zacharias burlangan Elizabethbe warkamadega — nulugo wakur, dogaren ninggaiga. Wauu Godga nangungal dakadi. Nulu 30 years manadi, nulu Jordanbe kadai gura bamawe koko merelin yimidir God nangu detchuren. Nulu netchin bamawe yerba koko balgaiga: Worlmbaya, Na Tjiri Godga Yuba Kadai. Nulu gari marar bodanchir dadai, nangu marar dangaigo, walkan ngaraigo, gura mayi nangu borndil gura murla. Bama warakaigo Jerusalemnang gura Judaeangan Jordanbe kadai koko nangu nadinu mundalگو koko Johnga manubudon gurai, worlmbadi galmba, Johngal marla yirgai. John dirlen danangan Jordanbe dogi.

Garko John nadega Pharisees gura Sadducees galmba kadaiga nulu doginu, nulu danangan yerba gurai: Yura bama warragur ngani wudaya doginun-go, yura worlmbadinda kana gura walu yendu madinda — yerbaigo God yurangan gari dauun manaya ga! Yura gari yerba gurala, ngandan kana gura, Abraham budo peba ngandanun. Namo God yurangan gari dauun manaya. Yimidir bamal yoku warragur, mayimul, warbin bandil gura yokun baul, yimidir God bama warragur, milkamul galmba warra guranu. Dana nangu dawangadi: Ngandan dirlen wondara manaya? Nulu danangan yerba gurai: Nanu marar godera ngoba wuna gura bama yendu markan-go-dirlen nangu nobungo marar woa. Publicans dirlen nangu dawangadi — Master ngandan dirlen wondara? Nulu yerba madi: yura gari gura bamawe money ngabila gura burgaimara. Soldiers nangu dawangadi: Master, ngandan gura wondara? Danangan detchuren — yura bama ngambadir gari dirmbala gura yinil gurala yurangan money ngoba, wudinu.

Bama mundal nangungu yerba yirgai: Nulu Messias ngoba-Saviour ngandanun kanangan melbega — nulugala ngoba. John namodir nadega nulu dirlen yerba madi: Ngayu yurangan murgar puraien dogelgil. Yendu gura warka, gura burburbudon nilabudo kadanu — ngayu bama nangu nulu budo-bama yerlugar guramu yimidir bamal wheat gura munu yerlugar gural — wheat bayanbe mandenu gura munu warragur bauanu. Dana yerba gurai — nundu gari Christ dirlen wandu nudu? Nulu dirlen yerba yirgai “Ani, bama nangugo, murga dauaigo degalgai nangu dudan balka-balkaigo guranu.”

10. Jesus Galmba Jordanbe Kadai, John Nangu Doginungo.

Garko Jesus Galileengan kadai, nulu galmba Jordan wami gura Johnbe koko balkai, nangu doginu. John muradi, gura yerba gurai: nundu-budo ani doginda — nundu ngado ngani koko balkal Nina doginu? Jesus dirlen yerba gurai: kana gura. Yimidir ngandan kokowe budo milkadir madinu. Garko John nangu dogelgi gura.

Jesus puraingan yandai, Na, tjiri wanggar warlmgadi. Gura John nadi wauu Godga wanggarmun Jesusgal dakadi. John galmba tjiringan koko Godga yerba nadi: "Nayun yumur ngadogo, nulu bodanbudongo."

11. Satan Ngurangadai Jesus Milkamul Guranu!

Garko wauun Jesus dogaren dawi, Satan nangu badanu. Budur 40 nulu mayimul kana ninggai — nulu dinggadir madi. Satan-ngun nangu wami dirilen, gura nangu yerba koko balkai: nundu manubudon yumur Godga ninggal? Dirilen nambal yinaren detchura mayi madinu. Jesus nangungal dirilen yerba gurai: Kaban Godgame koko yerba una: "Bama gari manu mayingoalgo ngamburgo ninggal, koko Godga nangu ngamburgo bantchentchil gura."

Gorer Satan nangu Jesusalembe dawi gura templebe nangu wanggar mokuwe birnirn-bego yidaren gura yerba gurai: Nundu manubudon yumur Godga ninggal? Yerbaigo walmbamul dirilen nundu bada bobowe garnbara. Kaban Godgame koko yendu budo yerba wuna: nulu Anggali detchurnu, dana nina bantchinu — mangalnda dana nina karbalbanu tamal nundu nambalbe nindadigamu. Jesus dirilen yerba gurai: Kaban Godgame yendu koko yimidir galmba nawa — nundu Lord, God nanu gari badala.

Urabudo Satanngun Jesus dawi mantchal warkawe. Namongan nulu Jesuwe bobo warkaigo merelin, bayanchir mayidir, bamadir, kadagaichir gura nulu Jesusgal yerba gurai: na, nundu murga bunggo dakadinda gura ngado koko balkanda — nayun warkanobungo gayu nanu wudinda! Dirilen Jesus yerba yirgai: Wala Satan! Kaban Godgame koko yerba wuna — Lord, God nanumego nundu koko balkanu, nangugo galmba nundu murga milkadir ningganu.

12. Jesus Bama Nangugo Mundal Dawi!

John Jordanbe bama dogelgi — Jesus galmba bobo namodirbe kadai. John nangu nadega kadaraiga — nulu bama mundalga yerba gurai: "Na, nangubudo God degaiga, bama warrangoal balkanu, nayun yumur Godga, ngayu yurangan merelin nulu gorer kadanu."

Bama godera Johnbe koko yimidir nadega, burla nangu dubi gura Jesus woguren, Jesus burlangan nadega nulu burlangan dawangadi: Yubal ngana yiwar? Burla yerba: Master nundu wonda ninggalngal? Nulu dirilen: kade yubal-yubal nadinu. Burla nangungal dadai dirilen. Nobungo, nangu kadil Andrew, yendu nulu John. Andrew garko yaba nangu wami "Simon," gura nangungal yerba gurai "Ngandan Messiah wami," gura nulu nangu Jesusgal dawi. Jesus nangu nadi, nulu nangungal yerba yirgai: "Nundu Simon, yumur Jonawe, gayu nanu kadil yendu yidar, nundu, Cephas" (nambal).

Garko Jesus Galileewe dadai. Nulu Philip wami gura nagu detchuren: "Ani wogura." Philipngun dirilen Nathanael wami gura nangungal yerba gurai: Moses gura Propetangai dauaigo melbi merelinga Messiahga-nangubudo ngandan nila wami, nulu Jesus, Nazarethngan Yumur Josephbe. Nathanael yerba gurai: Nazareth-ngan? Nazareth warragur, namongan bodan wondara kadanda? Philip yerba gurai: "Kadabudo nundu, nadinungo." Jesus nangu nadetchi kadaraiga, nulu yerba gurai, na, nayun bama Israel manubudon, nulu gari wangawanga. Nathanael dirilen yiwaren: nundu ani wondara pinal? Jesus yerba: Philipngun dadai nina waminu — gayu nina dagalbai nadega nundu meluwego ninggaiga, Nathanael ngan-go yerba gurai: Master nundu Yumur Godga, nundu King Bama Israelbe. Jesus yerba: Gayu nina wauun dagalbai nadega, namo nundu ani manubudon gural, Garko ani gura bodan-go nadinu.

13. *Jesus Canawe Purai Wine Gurai.*

Canawe yendu bama diral mane. Burla dauun Mariawe, namo nulu nalgone burlangan wami. Jesus gura bama nangugo burla galmba mayingu dawi. Wine danangan badadiga, ngamu Jesuwe nangu yerba gurai: na, danangan wine gari gura wunana. Jesus nangun-gal dirlen yerba yirgai: Ngando, ani ngani dirmbal, ngayugo kana pinal: Maria danangan bama detchuren: Yura koko nangume garko milkadir manaya.

Bayen namodirbe Jesus dunggalo nambal dabdaba 6 nadi. Nulu dirlen bama mundal detchuren: yura purai dunila gura dunggalongai warkawe neng-guragaithchamare, Garko Jesus detchurenga nila yura dunggalongan dirlen dunila gura master mayimalenbe mande nulu badanu. Dana duni, gura nangu mandega. Nulu badaiga, nulu dirlen mayikutchin dawi gura nangu yerba gurai: bama mundalnda bama mayingu dawil, dana netchin dauaigo wine dara bodan wumalma, gura bama kana pudaiga garko dara warra wumalma, gura nundu dauaigo dara warra wudega gura nila gorer nundu bodanbudongo wudi. Nulu pinalmulgo dauaigo nayun wine bodan, puraigo wellgan wunanai, murga Jesusngun wine gurai. Dana purai dunega-dana pinalen-go ninggai bera.

Yimidirbe dauaigo bamal nadega, Jesus burburbudongo, gari walu bama yendu. Bama nangugo namongango nangu pinalen nadega.

14. *Jesus Jerusalembe Kadaraiga.*

Passover yendu yuba madi, nulu Jesus Jerusalemga dadai. Templebe nulu bama wamega, dana minangai waluyokudir, moaribungaga gura duku-dukungai bamawe moneyngu wudega. Moneymalen galmba bama mundal templebe dakadi. Nulu dirlen gumbingai mane gura walu whip kadaiga mina waluyokudir gura moaribungaga gura mina — kutchin wakur gangaiga, danangan moneymalen tablengai dambaren. Dana dukuduku bantchegea — danangan-gal nulu yerba gurai: dade yura minadir gura kadagaitchir — Bayen Pepa Ngadome, yura gari yimidir warra gurala.

Bama Israel mundal namo nangu balkaigo, gura yerba gurai — nina wanunda detchuren yimidir manadinu? Wondara ngandan pinalen-go nadinu nundu bama Godga? Jesus yerba gurai: Yura bayen Godga yie warra gurala — godera murga barbinda ngayu gurabudo balkalbalkaigo guranda. Dana bama Israel dirlen yerba gurai: Nayun bayan Godga dakinu bama warkaigo 46 years work manadi gura nundu yirgal nundugo 3 days bego guraguraigo dakinda? Jesus gari templega yimidir yirgai — nulu dodu nangumengu yirgaiga. Nulu pinal dana garko nayun warra guranu gura nulugo gura ngambur madinu.

Passover namodirbe, bama warkaigo nangu manubudon gurai, gura Jesus pinalen-nadi, dana gari nangu dauunbudongo ninggai.

15. *Nicodemus Wudurbe Jesus Wami.*

Pharisee yendu ninggai, nangu kadil Nicodemus, kabanga nulu pinalbudongo ninggai. Nulu wudurbe Jesus wami gura nangu yerba gurai: Master ngandan pinal nundu koko Godga bodango meril gura nundu burburbudongo galmba yimidir murga bama Godga burburgo ninggal. Namu ngandan pinal God nina degaiga. Jesus dirlen nangan-gal yerba yirgai: Koko manubudon nundu ngado nawa — bama gari gurabudo balkaya, nulu tjiriwe gari kadanda.

Nicodemus dirlen yiwaren — bama mokul gurabudo wondara balkadinda? Jesus yerba madi: Ngayu nanu manubudon meril, bama gari gura puraien gura wauun balkaya, nulu tjiri Godga gari waminda. Dodingalga balkaya nayun dodigo, gura wauungan balkaya nayun wauuigo.

Ngayu nanungal meril bama gurabudo balkatinu — nundu nayun gari wangawanga gurala, nundu murga gari pinalen-go namalma, nundu darn-gai galmba namalma, gura nundu pinalmul wondalngan kadara gura wondalga dadara gura namo nundu gari yerba guranda: darn-gai gari!

Nicodemus gurabudo dawangadi: wondara dirlen? Jesus yerba gurai — Nundu kabanmaster bama Israelbe gura nundu yimidir yiwargo? Ngayu koko yurangan Pinalen go meril, gura yura koko ngado gari manubudon gural. Bama yendu gari tjiringan kadai gura koko tjiriga pinalengo merelin murga nobun-go — yumur bamaga — yumur Godga. Nulugo kana pinal bera. Koko yendu ngado galmba nawa: Yimidir Moses dogaren dunggul dabawe dagega — yimiyimidir bamal yumur bamawe yokuwe gayabakanu — bama dirlen nangu pinalengo namalma gura manubudon gural dana dirlen galmba ngamburgo ningganu makobadaigo — God gari yumur nangugo bobowe degai bama warra guranu, nulu nangu degai bama nangungal murinu gura tjiriwe dawinu. Yimiyimidir God Bamawe Dauun Manadi, Nulu Yumur Nangugo Bobowe Degaiga, Bama Pinalengo Nangu Nama Gura Nangu Milkadir Ninggal? Dana dirlen Nangungu Makobadaigo Ngamburgo Ningganu.

16. Jesus Sycharbe Ngando Samariagal Koko Yirgal.

Jesus gari murga Jerusalemba gura Judaeawe bama kokodir wamelmi, nulu galmba bobo yendume dadai. Samaria nulu galmba wami. Nulu gura bama nangu Sycharbe miradi. Nawaigo kanaigobada Jacob waln-ga bakai puraia. Bama Sycharngan netchin nayun waln-ga wami, purai duninu. Jesus gura bama nangu nawaigo galmba dakadi wauu balkadinu. Garko bama nangu Sycharbe dadai mayi mandenu. Jesus nulugo warln-ga yubaigo ninggaln-gai. Garko ngando miradi puraia. Jesus nangu koko bakai: Ngado nundu purai woa. Nulu ngando nangu dirlen yerba yirgai: Wondara nundu ngadon-gal purai wanggur? Nundu kana bama Israel gura ngayu murgar bama Samariaga! Jesus yerba gurai nangungal — nundu ani pinalen nadinda, nundu ngadobudo koko balkanda nanu purai bodanbudon-go wudinu. Ngando yerba dirlen: nanu dunggalo gari, gura warln-ga badalbudon-go ngado wondara wudinda? Peba nganangan Jacob walnga nayun ngandanun yidaren purai bodantchir, nundu dirlen nayun warra gural gura yerba gural: Ngayu nanu purai bodan wudinda? Jesus dirlen yerba gurai: bamal purai nayun waln-gangan pudal, nulu netchin gurabudo wauubirni manaya. Gura purai ngayu wumalma, bama nayun pudal, dirlen makobadaigo gari gura wauubirni manadinda. Ngando dirlen yerba: Ngado purai namodir woabudo — ngayu gari gurabudo nayun warln-ga puraia waminu.

Jesus ngandogal yerba gurai — dada nundu duno nanu dawila. Ngando yerba, ngado duno gari. Jesus yerba: nayun manubudon, ngayu pinalgo. Nanu dauaigo duno 5 ninggai bera, gura nila nundu bama yendumegal ninggal, nulu gari duno nanu. Ngando dirlen yerba gurai: ngayu nila kana nama nundu propeta, bama yendu gari yimidir pinalgo ningganda.

Ngando gurabudo yirgai: Na, mantchal yimidirbe, pebagar ngandanun Godal koko bakai, gura bama Israel mundal yerba gural — Jerusalemba bama murga Godga koko balkanu. Jesus yerba gurai: Ngando na, garko bamal gari murga mantchal yimidirbe, gari murga Jerusalemba Godga koko balkanu. God nulu “wauubudo” namo bama nangu koko balkanu wauun gura manubudon. Ngando dirlen yirgal: Ngayu pinal bera, garko Messiah kadanu nulubudo ngandanun pinal guranu. Jesus nangu merelin: Ngayu yie nanun-gal koko yirgalgal, Ngayubudo Messiah.

Ngando koko yimidir nadega, nulu dunggalo puraitchir dubi gura Sycharbe dudai, gura bobokutchin nangume yerba gurai: Kade yurangai,

nayun waln-gawe ngayu bama wami nulu pinalbudon, ngado melbi warkaigo merelin, kade yura nawa, nulu ngobo Messiah! Dana dirlen Jesus wami gura nangu koko balkai danangangal pidaigo kana ningganu. Jesus dirlen galmba nawaigo gordera barbi. Bama warkaigo nangu dirlen manubudon guraiga. Ngandogal dana yerba madi: Nila ngandan nangu pinalen namalma gura manubudon guralgari koko nanumengu, ngandango koko nangu nadega gura ngandan pinal nulu Messiah, Saviour bama warkangamuwe.

17. *Jesus Yumur Bama Kingbe Bodan Gurai.*

Jesus gurabudo Galileuwe kadai, gura Canawe dadai. Nawaigo nangu bama yendu Capernaumngan wami bama kingbe nulu, pida nangu kaka warka wuna-nai. Nulubudo Jesus dawi, kadanu gura yumur nangu bodan guranu. Jesus nangungal yerba gurai: Yura gari wonders gura miracles namalme, yura ani galmba gari pinalen namalma. Kingbe bama nulu gurabudo nangu dawi yerba: kadebudo, ngan-goigo, pida ngado nilabudo birnia. Jesus dirlen yerba madi: Dade, yumur nanu ngamburgu.

Nulu koko Jesuwe manubudon gurai gura dadai. Dudango bama nangungo nangu dumuwamega gura nangu merelin: “Nanu yumur ngamburgu.” Nulu danangan-gal dirlen yiwaren: wondawondalga nulu bodan manadi? Dana nangu merelin — ngurgoigo, ngalan pidaigo goalu madi, namo-namo nangu fever dubi. Nulu namongan nadi: Jesus yirgal “nanu yumur ngamburgu” namonamo nulu galmba bodanmanadi. Nulugo gura yayankutchin nangu warkangamu namongango bama Jesuwe ninggai.

18. *Jesus Bama, Purai Bethesda Bedan Gurai.*

Jesus gurabudo Jerusalembe dadai. Jerusalembe waln-ga yendu wunanai, Kadil “Bethesda.” Purai garbaren, gura waggur walu bayan yirngalngadi. Nawaigo bama kakadir burnchirngaradi. Purai melen wunanai — dana bama ninggaln-gai-budo, gura purai walu dumbalbadi — bama kakadir dindalgo garbaren. Bama dagalbai purai dirlen wami nulu kakangoal bodan madi, mundal goror garbaren — dana gari bodan madi. Bama yendu nayun galmba wunanai, nulu 38 years kakadir wunai, nulu gorndo budo. Purai walu dumbaiga, netchin bama yendu garbaren gura nangu dubi. Jesus nangu nadega, nulu nangu koko balkai gura yiwaren: nundu wauudir bodan madinu? Nulu yerba madi: Master, nayun purai dumbalbaia, netchin bama yendu dagalbai garbar gura ani dubil. Jesus dirlen yerba gurai: “Yandala, nambur nanu midara gura dade.” Tindalgo nulu yandai, nambur mane gura dadai.

Sabbathbe nangu bodan gurai. Kaban — masterngai dirlen bama nadi nambur mandega, dana nangun-gal yerba gurai: Nila Sabbath gura, nundu nambur ngani mandendi? God yimidir muri gura! Nulu dirlen yerba — bama ani bodan gurai — nulubudo ani detchuren nambur mandenu gura dadanu. Dana nangu dawangadi — wandu dirlen ninu bodan gurai? Nulu yerbe: ngayu kadil nangu pinalmul. Goror Jesus nangu templebe nadega gura nulu nangu yerba gurai: Na, nina bodan gurai gari gura milkamul manaia gurabudo kaka warka madegamu.

Garko bama nangu bodan gurai — nulu kabanmasterngai merelin: Jesus budo ani bodan gurai. Dana dirlen nangu kulimadi bama Sabbathbe bodan guraiga, gura dana yirgai nangu duyungaigo kundnu, Jesus yerba: Yimidir God Peba ngado kanangan bamangu workmal, yimidir ngayu galmba workmanadinu. Dana dirlen gura kuli warka madi, nulu gari murga Sabbathbe bama bodan gurai, nulu galmba God “Peba” nangugo gurai.

19. *John Prisonbe Ngalburen.*

Herod Antipas nulu Herodias, diral garka nangume mane. John namo nangu balgaiga gura warra gurai. Herod dirlen kuli kadai gura detchuren John prisonbe ngalburnu. Herodias Herodbe milka bakai nangu duyungaigo kundanu gura Herod yinil. Nulu pinalen nadi, John bama bodan. Nulu bamangu galmba yinil, bama warkaigo John dauuntchir nadega.

Jesus nadega John Ngalburen, nulu Galileewe dadai, nawaigo bamawe koko merelina. Yimidir John nulu netchin kana yerba gurai: worlmbaia, dudan warra dubila, tjiri budo yuba kadai. Ngalgone nulu netchin Capernaumbe ninggai. Nawaigo nulu netchin Sabbathbe kabanbayanbe dadai gura danangan koko merelin. Dana bama wauunrunmanadi koko nangungu, nulu gari koko merelin walu bama yendu kabanmalen — nangu koko yendu, burbubudon-go.

Ngurkungurku, ngalan pullega, dana netchin gurabudo nangu wami gura nangu bama kakadir warkaigo mandega gura nulu danangan warkangamu bodangurai. Dingal bauaigame nulu yandai gura wakur, yerlgarko dadai, God, peba nangume koko balkanu. Gorer Peter gura bama nangu yendu nangu wami gura yerba gurai, nundu ngani ngalbadi, bama warkangamu nina yiwari. Jesus yerba gurai: Ngandan gurna bobongai yendu galmba waminu, gura bama yendume galmba koko merinu. Nama ngayu dabadabaigo dadaiga. Bama warkangamu Galileewe nulu wami gura kabanbayan dananga-game nulu koko merelin.

20. Jesus Genesarethbe Koko Meril Gura Danangan Peterbe Mina Kutchu Warkaigo Wudi.

Yualen purai Genesarethbe Jesus yueleliga, Bama warkaigo nangungal yuba kadai koko Godga nadinungo. Yualen yubaigo nulu yulal godera nadi. Yulal kutchin wakur dadai maggar puraien balgaiga. Yulal nobunbe Jesus garnbaren. Nayun yulal Simon Peterbe. Jesus nangu detchuren, yulal pidaigo badalbe guranu Jesus dirlen dakadi gura danangan bama wakur koko merelin.

Koko Kana yirgai garko nulu Simon Petergal yerba gurai: Purai badable dade yura, gura maggar dambare, mina kutchu mandenu yura. Simon Peter dirlen yerba: Master ngandan wudurbe dadaibudo gura margan-go kadai, gura nundu detchuren, ngandan gurabudo gurna dambarnu. Dana dadai maggar dambaren gura mina warkaigo maggarbe garnbaren, maggar yubaigo kadebadinda, gura dana bama galmba murgara burlngai. Dana dirlen dauun danangan yulal yendumedir dawi. Dana kadai, mina birbai galmba, gura yulal godera gaitcharen, yubaigobudo godantchinda gulngultchir.

Simon Peter namodir nadega, nulu damal Jesu yubaigo bunggo dakadi gura yerba gurai: Master, dada nundu ani dubila, ngayu bama warragur. Dana warkangamu nangungu yinilmadi, nulu danangan ngalanbego yimidir mina warkaigo wudega. Gura Jesus Simon-ga yerba gurai: Gari yinilmale! Nilangango nundu yimiyimidir ngado bama burnchirnu. Dana dirlen yulalngai waggur mandega, garko yulalngai maggarngai, minangai warkanobun-go dubi gura Jesus woguren.

21-23. Jesus Mantchalbe Koko Merelin.

Bama warkaigo Jesus woguren-ga, koko nangu nadinungo. Nulu dirlen mantchalbe dadai. Nawaigo nulu dakadi-bama nangungo nangungal yuba ninggai. Nulu danangan dirlen yimidir koko merelin:

Walu pidagur koko manubudon gural-bodan dana — God danangan tjiriwe dawinu.

Bama bobowe wunggadir ninggal — bodan dana — God milbal budil danangangamun walnganu.

Bama gari dinggan — bodan dana — God dananganbe mangal dainbur manaia.

Bama wauudir bodan madinu bodan dana — God danangan galmba bodan garanu.

Kulimulgo ninggl — bodan dana — God danangan galmba gari kulimad-inu.

Bama wauu kandal, warrumulgo ninggal — bodan dana — danabudo God milngunda nadinu.

Bama kulidirbe koko balkalgal gura danangan gurabudo dauuntchir gural — bodan dana — danangan yumurngai Godga garanu.

Bama bodan, milkadir ninggaiga gura bamal namo balkal gura dirmbal — bodan dana — dana budo tjiri Godga waminu.

Bamal yurangan ngadomungu kulimal, balkalgal, warra gural, kaim-balmbal — bodan yura. Yura namo karbunmale budo, God yurangan namo tjiriwe bodan garanu.

Yurangan walu deggor bamagal bobowe yidaren. Deggor kaka minawe yidar, nayun mina gari kada-balgal. Deggor bindo madinda — murgara minawe yidarnda — mina gura deggor ngambaingo kadabalkanda. Namo bama deggor bindo murga bobowe dambarnda warraigo dubinda. Yurangan bobowe bamagal yidaren, bama mundal warramadegamu darlanu. Yura dirlen bama warragur dudurgo namalma gura gari nandaimande, yura dirlen walu deggor bindo — gura yurangan yimiyimidar warraigo dambarnda.

Yura galmba walu wulunggur bobowe ningganu. Bama mundalnda yurangan bodaingo gura milka-dirgo nadinungo, gura peba yurangan tjiriwe bodan garanu.

Yura gari yerba gurala — nulu kadai koko Mosesga gura Propetaga warra garanu. Nayun ngayu gari warra garanu, ngayu kadai, nayun manubudon garanu. Koko ngado nawa budo: yura murga bodan, milkadir manadinda yimidar bama dana kabanmalen gura yimidar Pharisees — yura tjiriwe gari kadanda. Yura pinal kanangan koko yerba wunanega: “nundu bama gari duyungoigo kundala,” marlaigo dirlen warra gu-raigamu gura kundaigamu. Ngayu yurangan yerba gural dirlen, bame yendume ngambadir kulimadinda, nangu balkanda, nangu kaimbanda, nulu yimiyimidar mala matinda gura nangu yimiyimidar God warra guranda.

Yura pinal, kanangan-go galmba koko yendu yerba wunana: “nundu bobokutchinbe dauuntchir gura ngarbalbe kulidir ninggala.” Gura ngayu yurangan yerba gural: bama yurangan kulidir ninggal, yura dirlen dauuntchir ninggala, yurangan kaimbal — yura dirlen bodan gurala, yurangan netchin dirnmbal — yura dirlen danangan garibudon kulimanaia. Yimidar yura walu pidagur peba yuranganbe tjiriwe ningganda.

Nulu peba yurangan galmba ngalan nangu degalgal, bama bodan-gurbe gura warragurbe, nulu galmba matji degal bamawe mayi warkamadinu, bama bodan-gurbe gura warragurbe. Bama dauunbe murga dirlen dauuntchir manaia — yurangan namo wandu dirlen bodan guranda? Publicans gura ngarbalngai yimidar galmba kana dauuntchir manaia. Yura manubudongo bodaingo ninggala.

Nundu bama dinggadir ngoba namalma, mararmulgo ngoba — gura nundu wauudir nangu daku wudinu — nundu gari dabalengo woa, bamal nadinu gura nina bodan garanu — nundu duduren-go ngambaingo woa — murga Godngun nadinu gura nina bodan garanu.

Nundu Godga koko balkanu — nundu namodirbe galmba gari dabalengo yueleli, bamal nadinu gura nina bodan guranu. Nundu koko balkanu, nundu burng-gaia bayenbe gura bargar ngalbura Nawaigo koko bolgala — Nawaigo God peba nanu koko namalma gura nundu nangu gari murgara koko balgaganda. Nundu gari koko nobun-go bandil, bandil, gurabudo bandil, gurabudo bandil. Yimidir heathen murgar manaia, dana yerba gural koko warka God murga namalm. Nundu koko balkanu nundu murga yerba gurala: Peba Ngandanun, Tjiriwe Nundu Ninggalgal. Puri Gura Koko Nanumengu Ngandan Makobadaigo Yiniltchir Manaia. Bama Warkanobun-go Koko Nanu Pinalen-go Mandenu Gura Bobowe Milkadir Ningganu, Yimidir Anggali Nanu Tjiriwe Budo Milkadir Ninggal. Mayi Nila Pudan-go, Nundugo Ngandanun Nila Woa. Ngandan Warra Ninggaiga Nayun Nundu Milkangandaia, Bama Ngandanun Kulimadega, Ngandan Galmba Dauuntchir Manadinu. Satan Gura Bamal, Ngandanun Dirmbaigamu, Nundugo Ngandanun Burbur Gurala, Warrangu Kima Wudadegamu. Warrangan Ngandanun Darngalabudo, Nundugo Burburngunda.

Yura manubudon tjiringu wauudir ninggal-yura dirlen galmba gari milka mayingu, milka diralga, milka dunongu milka mararga ninggal-nayun yura warkanobungo garko birnegamu dubinu. Milka tjiringu — wauu dirlen galmba tjiringu. Milka daku yendume wauu dirlen galmba wondara tjiringu milka dundandanda? Bama gari master goderame ningganda. Nulu yendume dauuntchir ningganda, yendumego dangaigo dadanda, yendu bodan guranda, yendu warra garanda. Yura galmba gari Godgal pidaigo milkadir madinda gura piadigo Satanbe, Nobunbego kana.

Yura bama gari warra gurala — dirlen yurangan garko galmba gari warra guranu. Yimidir yura bama namalma, yimiyimidir yurangan garko God namalma, dauuntchir ngoba, kulidir ngoba — Ngani nundu galmba bama yendume yerba guranda: Yueleli nundu, mil nanume yoku damo wunana, ngayu gurna warlnganugura mil nanume yoku dabadaba wunana. Nundu kana yoku warka mil nanumun burlngala garko nundu mil bodantchir yoku damo mil bama yendume nawa gura warlngalngala.

Wanggura — yurangan wudinu, yiwara — yurangangal yurbadinu, bargar kundandala — bargar dirlen warlngadinu.

Yura wauudir bama warkangamu yurangan dauuntchir ningganu — yura dirlen kana bama warkangamuwe galmba dauuntchir ninggala. Nayun koko Mosesga gura Propetaga.

Yura bargar dobuwe burngaia. Bargar warka gura dudan wabal gura balaibalai, bama warkaigo wogur, gura dana dudan namodirtchir, dana Satangal miraia. Bargar dobu gura dudan danga, bama murga kundoigo wogur, gura dana Godgal miraia.

Yura milgo ninggala. Yurangan propeta warragur wamegamu, walu dauuntchir, gura wauu kulidir, walu moari bungaga gura wauu walu goda kulidir. Wondara dana ninggal? Nayun yura nawa, gura namongan yura garko pinal-bama bodan ngoba, warra ngoba. Bamal ani “Lord, Lord” gural, dana gari warkangamu tjiriwe kadanu — peba ngadome milkadir ninggal — dana murga nangungal tjiriwe kadanu.

Bama godera yirgal bayan dagginu. Yendu nulu pinalgo, gari ngambain-go daggil. Nulu bobo burbur, walu nambal yiwara, nawaigo nulu daggil. Garko matji warka kadai, darngai warka dumbadi gura bayen nangu mulbango yueleli. Bama ngado koko namalma gura milkadirmanaia — nulu yimidir-budo bodan gura pinalgo. Yendu bama nulu bayen nangu ngambain-go bobo dogaren, bobo kimawe daggelgil. Garko matji warka kadare, darngai warka dumbaia — bayen number warkadir pulleli. Bama

namodir yura kambogo guln-gul guranda. Bama koko ngado namalma gura gari milkadir manai nulu yimiyimdir kambogo guln-gul.

Jesusbe koko yimidir badadega, dana bama wauunrunmadi. Koko nangu yendu, burburbudongo, gari walu koko bama kaban malengo.

24. Jesus Yerka Duyu Nainbe Ngambur Gurai.

Jesus bobo yendu, Nain waminu dadai. Bama nangugo gura bama yendu wargaigo galmba nangungal dadai. Bayan-ngai yuba wami, dana bama yendu dumuwamedi. Dana yerka duyu mandendi, nimawe yidarnu. Ngando, ngamu yerkawe, nulu bilomaiar gura yerka duyu nulugo dowe nangu ninggai. Bama warkaigo Nain-ngan ngandogal dadarai.

Jesus nangu ngando nadega, nulu nangunngu wauu batchi gura nangungal yerba gurai: Nundu gari batchila! Garko nulu nambur duyudir wami gura karbai. Dana bama nambur mandega dirlen yueleli. Jesus yerba gurai: Yerka, koko ngado nawa, yandala! Nulu duyu kana wunanai, nulu koko nadi, yandai gura koko yirgai. Jesus nangu gurabudo ngamu nangume wudi.

Bama warka ngamu yimidir nadega, dana yinilmadi. God bodan gurai gura yerbamanadi. Propeta bodan ngandanun-gal kadai, God bama nangugo gurabudo wami. Melbi yimidir bamal walimandendi, Judaeawe gura bobo yendume galmba.

25. Nazarethbe Bama Jusuwe Kuli Madi Gura Nangu Ngarandinda.

Jesus kokodir bobongai wali wamega. Nazarethnulu kanaigo yerkaigo ninggai gura dargaren-nulu nayun bobo galmba gurabudo wami. Nawaigo nulu Sabbathbe kabanbe dadai. Dana nangu dirlen kaban propeta Isai-ha wudi nulu mundal bandinu. Jesus dirlen kaban darngai gura yimidir koko Isaihaiga danangan bandi: Wauu Goda ngadongal dakdi, ani yerlugar gurai melbi nangugo bama warka ngamuwe merinu; bama wauubirnega gurabudo burbur guranu; walu kadaiga ninggal, danangan darnganu; bama burrangai miltchir guranu; bamawe merinu God wauudir bamawe gurabudo dauun manadinu. Koko yimidir bandega nulu, nulu dirlen kaban ngalburen, danangan wudi gura dakadi nulu. Bama warkanobungo nangu milnda nadetchiga gura nulu danangangal yerba gurai: Koko Isaihaiga yurangan nila bandega — milnda gura milkan yura nila namalma Manubudon Madega.

Garko nulu koko dumbi, dana koko bodanga wauunrunmadi: Nulu nayun yendu dirlen, nulu dirlen gari yumur Josephbe? Jesus danangan yerba gurai: Yura ngoba yerba ngadongal yirganda: "Doctor, ninago kana bodan gurala." Nundu ngani gari yiewaigo bobo nanumego kokodir ninggal gura bama kakadir bodan gural yimidir Capernaumbe? Nulu gura yerba danangangal yirgal: Propetangai gari murga bobo danangan-game ninggal-bobokutchinda danangan netchin warra guranda. Yura Elijah nawa, nulu kanaigo ninggai gura 3 years matchi kadal-mulgo, bama dinggadir birnega. Nalgone Judaeawe bilomaiarngai ninggai bera — gura God nangu Zarephatbe degai (nayun bobo yendu, Sidonia) gura bilomaiarbe nawaigo mayi wudega. Gorer Elisha ninggai nalgorne bama morbuntchir bobo bama Israelbe warkaigo ninggai bera, gura danangan gari bodan gurai, murga "Naaman" Syriangan bodan guraiga. Koko nangu nayun dana nadega, dana kuli kadai, nangu ngarandinda gura nangu duyungoigo kundanda — gura Jesus danangan dubi, gura-budo Capernaumbe dadai.

26. Jesus Bamawe Parables Meril.

Jesus Capernaumngan bada dadai yual purai Genezareth wami. Bama warkaigo nawaigo nangungal kadai, nulu dirlen yulalbe garnbaren, nawaigo nulu dakadi gura danangan koko merelin. Yerba nulu merelin:

Bama yendu bobo nangume mayi moku kobarbinu dadai. Nulu moku mayi dambarenbudo. Mundal mokungai dudanego pulli. Nayun bamal darri, gura dirtchirngun pudai. Yendu bobo nambaltchirbe pulli. Nambalbe murga bobo pida wunanega. Namu durbu ngangoigo yandai. Gura garko ngalanda nayun bobo dirmbai, bobo ninda ngangoigo daiingal gura mintchil manadi gura mayi birnega. Yendu monggane pulli. Monggan dirlen ngangoigo warka madi gura mayi baitcharen. Nayun mayi galmba birni. Mundal moku bobo bodanbego pulli. Nayun warka madi gura mayi warka dakadiga. Mundal moku nobunmengun dirlen 100 moku manadi, yendu nobunmengun 60 manadi, yendu thirdigo. Bama Milka Wuna, Koko Nawa.

Gorer bama nangugo nangungal yerba gurai. Koko nayun wondara merelin? Ngandan yiwargo. Nulu danangan dirlen pinal gurai gura yerba madi: mokungai mayi dambar, nayun yimidir koko Godga bamawe meril. Dudanego mayi pulleli — nayun walu bama mundal dana koko namalma gura ngangoigo Satan-ngun koko namodir wauungan gura milkangan burlngal — namo dana koko murgara namalma. Moku yendu nambalbego pulleli — nayun walu bama yendu, dana koko pirna namalma, pidaigo galmba milkadir ninggalngal — garko danangan dirmbalba, dana koko gura dubil gura kimaigo milkamul manaia. Mongganego pulli — nayun walu bama yendu, dana koko kana namalma bera, gura gari munu manu kokongu ninggal milka galmba mayingu, kadagaiga gura dunongu gura diralga. Namu dana gari walu mayidir manaia. Bobo bodanbego pulleli, nayun walu bama dana koko nadega — gura koko milkan gura wauun bantchentchil gura makobadaigo milkadir ninggal.

Yendu Parable nulu danangan yerba merelin: Bama yendu bobo nangume dadai gura moku (seed) bodan kobarbiga. Garko bama warkangamu wanggo — bama yendu kulidir nangu, nulu dirlen kadai gura moku warragurngai bobo namodirbe wali dambaren. Mayi garko yandai bera, gura tares — munu warragur — galmba yandai. Mayikutchinbe bama dirlen nangu wami gura nangu dawangadi: Master nundu kana moku bodaingurgo bobowe yidaren-teres gura munu warragur dirlen wondalngan? Nulu danangan merelin: bama ngado kulidir, nulubudo nayun mokungai dambaren. Dana dirlen yerba: ngandan dirlen munu burlnganu? Gura nulu nandaimane yerba: gari! yura mayi galmba burlngaigamu gurna gulboigo warkamadinu, garko mayi yatchi ngayu bama ngago deganu dana munu kana birbanu gura bauanun-go, garko dana mayi — budongo birbanu gura bayanbe mandenu. Garko bama nangugo nangu dawangadi: koko yimidir nundu merelin — ngandanun merila, pinalengo nadinu, ngandan yiwargo. Nulu danangan dirlen merelin: Bama moku (seed) bobowe yidar — nayun Yumur Bamaga. Bobo mayingunayun bobo warkanbungo bamadir wunana, moku mayibudon — nayun bama Godga, bama milkadir. Moku tares gura munu — nayun bama Satanga, milkamulngai. Bama kulidir — mayi moku warra dambar — nayun Satan. Gurabudo garko ngayu kadaigamu namonamo anggali Godga bama warragur burnchirnungo gura dananangan dambarnu, wunggadir makobadigo wurgalnganu. Danangan bodaingur bama dirlen tjiriwe God Pebagalgo dawinu. Bama milka wuna, koko nawa.

27. Jesuwe Darn-gai Gura Purai Milkadir Manaya.

Jesus yimidir Parablengai merelin — bama nangu galmba bama warkaigo mandega nulu danangan bodan guranu. Ngurkungurku nulu

bama nangumego yerba gurai: Kade yura, ngandan yulalttchir goa dadanu. Nulu yulalbe dirlen garnbaren gura dana yulal badalbe durlngai. Dadaraiga — darngai warka dumbadi. Muya warkamadega, mundal yulalbe garnbaren. Dana yinilmadi, godantchegamu, gura Jesus wunanai.

Bama nangu yiniltchirgo nangu garlngaiga wanggongoalgo gura yerba gurai: Master ngandanun nawa, ngandan godantchil gura. Jesus yerba gurai. Yura ngani yinil manaia — dirlen gari ani namalma, yurangalang ninggalngal? Nulu yandai dirlen gura darngai gura gadar nandaimane. Melenbudon ngangoigo pullega. Bamal yimidir nadega, dana warkangamu yerba gurai bama wandu nulu? Nangu darngai gura purai warka galmba milkadir manaia.

28. Capernaumbe Jesus Bama Yendu Bodan Gurai.

Jesus gurabudo yulaltchir nagga dadai Capernaum wami. Bamal nadega nulu gurabudo kadai, dana nangungal burnchirngaradi bayan nangume, mundal wauuwe, mundal waggurgo. Nawaiga galmba Pharisee gura bama kabanmalen bobo yendumun, Galileengan, Judaeangan gura Jerusalemngan. Jesus danangan koko merelin.

Bamal dana bama yendu kaka-dir namburego mandega, Jesus nangu bodan guranu. Gura dana murgara ngurangadai Jesus waminu bama warkal dudan gura barggar ngalburen. Dana dirlen bama kakadir bayan mokuwe midaren, garko mundal moku warlngaiga gura bama kakadir namburtchirgo Jesusgalgo bada guraiga. Jesus nadi, dana nangu pinlengo nadega, nulu dirlen bama kakadirgal yerba gurai: Yumur, gari yinil manaia, nundu warra ninggaiga God nanu nayun milkangandadi.

Pharisees gura kabanmalen koko nangu yimidir nadi, dana yerba madi: Bama warragur nulu, koko yimidir ngani bandendil! God nulugo murga bama warrangan darngal gura bodan gural. Dana koko yimidir murga dudurengo yirgalgai, gura Jesus kana nadi. Nulu dirlen danangalang yerba gurai: Yura yimidir dudurgo ngani yirgalgal? Nulu ngambadir bama warragur warrangango balkal! Yura galmba yerba guranda ngoba: Nulu ngambadir bama kaka warkadir bodan gurai (nulu dirlen kakadirgal yerba koko balkai): Yandala, nambur nanu mara gura bayan nanume dade. Koko nadega nulu bama kakadir yandai, nambur midaren gura bayan nangume dadai. Bamal yimidir nadi, dana yinilmadi gura God bodan guraiga — nulu bama yimidir burbur guraiga.

29. Jesus Matthew Dawi Gura Bama Warragural Mayiwe Dakadi.

Jesus (bayanngan) dadai nulu garko Matthew nadi nulu tax-officebe ninggaiga. Jesus nangungal yerba gurai: “Ani wogura.” Nulu Matthew ngangoigo yandai gura Jesus woguren.

Gorer Matthew Jesus bayan nangume mayingu daw. Bama yendu nulu galmba daw, publicans gura bama warragur. Jesus danangalang dakadi. Bama kabanmalen gura Pharisees nayun nadega, dana dirlen bama nangume yerba koko balkai: “Master yurangan nulu ngani publicangal gura bama yendu warragural mayi pudaral?”

Jesus danangan koko nadi, nulu dirlen yerba yirgai: “Bama burbur gura kakamul ninggal — dana gari Doctor dawilil — murga bama kakadir.” Ngayu kadai bama warragur budo kokodir dawinu, worlmbadinu gura milkadir madinu, dana bama bodaingo — danago kana ninggal gura.

30. Jesus Jairusbe Ganggal Duyungoal Dawil.

Gorer Jairus — nulu bama kabanmalen — Jesusgal kadai, nangungal bobowego pullega gura yerba gurai: Yumur ngado kaka warkawe, nulu nila ngoba birni — kade nundu, mangalnda nangu karbala, nulu bodan madinu gura ngamburgo ningganu. Jesus ngangoigo yandai gura

nangungal dadai. Bama nangugo gura bama mundal galmba warkaigo nangungal dadai.

Dudanego, ngando yendu-nulu 12 years kakadir ninggaiga — nangungal yuba madi gura nangu marar karbai. Nulugo budo yerba yirgai: nayu murga marar nangu karbanda, ngayu bodan madinda bera. Nulu marar nangu karbai, nulu ngangoigo galmba bodan madega. Jesus yirngadi gura nangungal yerba gurai: Yumur, gari yinilmanaia. Ani pinalengo nadega, namo nundu bodan manadi.

Jesus koko yimidir yirgaiga, dirlen bama yendu melbidir Jairusgal kadai gura nangu merlin: Pida nanu birni gura, nundu master gari nila dawila. Gura Jesus Jairusgal yerba gurai: Gari yinil manaia, murga ani gura koko ngado manubudon gurala.

Jesus bayen Jairusbe wami, nulu bama warkangamu wunggadir nadi gura yerba gurai. Ngani yura batchil? Kabir nulu gari duyu, nulu murga wunana. Dana nangu dingalngai. Nulu dirlen danangan warkangamu waggur degai. Nulu murga Peter, James John gura peba gura ngamu pidawe wauuwe dawi. Garko nulu mangal kabirbe karbai gura yerba madi: “Kabir, ngayu nina detchur, yandala.” Nulu ngangoigo yandai gura wali dadai. Jesus danangan detchuren nangu mayi wudinu. Kabir nalgone 12 years manadiga kana. Melbi yimidir bamal walimandega budo.

31. Jesus Apostles 12 Yerln-gar Gurai Gura Danangan Bama Israelga Kokodir Degai.

Jesus nulu bama Israelngu wauubatchega, nulu nadi dana verlngar manadi walu moaribungaga mastermulawe. Nulugo mantchalbe dadai, peba nangume koko balkanu. Nulu wudurbe mantchalbe kokowego ngorbelbi. Dingal bauaiga, nulu bama nangu dawi. Danangan 12 nulu yerlngar gurai — Apostles danangan gurai — dana netchin nangungalgo dadanungo — gorer nulu danangan kokodir deganungo. Danangan Apostles kadilngai yimidir: Simon Peter gura Andrew (yaba gargaigo) James gura John (yaba gargaigo) Philip, Bartholomew, Thomas, Matthew, James (yumur Alphaeusbe), Simon of Cana, Judas (yumur Jamesbe) gura Judas Jscariot.

Danangan bama nulu Jesus Melbidir degai, netchin nulu godera gulboigo degai gura danangan yerba gurai: Gari yura Ngarbalngai wamila, gari kana Samariawe dade. Yura bama Israel kana kokodir wamila gura burntchira, dana walu moaribungaga yerlgarmadega. Gospel yura merila, kakadir bodan gurala, morbuntchir galmba bodan gurala duyunganga bama ngambur gurala, bama Satantchir wamil dirlen Satan ngaran tindala. Bama Yuranngu Wauumulgo, Gura Koko Yurangangame Milka-mul Manaya — Yura Bobo Yimidir Dubilabudo. Na Ngayu Yurangan Manubudon Meril: God Bama warragurbe Sodombe Gura Gomorahwe Garko Kuli warka Manaia Bera. Gura Bama Dana Yurangan Yimidir Dubelbil Gura Koko Yuranganbe milkamul Manaia, Nulu Danangan Gura Warkaigo Kuli Manaia. Dana dirlen bobowe wali dadarai, Gospel merelin gura bama kakadir bodan gurai.

32. John Bama Godera Jesugal Degai, Kokodir.

Danangan Apostles Jesus kana kokodir degai, nulugo galmba gurabudo Judaeawe kokodir wali dadarai. John — prisonbe melbi Jesungu nadega, nulu dirlen bama nangugo godera degai, burla Jesus waminu gura yerba dawangadinu: Bama ngandan Nina kanangango bantchega ngobo — bama yendu ngoba gorer kadanu? Jesus burlangan yerba gurai: Yura nila yiewaigo milnda gura milkan namalma! nayun yura Johnbe merila:

Bama Burrangai miltchir gural, bama gurndongai dumbur dadare, mur-buntchirngai ngara bodan manai, milkamulngai koko namalma, duyungai ngambur manai gura bama warkangamuwe Gospel merelil-gura ani pinalengo namalma gura gari yiwar-nayun bodan.

Burla bama Johnbe dadaiga, nulu dirlen danangan bama Johnngu yerba dawangadi: Yura dogaren nangungu ngani dadai? Ngana nadinu? Bama kima ngoba, walu nambar dangaiel wali-wointchur? Bama marar bodantchir ngoba nadinu. Na, dana marar bodantchir bayan kingbego ninggalngal gura — Propeta ngoba nadinu yura dadaiga. Koko ngado nawa — Nulu John gari murga propeta walu yendu dana dauaigo kadai, nulu gura bodan, gura warka. Na nangungu budo God yerba yirgai yumur nangumegal — Na, ngayu bama yendu dagalbai deganu nanungu, nulu dudan nanu balkabalkaigo guranu. Dagalbai bama mundal dara bodan galmba ninggai bera, gura bodanbudongo yimidir John dagalbai gari balkadi.

33. *Herodngun Detchuren John Kundanu.*

Herod Antipasga bama warkaigo daw, nangungal mayi pudanu. Garko dana mayiwe ninggaiga Herodiasbe ngudor kadai danangangal gunbo worega. Herod namodir pirna nadega, namo nulu nangungal yerba gurai — nundu bodan worega, ngayu nanu ngana dirlen wudinu. Nundubudo wanggura, ngayu nanu wuma bera. Nulu mulbango melbega, nulu daku warnnggurnda, nulu dirlen wudinda.

Kabir dirlen dadai, ngamu nangu wami gura nangu dawangadi: ngayu ngana warn-gurnu? Ngamu nangu yerba gurai: nundu kambogo Johnbe wang-gura. Nulu kabir dirlen Herodgal dudai gura nangu yerba koko balkai: nundu nilaigo detchura Johnbe kambogo bandinu gura nayun nundu ngado woabudo. Herod koko nangu nadega, nulu wauumul John kundanu gura bama warkangamugal nulu kabirbe melbega, nulu wondara gurabudo murinu. Nulu ngano dirlen bama degai Johnbe kambogo bandinu gura kabirbe mandenu. Bama galmba kambogo Johnbe woggi gura kabirbe nandega gura kabir dirlen ngamu nangume wudi. Bama Johnbe melbi yimidir nadega, dana dadai dodi Johnbe mandega gura kobarbiga. Garko dana dadai Jesusbe melbi merelin.

34. *Jesus Bama Dinggadibe Mayi Wudi.*

Nulu Jesus melbi nadega, John duyungoi kundai nulu dirlen bobo yendume dogaren-go dadai. Bama warkaigo nangu woguren nadinu bama kakadir bodan guraigamu. Nulu danangan wauudirgo nadi, danangan koko merelinbudo gura dana bama kakadir mandega, nulu danangan galmba bodan gurai.

Ngalan bada mandega, bama nangugo Jesus wami gura nangungal yerba gurai: Lord ngandan yewaigo dogarengo ninggal mayimul, gura dana bama warkangamu galmba mayimul. Nila ngurku pullegamu nundu danangan degala bobo bayentchir mayingu waminu. Jesus yerba gurai: Yura danangan dirlen mayi woa. Dana yerba: nayun murga babal 5 gura kutchu godera wunana, nayun wondara bama warkangamuwe yerlingar guranu? Jesus yerba. Ngado mayi gura kutchu mande, gura bama detchura dakadinu. Bama dirlen 5000 nawaigo munuwe dakadi. Jesus dirlen mayi gura kutchu mane, koko balkai kana garko mayi dumbi, mina galmba gura bama nangume wudi gura dana dirlen bama warkangamuwe wudibudo. Dana warkangamu mayi gura mina pudai gura wobuntchir manadi. Mayi dana Kana pudai Jesus dirlen bama nangugo detchuren: mayi wornda bobowe pullega yura birbala, mayi gari warra gurala. Bama nangu mayi damo yimidir birbaiga gura dirnbur dabadabe 12 gaitcharmane.

Bamal yimidir nadega, dana yerba madi: nayun budo propeda wark-abudon, nangubudo ngandanun kanangan melbega. Jesus nadi dana yirgai nangu king guranu, nulugo dirlen dadai, danangan dubi.

35. *Jesus Bama Nangugo Wudurbe Dallonbego Wami.*

Dana bama Jesuwe bada dadai, yualen. Garko yulalbe garnbaren Capernaumbe dadanu. Dallonbe gadar warka madi, dangai naggalmun kadai. Yubaigo dingal bauaigamu, dana Jesus nadega, nulu puraibe walu bobo burburbe damalbe kadaraiga. Namodir dana nadega dana yinilmadi gura yerba gurai — nayun murga wauu nangugo dadara, dirlen bama gulngul wondara purai burburgo darrinda. Jesus danangan koko yirgai: gari yura yinilmale, na, murga ngayugo gura.

Peter nulu yerba gurai: Lord nayun nundugo kadara dirlen ani galmba detchuren yimiyimidirgo puraibego dadanu. Jesus yerba: Ma! kadebudo. Peter dirlen yulalngan garnbaren gura puraia dadarai walu Jesus. Nulu Jesus yuba wami nulu gadar warka nadi, nulu yinilmadi gura gaul barngai — Lord ani mara! Jesus ngangoigo nangu mangalnda karbai gura yerba gurai: nundu ngani yinil manadi, dirlen ani nundu nadelmulgo? Burla yulalbe garnbaren gura melen pulli.

Dana yendu bama namodir nadega, dana yerba nangu koko balkai: Nila ngandan pinal bera, nundu yumur Godga.

36. *Bama Yendu Gura Bama Nangugo Galmba Jesus Gurabudo Dubi.*

Dana bama (danangan mantchalbe mayi wudi) dabadabaigo nangu yiwaren. Garko dana nangu kabanbayanbe Capernaumbe wami. Nawaigo nulu koko merelin. Yendu koko nulu yerba yirgai: Ngayubudo walu mayi bamawe. Bama ani wamil — nulu gari gura dinggadir manadinu. Bama ani pinalengo name gura manubudon gural, nulu makobadaigo gari gura wauubirni manadinu. Ngayu tjiringan kadai bobowe peba ngadome milkadir ningganu. Peba ngado wauudirbudo nadinu, bama warkangamu makobadaigo ngamburgo ingganu, namo nulu ani degai, bamal ani pinalengo nama gura manubudon gural-danabudo ngamburgo ningganu, duyungoalgo bama yimidir garko gurabudo ngambur guranu. Bama Israel mundal nangu balkalgai, nulu yerba madi: Ngayu mayi bamawe — tjiringan kadaiga. Dana yerba. ngandan nangu pinalbudo, nulu murga yumur Josephbe gura nangu ngamu ngandan galmba pinal, ngani nulu wanga gural gura yerba manaia — ngayu tjiringan kadai? Jesus yerba — yura gari yimidir kulidir yirgalgala. Koko manubudon ngayu yurangan merilbudo, ngayu walu mayibudon bamawe, ngadontchirbudo bama ngamburgo ningganu. Pebagar yurangan dogaren Manna pudarai — gura dana birni. Gura Ani bamal mandenda — mayi tjiringan — dana gari birninda. Bama mundal gura bama nangugo galmba mundal yimidir koko nangu yiwaren gura warragurai gura namo nangu dubi.

Danangan Apostles 12 Jesus dirlen dawangadi: Yura Galmba Ani Dubinu? Simon Peter yerba gurai: Lord wanungal ngandan dirlen dadanu? Koko nanumungan bama budo ngamburgo ninggal, gura ngandan pinalgo nundu Christ, Yumur Godga.

37. *Ngando Ngarbal Jesus Wamega.*

Jesus Tyre gura Sidon wami, nulugo kana ningganu. Yendu ngando nangu nawaigo woguren gura yerba nangu koko balkai: ngado dauun-mala, Lord, nundu yumur Davidga, ngudor ngado kakadirbudo, nangu Satan-ngunda dirmbalbalbudo.

Jesus dudurgo, ngambaingo dadarai. Bama nangugo dirlen koko nangu balkai: degala nangu, nulu ngandanun kokodir wogurbudo. Jesus yerba-ani murga bama Israelga degaiga. Ngando dirlen Jesusgal yuba

kadai gura yerba madi — Lord koko ngado nawabudo. Jesus yerba: Mayi pidagurbe bamal dirilen galmba murinda gura godawe dambanda? Ngando yerba: gari, gura mayi damo tablengan pulleli, nayun godawe wandu dirilen murinda.

Nangungal Jesus yerba: Ngando, nundu ani pinalengo nama namo ngudor nanu galmba nilangango bodan madinu. Ngalgone nulu kana bodan manadi galmba.

38. Jesus Bama Milkamul Gura Kokomul Bodan Gural.

Tyre gura Sydon Jesus dubi, gurabudo Galileewe, purai Genezareth yubaigo wami. Nawaigo dana bama milkamul gura kokomul nobungo nangungal mandega, nulu karbanu gura bodan guranu. Jesus nangu yerl ngargo dawi, mangalnda milka gura ngandar karbai, wanggar tjiri nadetchi, wauugulbai gura kakadirbe yerba gurai “Ephphatha” — warl-ngaia. Ngangoigo milka warl ngadi galmba gura ngandar balkabalkaigo manadi, koko nulu kana yirgalgai.

Jesus wudyego danangan nandaimane, melbi gari merinu. Gura nulu murgara nandaimane, melbi namodir wali mandendibudo gura yerba gurai: Nulu pinalbudon, bama milkamulewe nulu milka bodan gural, bama kokomul — nulu kokodir gural.

39. Jesus Ngandanun Pinal Gural Wanunbe Ngandan Dauuntchir Ningganu.

Yendu bama kabanmalen Jesus wami kokon nangu badanu. Nulu dirilen nangu dawangadi: Master, bobowe ngayu wondara kana ningganu garko ngayu tjiriwe kadanu? Jesus yerba: kabanbe nanu nayun kana meril bera, nundu wondara namalma? Bama kabanmalen dirilen bandi: Nundu Lord God nanume kana milkadirbudon gura dauuntchirbudongo ninggala — gura bama yendume nundu dauuntchir yimidir nanugo — Jesus yerba: yimidir budo manaia, garko nundu tjiriwe kade bera. Bama kabanmalen dirilen yerba yiwaren: bama yendume ngayu dauuntchir madinu nayun “bama yendu” dirilen wandu?

Jesus nangu dirilen yimidir koko merelin: Bama yendu Jerusalemngan bada dadai Jericho waminu. Dudanego bama kulidir nangu dumowamedu. Dana nangu kadagai warkanobungo ngalbi nangu kundai, gura nangu margango, yubaigo birni dudanego dubi. Garko priest dudan yimiyimidirbe kadarai. Nulu bama dudanbe nadi bera, gura nangu dubi — goalngar yirngadi. Garko bama Leviga galmba dudan yimidirbe kadai. Nulu galmba bama nadi gura dubi-nangungu yirngadi. Gorer bama yendu — Samariangan — kadai. Nulu kakadir bama nadega, nulu nangungu wauubatchega. Nulu nangu wami, bandalngai nangu purai kakan balkaiga gura kadaiga, garko nulu nangu Ass nangume midaren gura nangu bayenga mandega. Nawaigo nulu nangu bantchega kana, garko nulu dadanungo nulu bayankutchinbe money wudi gura nangu detchuren, nulu bama kakadir bantchinu gura nulu nangu namo melbi money gurabudo wudinu baru ngundu kadaigamu.

Jesus koko yimidir merlin, garko nulu bama kabanmalenbe yerba gurai: Na, bama, dana kundomun bama wordi dudanego nadi gura wandu koko Godgame milkadir madi. Kabanmalen yerba gurai: bama nangu wami, mandega gura bantchega, nulubudo koko Godgame milkadir madi. Jesus yerba: yo, nulubudo, gura nundu dade yimidir manaia.

40. Bamal Milka Ngalbur Koko Jesungu! God Bama Namodir Dubil Dirilen.

Jesus bayan Phariseewe dadai mayingu Warkaigo Pharisees gura bama kabanmalen galmba mayingu dakadi. Bama nobun, nulu koko Jesuwe

kana nadega, nulu yerba gurai: Tjiri Godgame garkobada mayiwe ninggal — nayun bodan!

Danangan Jesus dirlen yimidir koko merlin. Yendu bama nulu mayi warka gura bodan dirnbu gurai gura bama warkaigo dawi nangungal pudanu. Mayi yidarenga — nulu dirlen bama nangugo degai dana bama warkaigo dauaigo dawega waminu, gura danangan yerba guranu: Kade yura nila-mayi kana yidartchiren-ga. Gura dana ngamuguraigo nandadi. Yendu yerba madi: ngayu bobo nila mandega, ngayu gurna dadanu nadinu kana-ngayu wondara kadanu? Nundu ani merilabudo. Yendu yerba: ngayu waluyokudir nila mane, ngayu gurna nadinu. Ngayu waluyokudirngu murga ninggal — ngayu kadandabudo. Ani merila nundu. Yendu yerba: Ngayu diral mane, Ngayu ninggal!

Nulu bama dirlen worlmbadi gura master nangume koko danangan merelinn. Master nangu dirlen kuli kadai gura nangu yerba gurai: nundu dudanggai townbego wamila gura bama dinggadir, kakadir, gurndongai gura burrangai dawila, ngadongal mayi pudanu. Nulu bama dirlen dadai bama yimidir nulu dawega bayanbe. Garko nulu master nangu wami gura nangu yerba gurai: Ngayu bama burntchiren bera, yimidir nundu detchuren gura bayan gari gaitcharen. Nulu master nangu yerba: nundu waggur dirlen bama yiwara gura danangan bayan ngatome burntchira — bayan ngado gai-in kadanu. Dagalbai danangan dawega, dana mayi ngado dirlen gari pudanu.

41. Jesus Bama Warragural Galmba Dauuntchir Madi.

Pharisee yendu galmba Jesus bayan nangume mayingu dawi. Jesus galmba nangungal dadai gura dana mayiwe dakadi. Mayiwe dana ninggai. Ngando yendu warra milkamul bayanbe galmba kadai gura Jesusgal yuba wunggadir bunggo dakadi gura tamal Jesusu milbalnda balkaiga gura moari nangumun dai-ingal gurai gura milkol bodantchir durngaiga. Pharisee namodir nadi, dana yerba gurai, nulu propeta ningganda, nulu galmba pinalgo nadinda nayun ngando warrabudonga.

Jesu Phariseenos yerba gurai: Simon, ngayu koko nanu gurne merinu. Bama burla godera ninggai. Goderego master burlanganbe money melbega. Yendu nulu money 50 melbega, gura yendu murga fivego. Burlangan money garibudon wunanego, nulu master burlangan yerba gurai: yubal money ngado melbega — na, kanabudo, ngayu nayun budil, yubalen gari gura detchur ngado wudinu. Burla nangu namo dauun manadi bera — wandu nangu gura warka dawwn manadinu, Simon? Simon yerba: nangu money warko dubega — nulubudo. Jesus yerba: Yo, nulubudo. Garko nulu ngando nadetchi gura Simongal yerba gurai: Nundu ngando nayun nama? Na, ngayu bayan nanume kadai, nundu ngado gari purai wudega tamal balkanu, gura nanun ngando milbalnda tamal balkai gura moari nangumun dai-ingal gurai. Nundu ani numbol pudalmulgo gura nulu netchin ngado tamal durtchai. Purai ngoal bodantchir nundungado galmba gari wudi moaringu, gura nulu namodirchir tamal ngado damalmalmai. Namo ngayu nanu yerba gural, nulu warra warka ninggai bera, gura nulu dulmbilmanadi gura God nayun milkannandadi nulu dirlen galmba Godbego dauun warka ninggal. Bama yendu yimiyimidir. Ngandogal nulu yerba madi: Nundu warra ninggaiga, God nayun nanu milkannandadi. Nundu nangu kana pinalen wamega — undu yinilmul dirlen dadera.

42a. Bama Warragur Jesusgal Kadai, Kokongu.

Publicans gura bama warragur yendu Jesusgal kadai, nangu koko nadinu. Pharisees gura kapanmalen bama yimidir nadi, dana yerba

gurai: Nulu bama warragural netchin dadare gura danangangal galmba mayi pudaral. Jesus danangan dirlen parables yendu yerba merelin: Bama yendume 100 moaribungaga wunanda gura namongan nobun warimadinda, nulu dirlen gari danangan 99 gulboigo dubinda gura ngangoigo dadanda yendu nobun yiwarnda? Wamega-nulu midarnda, ngakulen mandenda. Bayanbe kadanda, nulu dauungar dawinda gura yerba guranda. Ngadongal karbunmanaia yura, na, moaribungaga ngado warimadega kana — ngayu gurabudo manega. Ngayu yurangan manubudon meril — yimi-yimidir anggali tjiriwe karbunmanaia bama warragu nobun worlmbaiga gura milkadir manadi. Bama nintyninega dana kanangango bodan ninggai anggali gari yimidir karbunmadinda.

Galmba ngando yendume money ten wunanda gura namongan nobun yiwarnagaradinda, nulu dirlen gari wulunggur bauanda gura bobo warkanobungo burndanda moneyngu? Nulu waminda, nulu galmba dauungar nangu dawinda gura danangangal yerba guranda: Karbunmala ngadongal yurangai, money ngado yiwarnagaradi nobungo — nayun ngayu gurabudo mane. Yimidir galmba anggali Godga karbunmanadinu bama warragur nobungo worlmbadiga gura milkadir madega.

42b. Bama Warragurbudon Nulu Jesus Galmba Gari Dambar.

Phariseebe gura bama kabanmalenbe Jesus parable yendu yerba merelin:

Bama yendume yumur godera ninggai Garga nulu peba nangu wami gura nangungal yerba gurai: Money gurai kadagai ngadago wuna, nundu ngado yerlingargo woa, ngayu dadanu. Peba nangumun nangu galmba wudi gura nulu dadai, bobo yendu galakadego wamega. Nawaigo nulu bama warragural money gura kadagai nangu badaimane. Garko matjimulewe bobo namodirbe mayi gari gura warka wunanai gura nulu dinggadirgo ninggaiga. Nulu dinggadirbudongo, mayi pigipigiwe nulu wauudirgo pudanda: gura nangu muri. Garko nulu milkan nadi gura yerba gurai: Bama Peba ngadomebudo mayi warka unana — gura ngayugo yewaigo dinggadirgo birninun-go. Ngayu yandanu gura Peba ngado waminu gura nangungal yerba guranu: Ngayu milkamulmadi Godal gura nanun-gal. Ani warragurbudon nundu gari gura Yumur gurala, ngayu murga walu bama mundal nanugo nanungal ningganu. Nulu yandai gura dadai, Peba nangugo waminun-go.

Galakadimun-go Peba nangumun-go nangu nadega kadarega, nulu nangungu unggu batchi gura tindalgo dudai nangu dumu-wamega ngakulnda matchi gura numbol pudai. Nulu yerka yerba gurai; Peba ngayu milkamul manadi Godgal gura nanun-gal, gurabudo nundu ani gari “yumur” gurala, ngayu bama warragurbudo. Gura Peba nangu bama nangumegal yerba gurai. Tindalgo yura marar bodan mara gura nangu birbala, ring bodan nango mangalbe yidara gura dambal tamalga woa; mina walu-yokudir yambun galmba mara gura kundala, ngandan pudanu gura karbunmanadinu, na, nayun yumur ngadogo birnega, nila gura ngambur manadi, wrimadega gura nila gurabudo wami. Dana galmba warkangamu karbunmanadi gura gunbo ngorega.

Yaba yerkawe, nulugo namodir gari pirna nadega. Nulu wakurmun kadai, gura nulu nadi bama warkangamu karbunmadega Garga nangu gurabudo kadai — gura Peba nangu galmba nangungu karbunmanadi, nulu Peba nangu balkaiga — gura dangaigo gari bayanbe purngadi. Peba nangu dirlen nangu wakur wami gura nangu yerba koko balkai. Nundu galmba wauuwe kade gura karbunmanaya. Ngandan wondara dirlen dangaigo ningganda, na, garga nanu duyu wunanega gura nila ngamburmadi, warimadega kana gura nila gurabudo miradi.

43. *Jesus Yerba Gurai: St. Luke 16:16-31.*

Bama yendu money warkadir ninggai. Nulu netchin marar bodanchir-budon-go dadarai gura mayi bodanbudon-go pudarai. Yendu bama galmba ninggai — mararmulgo, moneymulgo dinggadir kakadir gura bandalchir. Nulu barkar bayan bama yendume yuba ninggaiga — nulugo yerba gurai: dana ngoba mayi wornda dambar ngayu kana pudanda. Godagar kadai bera gura bandal nangu dutchalchai. Garko nulu bama kakadir birni gura anggali nangu Abrahamgal tjiriwe mandega. Bama yendu — nulu money warkadir — nulu galmba birni gura bamal nangu kobarbi.

Garko nulu hellbego wurgalgai, nulu mil warlngai gura kadego nulu Abraham nadega gura nangungal nulu galmba bobokutchin nangugo Lazarus nadega. Nulu dirlen gauai bargai yerba: Peba Abraham ngato dauunmala gura Lazarus dagala nulu ngakilbirnirnda murga purai yamon ngandar ngadome yidarnu ngayu wauu birnibudo mintjilbe. Abraham gura yerba gurai: Nundu milkan nawabudo, yumur, yumur, bobowe nundu ninggaiga, daku nundu wauudir nadega nundu money warkadir galmba kana mandega, gura Lazarus dakumul dinggadir gura kakadir unanai. Nila nundu dirlen daku bodan-ga murgara wauudir manaya gura Lazarusbe kana wumalma. Galmba nundu milkan nawa: Yura gura ngandan nilangan makobadaigo yerlngargo ninggalngalbudo. Ngandan yurangan gari waminda gura yura ngandanun makobadaigo gari waminu. Gurabudo Abrahambe nulu koko balkai: Dirlen nundu Lazarus gari deganda bayan ngatome, nulu melbi garkangai ngatome merinu ngayu yiewaigo wurgalgai — dana worlmbatinu gura milkadir madinu — dana galmba yiewaigo kadaigamu? Abraham dirlen: Danangan koko Mosesga gura Propetawe kana wunana, nayun dana natinu. Gurabudo nulu yerba madi: Gari, Peba Abraham, nayun koko dana gari manubudon gural, gura bama duyungoalgo wanchinda gura danangan koko merinda — nayun dana manubudon guranda bera, gura milkadir madinda. Abraham nangun-gal yerba gurai: dana koko Mosesga guri Propetaga gari milkadir namalma, dirlen dana galmba koko Lazarusbe gari manubudon guranda, nulu yemongango danangan kokodir waminda.

44. *Jesus Bama Ten Bodan Gural, Gura Murga Nobun Nangu Thanks Gurai. St. Luke 17:11-19.*

Jesus gura Jerusalemgada dadai. Samaria gura Galilee bobo wameya — nayun dudan nulu garbar woguren. Bobo bayanchir yendu nulu yuba wami, na bama morbuntchir ten dudan yubaigu nangun-gal miradi gura kadimungan gauai yerba bargai: Jesus, Master, ngandanun dauunmale, gura ngandanun bodan gurala. Jesus danangan nadega nulu yerba gurai: Yura dadera, priest wamila. Dana galmba dadai gura dudanego warkangamu danangan ngarra bodan manadi. Nobun bama nulu nadega nulu bama bodan madega, nulu dirlen worlmbadi gura koko warkadir God bodan gurai, Jesus wami nangun-gal bunggo dakadi gura nangu thanks gurai kakadir nangu bodan guraiga. Nayun bama nulu Samariangan. Jesus yerba gurai: Ngayu bama ten kana bodan gurai — dana yendu nine wonda dirlen? Yendu God gari thanks gural? Murgar nayun nobungo, gura nulu ngarbal? Gura bama Samariaga nulu yerba gurai: Yandala gura dade, nundu pinalen ani nadega, namo nundu bodan madi.

45. *St. Luke 18:9-14.*

Jesus bama mundalbe koko merelin, danago dudurengo yerba gurai: ngandan-go bodan — bama yendu mundal warra bera.

Jesus danangan parable yendu yerba merelin: Bama godera templebe dadai, Godga koko balkanu. Yendu nulu Pharisee gura yendu publican.

Pharisee nulu dabalengo yueliga gura yerba yirgai: God, ngayu nanu thanks gural ngayu gari bama warra yimidar mundal, ngayu gari mangal goara, ngayu gari ngando bama yendume milka, gura wauu ninggal, ngayu galmba gari milkamul yimidar nayun publican. Koko nanume nundu bama detchuren priestga gura templega daku wudinu — ngayu gura warkaigo umalma, nundu detchuren day yendu mayimul ningganu nobun nundu murga detchuren gura ngayu day godera mayimul ninggal. Nulu Pharisee dabaleng yimidar koko yirgai — ngalgone publican murga bargaren yueli gura kadimungo mil muyantchir Godgal yerba koko balkai: God, nundu ngado — bama warra-gurbe dauun-mala.

Ngayu yurangan manubudon meril, nangu publican God kana dauunmadega bere, gura Phariseewe gari. Bama yerba yirgai: ngayu bodan — nangubudo Godngun warra gural, gura bama warra ninggaiga, namo dulnbilmanaya gura Godgal marla yirgal — nangubudo God dauunmanaya.

46. *Milka Tjiringu Bama Ningganu. St. Luke 10:38-42; John 11:1-2.*

Garko Jesus bobo bayantchir yendu wami, Bethany nangu kadil — bobo yubaigo Jerusalemba. Bayan yendume nawaigo Jesus netchin barbi, bayankutchin nangu dauungar. Puri danangan, Lazarus, Martha gura Maria. Jesus bayan namodir miradiga, Maria netchin ngangoigo Jesus-gal yuba dakadi, koko nangu nadinu. Martha nulu bungalbungal mayi bualai, gura daku bayanbe balkabalkaigo gurai. Garko nulu nadi dirn-gur nangu murga ninggaiga koko Jesuwe nadinu — nulu dirlen Jesusgal yerba gurai: Lord, nundu dirlen gari namalma ngado work warka budo wuna, nundu dirn-gur degala, ngali gulboigo kana daku badaimandenungo. Gura Jesus murga yerba: Martha, Martha, nundu bungalbungal mayingu gura bayanga bera, gura nayun gari kana, bama kana milka tjiringu ningganu, gura koko ngadogo bamawe dudan tjiringu merilbudo. Maria nayun pinal, namobudo nulu ngadon-gal dakadi, koko ngado nadinu. Nangu namodir wandu dirlen murinu.

47. *St. John 7*

Jesus templebe dadai gura bamawe koko merelin. Bama Israel koko nangumu wauun-runmadi gura yerba gurai: Nulu wondera koko pinalengo meril, nulu garikapan-master Jerusalemba koko mane? Jesus danangangal yerba gurai: Koko ngayu yurangan meril — nayun gari koko ngadogo. NULU ani degalgai — koko nangugo ngayu budo meril. Bama wauudir Godga milkadir ningganu — nulu galmba pinal-madinu, koko ngayu merilnayun koko Godgabudo. Yura ngani yirgal ani kundanu, DANA yerba gurai: nundu Satanchir; wandu dirlen yirgai nina kundanu? Gorev nulu gura koko merelin, gura nulu koko wudchego yerba bandi: Ngayu gari kadai koko NGADOGO yurangan merinu — nulu ani degalgai — koko nangubudo ngayu yurangan meril, gura yura nangu pinalmul. Garko dana yirgai nangu karbanu gura kadanu. Nangungu yiniltchir murka dubi, bamal warkaigo nangungu yerba yirgaiga — nayun bama burburbudon — nulu koko galmba pinalgo meril. Messias garko kada, nulu dirlen gura burbur; koko dirlen gura bodan merinda?

Pharisees koko yimidar bamaga nadi, dana kuli kadai gura bama danangan-ga degai Jesus gumbinil kadanu gura mandenu. Nalgone bama Israel Jeruselemba burnchirngaradi dana milkannadinu kanaigo God danangan dogaren Canaan-ga dawi gura mayi gura purai danangan dudaneng wudi. Namodir badadiga, bamal netchin purai duni Siloahngan gura nayun Godgal templebego neng-guren. Namodirbe Jesus danangan templebe wamega, gura yerba koko yirgai: Bama ani pinalengo nama gura

manubudon gural — nangubudo bama wauubirnega waminu gura nangu koko birna nadinu, yimidir bama wauubirnega puraibudon birna pudaral.

Garko bama Phariseesbe margango masterngai danangan wami. Pharisees danangan dawangadi: yura nangu ngani gari kadai gura ngandangal mandega? Dana dirlen yerba gurai: “bama yendu koko yimidir nulu gari yirgaiga ga.” Pharisees yerba: Ngoba yura galmba bama nangu. Nobun-go bama nulu danangangal dadai kadil nangu Nicodemus (dagalbai nulu wudurbe Jesus wami). Nulu yerba gurai: “Law ngandanun yimidir wuna dirlen — bama duduren-go marla gurala, koko gari nangu kana nawa?” Dana nangun-gal yerba gurai: Nundu galmba Galilee-ngan ngoba. Kaban ngandanun nawabudo undu dirlen nadinu, Galileengun propeta garibudon-go kadanu.

48. *Jesus Bama Burra Sabbathbe Mil Bodan Gural.*

Jerusalembe Jesus bama bura nadega, nulu burra balkadiga. Bama nangugo Jesus nangungu yerba dawangadi: Master, nulu bama nayun ngani burra ning-gal, wanda kana milkamul madi, nulugo ngoba, pepa gura ngamu ngoba? Jesus yerba: Nulu gari yimidir balkadi peba gura ngamu milkamul madega, nulugo galmba gari milkamul madega. Nulu murka burra balkadiga bamal God burbubudon-go nadinun-go Jesus namodir yirgai, nulu dirlen numba bobowe dambaren, bobo duna mangalnda mane gura mil bama burrawe yidaren. Garko nulu burragal yerba gurai: nundu dade purai Siloahwe mil puraien balkalgala. Nulu dadai mil balkalgai gura mil bodanchir worlmbadi Jesus gura wami.

Garko bama mundal — dagalbai nangu nadega nulu burra dudan yubaigo ninggai gura bamalgal money wang-guren — nangu nila miltchir nadega, dana nangu dawangadi: mil nanu wondara bodan manadi? Nulu dangan merelin. Garko dana nangu Phariseegal dawi. Jesus nangu Sabbathbe bodan gurai. Namu Pharisee yerba gurai: Nayun bama gari propeta, na, nulu Sabbathbe work manadi. Gura bama mundal yerba madi: nulu bama warra dirlen galmba mil burrawe wondara bodan guranda. Yerba dana koko godera manadi, garko dana nangu dawangadi (burra kana ninggai gura miltchir madi): nundu koko wondara? Nulu yerba “Nulu propetabudo.” Garko dana Pharisee peba gura ngamu nangu dawi gura burlangan dawangadi: nayun ganggal yubalen? Yubal yerba gurai, nulu burra balkadi — wondara dirlen nulu nila miltchir madi? Burla yerba: “ngali pinal nayun ganggal ngalinun, ngali galmba pinal nulu burra balkadiga, gura wondara nulu nila miltchir manadi — nayun ngali pinamul, Yura nangu dawangala, nulu gari ganggal, nulu yurangan kana merinda.” Burla Phariseengu yinilmadega, namo burla koko yimidir yirgaiga. Pharisee kana dauaigo yirgai — bamal Jesus Messiah guranda, danangan kabanbayanngan ngarantindanda. Gura-guraigo Phariseengun ganggal burlangan dawi gura nangun-gal yerba gurai. Nundu manubudon ngandanun-gal koko yirge, ngandan pinal gura, nayun bama nina bodan gurai — nulu bama warragurbudo. Gura nulu dirlen yerba: ngoba nulu warragur, ngayu namo pinalmul — gura ngayu pinalbudo, kanaigo ngayu burra ninggaiga — gura nila ngayu mil bodanmanadi. Yura pinal, bama burra balkaya nulu galmba burraigo birninu. Nayun bama ani bodan gurai — nulu gari propetabudon ningganda nulu dirlen ani wondara galmba miltchir guranda? Dana yerba: Nundu bama warragurbudo nundu ngandanunbe ngoba koko merinu. Dana nangu ngarandinda.

Jesus melbi yimidir nadega bera. Garko nulu nangu templebe wamega gura nangun-gal yerba dawangadi: Nundu yumur Godga pinal, gura manubudon gural? Nulu dirlen yerba: Lord, wonda nulu, nundu ngado merila, ngayu pinalen-go manubudo garanu. Jesus nangu dirlen merelin:

Na, nundu gari murka milngunda nadega, nulu nila nanu koko yirgalgal. Bama burra kana ninggai nulu dirlen ngan-go yirgai: Lord, ngayu pinal nundu yumur Godga. Jesus yerba: Namo ngayu bobowe kadai, bama miltchir walu burra madinu, gura burrangai miltchir manaya. Pharisees koko yimidir nadi, dana yerba: Ngandan galmba burra ngoba? Jesus yerba, yura burra ningganda, yurangan gari warra guranda, gura yura yirgalga ngandan, pinalgo, ngandan namalma — namo yurangan warra gural.

49. Jesus walu bama bodan Moaribungaga Bantchenchil.

Nalgonego Jesus yerba gurai: Ngayi walu bama bodan moaribungaga bantchenchil. Bama bodanbudongo moaribungaga malen, nulu mina nangugo garibudongo dubinda. Goda kulidirngu nulu galmba gari dubinda gura dudanda. Bama yendu, nulu murka moneyngu mina bantchenchil, mina nangumulgo — nulu goda kulidir namalma minangu kadare, nulu mina dubil gura dudare. Goda kulidir dirlen minangai dindal gura yerlugar gural. Ngayu gari yimidir, ngayu walu bama bodan moaribungaga malen. Ngayu moaribungaga ngadogo pinal-go namalma gura moaribungaga ngadogo ani dirlen galmba pinalen-go namalma, yimidir peba ngado ani pinalen-go namalma gura ngayu nangugo dirlen pinalgo nama. Duyungoigo any kundanda, ngayu galmba moaribungaga ngadogo gari dubinda. Ngado moaribungaga mundal yendu galmba wuna, bobo yendumego. Danangan ngayu galmba dawinu gura dana koko nadinu, gura garko warkangamu bobo nobunbego ningganu.

Pharisees gura bama Israel yendu koko yimidir nadega dana mundalnda nangu warra gurai gura yerba madi: Nulu Satanchir, nulu ngambain-go koko yirgalgal. Gura bama yendu dirlen yerba gurai: bama Satanchir koko gari merinda yimidir nulugo meril. Bama Satanchir dirlen galmba burra miltchir guranda?

51-52. St. Matthew 16:21-26

Garko Jesus bama nangume koko balkai, gura danangan pinal gurai nulu nilaigo Jerusalembe dadanu gura nawaigo dana kabanmaster-ngai gura priestngai nangu warra guranu gura nangu duyungoigo kundanu. Peter koko yimidir nadega, nulu Jesus yerlargo dawi gura nangu yerba koko balkai: nundu namodir koko ngani yirgalgal, nina ngani dirlen kundanu, nundu ngani galmba wudatinu kundanu?

Jesus Petergal dirlen yerba gurai: wala nundu Satan, ani dubila. Nundu murka walu bama, ngambain-go yirgalga, nundu nila pinalmul ani bama nganibudo kundanu, Godngun murka pinal, garkobada yura galmba pinalmadinu. Garko nulu bama nangumegal warkangamuwe yerba koko balkai: Bama ngadogo ningganu nulu gari yirganu ngayu namodir wauumulgo — ngayu namodir wauudir — God detchuren, nayun murka milkadir nawa gura milkadir manaya galmba, wauumulgo galmba milkadir manaya. Yerba bamal tamal ngadogo wogurnu. Bama yirganda “nagyu ngani wudadinu ani Jesungu kundanu” nangu warra guranu. Gura bamal yurangan ngadomungu dirmbalbal gura yirgalgal yurangan kundanu gura yura mulban-go yuelelinda gura kundaigamu galmba ani gari dubinda yura dirlen makobadaigo ngadon-gal ngamburgo ningganu. Bama wauu warramadi, nangu galmba bobo, money, kadagai warkaigo murgara wunanda. Namodir warkangamu murgara wudinda wauu gura bodan guranu gura tjiriwe dadanu.

53. Bamal Ngandanun Dirmbalbal Gura Ngandanun Kuli Manaya, Ngandan Dirlen Makobadaigo Gari Kuli Kadanu.

Peter Jesus wami gura nangu dawangadi: Master, ngado bama yendu kulimadinda, gura kulimadinda, gura kulimadinda — ngayu nangu dauun madinda, gura dauun madinda galmba? Jesus dirlen nangun-gal yerba gurai: pidaigo murga nina dirmbaiga gura nanu kuli madi — nundu gari murga namo dirlen dauun manaya. Makobadaigo nina dirmbalmbal gura nanu kuli ninggal, nundu dirlen makobadaigo manu dauuntchir ningganun-go.

Nulu bama nangume dirlen parable yimidir merelin: Na, king yendu ninggal, nulu bama nangugo dawi, nulu nadinu money nganabudo dana kanangan-go nangu melbega gura gari wudega. Garko yendu bama nangungalgo miradi, nulu nangu kanangan-go money warkai-go budon-go melbega gura nangu money garibudon-go wunanego. Dirlen kingngun detchuren, nayun bama, diral nangu gura pidagur nangu bama yendume moneyngu wudinu gura money dirlen kingbe mandenu. Nulu bama dirlen koko yimidir kingbe nadega — nulu nangungal bobowe bung-go dakadi gura yerba gurai: Ngan-go gari kulimale, bantchentch-ila, ngayu nayun money warkangamu nanu garko wumalma bera. King bama nangu yimidir wunggadir gura yiniltchir nadega, nulu nangungu wauu batchega, nangu dirlen degai — gura money nangu dagalbai melbega — nulu nayun galmba dubi.

Bama nulu-nulugo garko king dubi gura waggur dadai nulu dirlen bama yendu dumu wami — nayun galmba bama kingbe yimidir nulugo. Gura nayun bama yendu kanaigo dirlen money pida budon-go nangu melbega gura wudelmulgo. Bama king nilaigo dauun madi gura money nangu dubi, nulunulugo dirlen bama bobokutchin nangu manu karbai gura yerba gurai: nundu money ngado melbega — ngangoi-go ngado woa. Gura bama nayun dirlen nangun-gal bobowe pulli yimidir nulugo degalbaigo king-gal bobowe pullega gura yerba gurai: ngan-goigo gari kulimale, kantchenchila kana, ngayu nanu garko wumalma bera. Gura nulu milka bantchir — nulu murga detchuren nangu bama prisonbego ngalburnu.

Bama mundalnda yimidir nadega, dana wauubatchi dauun-ga gura kingbe melbi merelin. King dirlen bama dagalbai nangu wami — guraguraigo dawi gura nangungal yerba gurai: Nundu ngado money warkabudongo melbega — garko nundu dakumulgo ngadon-gal miradi — ngayu dirlen nina gari kuliwego prisonbego dambaren, nundu kana wunggadir ngadon-gal bobowe pullega. Ngayu nina degai gura money galmba nanu dubi. Nundu dirlen dauun nanume yimiyimidir dauun madinda. Nundu bama warragurbudo. King garko detchuren nangu galmba ngalburnun-go gura gari warlenganun-go — money kana warkanobun-go kingbe wudinu.

Yimidir koko Jesus kana merelin garko nulu bama nangu-megal yerba gurai: Yimiyimidir Peba ngado yurangan galmba kulimadinda, yura bama yendume kulidir ninggaigamu.

54. Jesus Pitagurbe Dauunbudon-go.

Yendu bama nangugo Jesus wami gura nangu dawangadi: Tjiriwe wanun God garko bodan guranu? Jesus mundal pidagur nadega, nulu dirlen yendu dawi gura bama nangumegal garbar yidaren gura yerba gurai: Nayan pida nawa budo, nulu gari yirgalgal — wandu kana bodan — gari galmba yerba gural — ngayu gurabodo bodan — gari murga walu mundal. Na, yura tjiringu wauudir ninggal, yura dirlen galmba gari koko yimidir yirge — ani ngoba God bodanbudon-go guranu. Yimidir Pidagur yura koko namodir milkan dubila.

Jesus galmba yerba gurai: Bama pidagurbe dauun manadinda ngadomungu — nulu ngadogo galmba dauungo. Gura bama pidagur ngadogo

dirmalbal gura milkamul gural — nangu ngayu dirilen warra guranu. Dagalbai bama yimidirbe nambal manuwe kadanda gura nangu purai badalbe dambarnda — nulu kana tjiriwe ngoba kadanda gura ngamburgo ninggai kana gura ngado pida warra gurai, nulu tjiri gari wamil. Milkan nawa: Angali danangan pidagurbe — peba ngadome gal tjiriwego yueleli gura marlangai meril.

Mundal ngamugar pidagur Jesusgal mandega, nulu danangan mangalnda karbanu gura koko balkanu. Bama nangugo danangan ngandongai nandaimane. Jesus namodir nadega nulu danangan balkaiga gura yerba gurai: Pidagur ngadon-gal gurna kadanu, danangan gari ngandaimara, dana budo bama Peba ngadome. Ngado koko manubudon na, bama gari koko Godga manubudon gural yimidir pidagur, gura milkadir galmba ningganda yimidir dana — nulu tjiri galmba gari waminda.

55. St. Matthew 19; St. Mark 10; St. Luke 18.

Jesus pidagurbe kana koko yirgai, nulu yandai bobo yendume dadanu yendu yerka (nangu money gura kadagai warkaigo wunanega) nangungal kadai gura yerba gurai: Master bodan, wondara dirilen ngayu bobowe kana ningganu — garko ani tjiriwe dawinu? Jesus nangu dawangadi: Ani nundu ngani Master “BODAN” gural? Bama gari BODAN murga God nulugo BODAN-GO ninggal. Gura nundu garko ngamburgo tjiriwe ningganu, nundu dirilen commandmentbe milkadir manaya. Yerka dirilen nangu dawangadi: commandment ana ngayu dirilen milkadir nadinu? Jesus yerba; nundu bama gari duyungoigo kundala, nundu gari ngando bamawe milka dakaya, nundu gari mangal goara manaya, nundu gari wangamanaya, pebaga gura ngamuga milkadir ninggala. Bama yendume dauuntchirbudon-go ninggala budo.

Yerka nangun-gal dirilen yerba gurai: koko namodirbe ngayu kanangan-go milkadir kana ninggai, gurabudo ana nundu ani detchurnda? Jesus nangu milnda nadega, dauuntchirgo, gura nangun-gal yerba gurai: Ngayu murga yendu nobun-go nina detchur, nundu nayun galmba milkadir nadinda, nundu tjiriwe kadanda bera. Nundu dade, money gura kadagai warkaigo wuna — nayun bama dakumulewe woa, garko nundu ngundu kada gura ngadon-gal dadare. Yerka koko namodirga dulmbilgo manadi gura dudurgo dadai. Nulu wauumul, money gura kadagai dubinu. Jesus bama nangume yerba koko balkai: bama gari milka manu tjiringu ninggal bobowe, wondara nulu dirilen garko tjiriwe kadanda galmba?

56. Ngandan Koko Godgame Milkadir Ningganu, Gura Gari Yiwarnu: Ngato Dirilen Ngana Wuma?

Garko Peter Jesusgal yerba yirgai: Na, ngandan bobo, kadagai gura dauun-gar nanungu dubi gura nina wogur gura nanun-gal ninggal namo ngandanun garko dirilen ngana wumalma?

Jesus danangan dirilen parable yendu yerba merelin: Na Master yendu dabadabaigo dadai bama dawinu, bobo nangume work manadinu. Nulu mundal bama wami gura dana yirgalgai penny nobunngu dana wauudir workmadinu, nulu danagan dirilen bobo nangume degai. Ngalan pidaigo wanggar-madi nulu gurabudo dadai gura nulu bama yendu nadega, dana yerbaigo ninggaln-gai. Danangan nulu galmba degai bobo nangumego, gura danangangal yerba gurai, yurangan ngayu money kana garko wumalma. Dana galmba dadai gura.

Ngalan wanggarbudon gura ngalan pidaigo goalu madi nulu guragu-raigo dadai gura bama wamega yerbaigo yueleliga nulu danangan yimiyimidar degai bobo nangumego bobo bakanu.

Ngalan yubaigo pulegamu nulu gurabudo dadai gura bama yerbaigo ninggaiga nadega. Nulu danangan-gal yerba guraiga; yura ngani yimidir yerbaigo ninggal? Ngani gari work-ga dadara? Dana dirlen yerba gurai: ngandanun dawelmulgo. Nulu Master dirlen danangan galmba degai bobo nangu bakanu gura yerba gurai, yurangan galmba money kana wumalma.

Ngalan pullega, Master dirlen bama nangugo yendu dawi gura nangun-gal yerba gurai: dana bama bobo ngatome workmanadi, nundu danangan nila dawila gura danangan warkangamuwe penny nobun-go woa. Gorerbudon-go kadai dana — danangan kana woa. Dagadagalbai dna kadai — danangan gorer woa. Bama nulu dadai gura danangan dawi yimidir master nangu nangu detchuren. Dana bama ngurkungurku workga dadai, dana kana nangun-gal miradi gura nulu dananganbe ngamuguraigo penny nobun-go wudi. Dagalbai workngu dadai — dana nayun nadega dana duduren-go yerba gurai: ngandanun work warkangu nulu garko money galmba warka wuma bera. Gura dana miradiga, danangan warkangamuwe galmba murga penny nobun-go wudega. Dana dirlen kulimadega gura yerba yirgaiga: Na, yinaren, dana ngurku kadai gura pidabudon-go workmanadi nundu danangan money namonamodir wumalma yimidir ngandanun, gura ngandan dabadabaigongan ngalan mintjilbe workbego ninggaiga. Master dirlen danangangal yerba gurai; yurangan dabadabaigo ngayu dawi, yura ngadon-gal yirgai bera penny nobunmengu yura bobo ngadome bobo bakanu. Ngayu yurangan penny nobungo melbi, penny nobun ngayu yurangan galmba wudi, nayun mara gura dade yura. Dirlen ngayu money yurangan bama yendume wudega? Money ngadogo gura ngayu wudi. Yura murga kuli manaya ani mangal dainbur nadega.

Namodir Jesus kana merelin, garko nulu yerba gurai: Na tjiringu yimiyimidir, bama dagadagalbai dawi, dana gorer madinu, gura dana gorer koko namalma dana dagalbai madinu.

57. Jesus Dauun Nangu Lazarus Duyungan Dawil.

Lazarus nulu kakadir wunanai Bethanywe. Dirn-gurngai nangu, Maria burla Martha dirlen Jesusgal melbi yerba degai: “Dauun nanu kaka warkadir.” Jesus koko yimidir nadega nulu bama nangumegal yerba madi: Nulu gari kakadir madi birninun-go, nulu murga kaka madi, bamal warkangamu natinu, GOD gura YUMUR GODGA burburbudon-go ninggaln-gal Dana gurabudo budur godera barbi nawaigo. Garko Jesus yerba gurai: Lazarus, dauun ngandanun wanggo pulli gura ngayu dadanu nangu wanggongal ganganu. Bama nangugo yerba madi, nulu wanggo pullega nulu bodan manaya bera. Jesus dirlen dumburgo danangan merelin, Lazarus nulu duyuy, kada yura ngandan nangu waminu. Dana dirlen Bethanywe dadai. Dana Bethanywe miradi, nalgone Lazarus budur four nimawe wunanaiga, bobokutchin Maria gura Marthawe warkaigo galmba burlanganga wunggadir ninggaiga.

Dana Marthawe merelin, na, nayun Jesus kadara. Nulu dirlen dadai Jesus dumu wamega gura yerba gurai: Lord, nundu yewaigo gari ninggai, nanuntchirgo yaba ngado gari birninda. Gura ngayu pinal — nila galmba nundu GODGA gari koko MURGARA balkanda. Jesus dirlen yerba madi: Yaba nanu gurabudo yandanu. Martha dirlen: Ngayu pinal garko bama warkangamu duyuga yandal, nalgon yaba ngado galmba yandanu. Jesus dirlen yerba yirgai: “NGADONCHIR, GURA NGADONGAL BAMA DUYUNGAN YANDAL GURA NGAMBURGO NINGGAL, ANI PINALEN-GO NAMA GURA MANUBUDON GURAL, NULU BIRNINDA NGOBA, GURA NULU NGAMBURGO NINGGANU, GURA NGAMBURGO NINGGAL GURA ANI MANUBUDON GURAL — NULU MAKOBADAIGO GARI BIRNINUN-GO.”

Nayun nundu manubudon gural? Nulu Martha yerba gurai: Yo, ngayu pinal nundu Christus Yumur Godga, God kanangan melbega nundu bobowe kadanu.

Mary galmba dadai, Jesus dumu waminu, gura wamega nulu nangungal bobowe pullega gura yerba gurai; Lord, nundu yewaigo ngani gari ninggai yaba ngado bodan guranda! Nulu wunga-dirgo koko yimidir yirgaiga, dauun-gar nangu galmba batchega. Nulu Jesus danangan wungadir nadega, nulu dulmbilmadi gura yiwaren — Wonda yura nangu yidaren. Dana yerba: Lord, kade, nawa. Nulu Jesus galmba BATCHEGA. Dana dauun-gar Marthawe gura Marywe nangu milbal nadega, dana yerba gurai: na, nulu Lazarusbe dauunbudon-go ninggai.

Dana dodi Lazarusbe marbaganbe yidaren gura bargar nambalnda ngalburen. Jesus danangan detchuren: “nambal warlngala.” Martha yerba: “Lord, dodi kadabalgai, nulu budur four nimawego wunanega. Jesus nangun-gal dirlen yerba gurai: nundu koko ngado ngan-go milkanngandadi, ngayu nilaigo nanu merelin nundu ani pinalen nadinda gura maubudon guranda nundu galmba nadinda God burburbudon-go.” Dana nambal dirlen warlngai. Garko Jesus wanggap tjiry nadelchi gura Godgal yerba koko balgai: “Peba ngado, ngayu nanu thanks gural nundu koko ngado nadega. Ngayu pinal nundu netchin koko ngado namalma, ngayu yimidir murga yirgal dana bama yinaren yuba yueleli dana pinal-madinu NUNDUGO ani degaiga. Garko nulu wudchego dawi: Lazarus, nundu wagur kade.” Gura duyu kana wunanega, nulu wagur kadai — marartchirgo, yimidir dana dodi kana nimawe yidarenga; budil nangu galmba mararnda baitcharngaradi. Jesus detchuren: darngala nangu, gura degala.

Mundal Jews yimidir nadega, dana dirlen nangu bodan gura manubudon gurai. Mundal melbi yimidir Phariseesbe mandega. Namon-amongango Priests gura Parisees yirgaiga nangu duyungoigo kundanu. Namu Jesus bobo yendume — kadil Ephraim — dadai gura nawaigo nulu gura bama nangu ninggai kana.

58. Jesus Jerusalembe Dadare, Nawaigo Nulu Bamangu Birninu.

Priestngai gura Pharisees dana Jesus yiwaren gura bama warkangamu detchuren danangan merinu Jesus wonda ninggaln-gal. Nalgonego Passover yubaigo. Jesus bama nangumegal yerba gurai: Na, ngandan Jerusalembe dadare. Propetangai dagalbai melbi yumur bamaga merelin, nayun nilabudo manubudon madinu. Nangu ngarbalbe wudinu, nangu dinganu, nangu gumbinil kundanu gura nangu duyungoigo galmba kundanu. Nulu nimawe goderego wunanu, garko duyuga wanchinu. Bama nangugo koko nangu yiwarenbudo.

Jesus Jericho yubaigo miradi, na, bama burra dudan yuba ninggaiga bamagala daku waggornun-go. Nulu numbur nadega, bama warkaig dadaraiga, nulu yiwaren, numbur nayun ngana? Bama mundal nangu merelin Jesus Nazarethngan nayun dadare, nulu dirlen gaul barngai: Jesus yumur Davidga ngado dauunmale, Bama mundal dagalbai dadai, dana nangu ngandaimane gura detchuren nulu dudurgo ningganu, gura dana nangu murgare gandaimane nulu gurabudo barngai: Yumur Davidga, ngado dauunmale. Jesus dirlen yueleliga gura detchuren bama burra nangu mandenu. Nulu yuba kadia, Jesus nangu dawangadi — dirlen ngana ngayu nanu wudinu? Nulu dirlen yerba madi: Lord ani miltchir gurala. Jesus dirlen yerba gurai: “Miltchirmale budo,” ani pinalen-go nadi namo nundu bodan madi. Jesus yimidir yirgaiga nulu burra miltchir madi, Jesus woguren gura God bodan gurai.

59–60. *Jesusngun nulu Zacchaeus Bayan Nangume Wami.*

Baru Jerusalemga Jesus Jericho kana wami. Bobo namodirbe bama yendu ninggai, nangu kadil Zacchaeus. Nulu bama custom malen gura nangu money wargaigo wunanega. Nulu ngoba melbi Jesungu nadega gura nulu wauudir Jesus galmba nadinu. Jesusgalgo bama wargaigo dadaraiga, nulu murgara ngurangadai Jesusgal yuba kadanu gura galakadimun nulu nangu murgara nadega, bama warkal nangu ngalburen gura Zacchaeus nulu bama muru. Namu nulu dagalbai dudanego dudai gura dudan yubaigo nulu yokuwe madadi, garko Jesus kadaigamu nulu nangu budil kana wanggarmungo nadinu.

Jesus garko kadaraiga nulu Zacchaeus wanggar yokuwe nadega gura nangungal yerba gurai: Zacchaeus nundu dinalgo dagaia, bayan nanume ngayu nila dagadinu kana. Zacchaeus dinalgo dagadi gura Jesus bayan nangumego dunggaren. Bama mundalnda nayun nadega, dana yirgalgai budo, Jesus bayan bama warragurbe burnggadiga. Gura Zacchaeus Jesusgal yerba koko balgai: Na, Lord, money gura kadagai ngado wunana, nayun warkanobun-go ngayu yerlngar guranu, yendu ngadogo yendu yimiyimidir ngayu bama mundalbe wumalma — bama dana dakumulgo ninggaln-gal. Gura bamawe daku ngayu ngalbega danangan ngayu dirlen wargaigo muyan wudinun-go. Jesus nangun-gal dirlen yirgai: Nanu gura bayan-kutchin nanume. God nilabudo dauunmadega, na, yumur bamaga bobowe kadaiga bama waragur ngambain-go dadaraiga dawinu gura murinu.

61. *Jesus Palm Sundaywe Jerusalembe Dadai.*

Garko Jesus gura bama nangugu baru Jerusalembe Bethphage — Mount Olive yubaigo — miradiga, Jeus bama nangugu godera degai gura burlangan yerba koko balgai: Yubal bobo bayantchir nayun namalma — wamilabudo, gura nawaigo yubal ass, yambun dabadabadir kadaiga yubal nadinu, darngala burlangan gura ngadon-gal mande. Bama minakutchin yubalen ngandaimanenda, yubal yerba gurala “Lordngun dawega gura,” nulu dirlen ngan-goigo ass yubalen-gal deganu.

Namodir koko propetawe manubudon madi, nulu dagadagalbai yerba koko yirgai: Zionbe yura merila, na, king nanugo nanun-gal kadara, dauuntchirbudon-go, moggu assbego moggu yambun nangumego.

Bama nangu koko nadi burla dirlen dadai, gura yimidir Jesus burlangan merelin, yimidir burla mina wamega gura nangun-gal mandega. Dirlen Jesus garnbaren. Bama wargaigo marar dudanego yidaren mundal birra gura bindangai dumbega gura dudanego ngaraiga, nulu darrinun-go. Gura bama wargaigo dagalbai dadai gura gorer kadaraiga dana gunbo kundai yerba: Hosanna yumur Davidga — bodanbudon-go Godngun nangu ngandanun degaiga, Hosanna wanggargo. Mundal Pharisees nangungal yerba gurai, Master, danangan koko yimidir ngandaimara. Gura Jesus danangan dirlen yerba gurai: na, dana bama dudurmadinda, ngangoigo nambalngai dirlen kokodir madinda.

Jesus Jerusalem dirlen yuba wamega, nulu bobo bodan bayantchir gura bama wargadir nadega, nulu wunggabatchi, gura yerba gurai, Jerusalem, Jerusalem, nundu kanangan-go ngani milka kokongu ngalburen? Nundu gargomungu pinalen-go ningganda nundu nilaigo milk-abandadinda gura worlmbadinda, gura milkamulewe nanu mil galmba baitcharen, nundu ngambangambain-go dadara. Na, garko bama yurangan kulidir kadanu, dana yurangan Jerusalembe ngalburnu budo, bama gari gura wagur dadanu mayingu, nawanawaigo bama yura dinggadir birninu mundal duyungoigo kundanu gura bayangai dana galmba warraguranu, bobo bayantchir nila bodan wunana, nayun dana

bama kulidir balaibalai-budon-go guranu. Gura ngani God yimidir gari muril? Bama yurangan kokodir wamega gura yura kokongu wauumulgo, yura milka ngalburen.

Jerusalembe nulu burnggadiga, bamal yiwaren, nayun wandu dirlen kadare? Gura bama nangungal dadaraiga, dana yerba gurai: Nayun Jesus Propeta Nazarethngan, Jesus gura templebe dadarai kana, garko ngurku bama nangumetchir nulu gurabudo Bethanywe dadai.

62. Jesus Yoku Barnaban Detchuren Birninnun-go.

Bethanywe Jesus nobun-go barbi garko gurabudo Jerusalemga dadai. Dudanego nulu dingga pulli. Nulu dudan yubaigo yoku barnaban nadega, birradirgo. Nulu yoku dirlen wami mayingu. Gura murga birra yokuwe wunanaga, mayi gari. Jesus yokugal yerba gurai: nilangan nundu makoba daigo gari gura mayidir madinu.

Jerusalembe dana miradi Jesus dirlen templebe dadai gura bama kadagaimalen gura moneymalen nawaigo dakadiga — nulu danagan ngarandindai. Danangan tablangai dambaren gura danangan yerba gurai: Yura koko nadelmulgo, Godngun guraiga — bayan ngadogo murga kokongu wunana — gura yura nayun walu marbagan mangal govarawe gurai.

Garko templebe bama burrangai gura gurndongai Jesusgal kadai gura nulu danangan warkangamu bodan gurai. Priests, gura kabannmalen bama dana wauudir nangu duyungu kundanu, gura wondara nangu karbanda — bama warkaigo netchin kokongu nangun-gal yuba ninggaiga. Ngurkungurku Jesus gurabudo Jerusalem dubi.

Dabadabaigo (Tuesday) dana gurabudo Jerusalemga dadai dana guragu-raigo yoku barnaban dudan yubaigo nadi, gura nulu warra daingal madega gura birramul yueleliga. Peter dirlen Jesusgal yerba gurai: na, yoku nundu ngurku balgaiga nulu nila buyon, birra-mulgo wunana. Jesus dirlen yerba: Bama God pinalen-go nama gura koko nangu manubudon guranda, garibudon NGOBA guranda — nulu galmba manchal nayun detchurnda wanchinu gura purai badalbe dakatunu, nulu mantchal kana wanchinda gura purai badalbe dakadinda bera. Namu koko ngado nawa: Yura Godgal koko balgalgal — gura garibudon-go NGOBA amnaya — yura dirlen galmba gari koko murgara balkanda.

63. Jesus Priestgal Gura Masterngaibe Bama Israelbe Yendu Galmba, Koko Balgai. Matthew 21; Mark 12

Jesus dabadabaigo templebe burn-gadi bamawe koko merinu — Priests gura kabanmasterngai nangu wami gura kokodir dirmbai.

Jesus danangan-gal yerba koko balgai; Yura parable yendu nawa. Bama yendu nulu vineyard bodan yidaren, fence balgabalgaigo yidaren gura bayan-ngai yidaren. Garko nulu nayun barnbargo bama mundalbe wudi, dana dirlen melbega — mayi warkamanaya — dana mundal mayi bobokutchinbe wudinu. Nulu master dirlen bobo yendume dadai. Garko mayi ngalmbu madega nulu bama nangugo degai dana mayi nangu mandenu — bama yendu kana dagalbai melbega. Gura dana vineyardbe miradi, danangan ngarandindai margan-go, gura danangan mundal duyungoigo kundai. Guraguraigo masterngun bama yendu degaiga mayingu gura danangan galmba yimiyimidirgo ngarandindai gura kundai. Gorer nulu yumur nangugo degai. Nulu yerba gurai, dana yumur ngadogo gari kundanda. Gura dana nangu nadi kadaraiga, dana yerba gurai, ma kada ngandan nangu galmba duyungoigo kundanu, garko wandu dirlen bobo ngandanun murinda? Dana nangu kundai duyungoigo gura wagur dambaren.

Jesus yimidir parable danangan merelin-ga, garko nulu danangan dawangadi: Master nayun garko kade nulu dirlen wondara madinda? Dana yerba gurai; nulu danangan marlangai dirlen duyungoigo kundanda bera, gura nulu bobo dirlen bama yendume wudinda — dana nangu mayi nangugo gari murinda. Jesus dirlen yerba gurai; Yimiyimidir God yurangan garko tjiri murinu gura bama milkadirgo nulu tjiriwe dawinu. Dana Priestngai gura Phariseengai nayun koko nadi dana gurabudo yirgai nangu duyungoigo kundanu, murga bamangu kana dudurgo ninggai.

64. Bama Warkangamu Tjiringu Dawil Bera, Gura Murga Mundalگو Tjiriwe Miraya.

Parable Mundalngai Jesus Yimidir Merelin:

1. Tjiringu yimiyimidir: King yendume yumur diral mandegamu, nulu bama wargaigo dagalbai dawi dana ngalgone bayan nangume kadanu mayingu, dana galmba melbi — ngandan kade bera. Garko mayi kana yidaren nulu bama nangugo degai danangan dawinu — gura dana ngandadi. King nulu gurabudo bama yendu degai gura detchuren danangan merinu: na, mayi bauai, minangai kundai, warkangamu dirnbu gurai — kada yura. Gura dana bama nangugo murga dingai — ngambain-go dadarai, bobongu, mundal work yendumungu. Mundalگو, dana bama kingbe karbai, gura duyungoigo kundai. King nulu melbi yimidir nadega nulu dirlen kuli kadai, nulu bama nangugo wargaigo mangalga degai gura detchuren marlangai dirlen duyungoigo kundanu gura bayan-ngai danangan bauanu.

Garko nulu bama nangumegal guraguraigo koko yerba balgai: Mayi warkanobun-go dirnbu gurai bera, gura bama danangan dagalbai dawega, dana milkmulgo ngandadiga. Nila yura dirlen wagur dudane-go dadera gura yura bama wamelmil — yura danangan warkangamu mayingu dawila. Dana dirlen koko namodir nadega, dana galmba dadai gura bama waggurungan warkangamu dawi gura dana bayan kingbe burng-gadi.

2. Nulu king nadega bama wargaigo bayan nangume burn-gadi nulu dirlen galmba wauuwe dadai, bama warkangamu nadinu gura nulu yendu bama nadega marar warradirgo. Nangu dirlen nulu dawangadega: dauun, nundu wondara burng-gadi marar warradirgo. Nulu bama dudurgo ninggai. King bama nangu detchuren: karbala nangu gura kadala mangal gura damal gura nangu budurbudurbego dambare ga. Nawaigo nulu wung-ga badchelchinun-go.

65. Phariseengun Jesus Kokodir Dirmbaiga Gura Jesus Dirlen Danangan Galmba Dawangadi.

Garko Phariseengun dadai gura yirgai wondara Jesus kokodir dirmbanu, koko mundalga dirlen nangu gure warra guranu. Dana dirlen bama danangan-go gura galmba mundal bama Herodesga degai Jesus waminu gura yerba koko balkanu: Master ngandan pinal nundu bama manubudon, nundu koko Godga galmba balgabalgaiigo meril, gura nundu bamangu galmba gari yinilmanaya. Namu nundu ngandanun dirlen merila: Ngandan Ceasarga money kana wumalma, nulu kana detchuren? Kana wumalma ngoba, gari ngoba. Jesus pinalgo, dana murga nangu badanu koko yimidir balgaiga. Namu nulu danangan-gal yerba gurai: yura wangawangangai ani yimidir yura ngani dirmbalbal? Money ngado merila kana. Money dana mandega nulu dirlen danangan dawangadi: Nayun ngambar gura kadil wandu: Dana yerba, nayun Ceasarbe budo. Nulu dirlen danangangal yerba gurai? Daku Ceasarbe dirlen yura galmba Ceasarbe woa, gura Godngun yurangan detchuren nangugo wudinu yura

dirlen galmba Godgal woa. Koko yimidir dana nadi, dana wauunrunmadi gura nangu dubi gura dadarai.

Guraguraigo Phariseengun yirgaiga nangu Jesus kokodir dirmbanu. Dirlen Kabanamster yendu nangu yerba badai: Master, commandments wargaigo wunana, gura commandment bodanbudon-go wondawondaltchir wunana? Jesus yerba gurai: Nundu Godbe dauuntchirgura milkadirdudon-go ninggala, nayun nayun-go commandment dagadagalbai yura nawa — gura yendu yimiyimidir yura galmba milkadir nawa? Bama yendume dauuntchir ninggala yimidir nanugo. Moses gura Propeta manu koko nayun-go yurangan merelin.

Jesus bama mundalga gura bama nangugome yerba koko balgai: Kabanmalen bama gura Pharisee nila koko Mosesga bamawe meril. Namu yura koko danangan nawa gura milkadir ninggala. Gura yura gari ninggala yimidir dana ninggal. Dana murga dabaleng-go milkadirgo manaya bamal danangan bodan guranu. Duduren-go dana milkamulbudon-go.

Yurangan Pharisee gura kabanmalen bama God warra-guranu, yura wangawangangai. Yurago gari-tjiringu wauudir ninggal, gura yura bama mundalbe galmba bargar tjiringu ngalburbur.

Yurangan Pharisee gura kabanmalen bama God warra-guranu, yura wangawangangai. Yura bilomayarbe kadagai ngalbelbil, gura kabanbego Godbe koko galbaigo balgalgal.

Yurangan Pharisee gura Kabanmalen bama God warra-guranu, yura wangawangangai. Yura mundal mayi pida templebe mandendi yimidir Mosesngun detchuren bera, gura koko nangu mundalbe yura milkamul manaya.

Yurangan God warra-guranu bera, yura nimangai Propetangaibe balgalbaigo guralal bera gura pebagar yurangan danangan duyungoigo kundai kana. O, Jerusalem, Jerusalem, nundu propetangai kundaibudo gura bama mundal God nanu kokodir degaiga nundu nambalnda kundai. Walu dirtchir ngamu yambun nangu dawil gura mararnda baitchar, tindaigamu, yimiyimidir ngayu yurangan netchin dawega gura yura pinalen-go ngandadi. Nilangan-go yura ani gari gura nadinu, murga garkobada guraguraigo kadaigamu yura pinalen-go ani nadinu gura nadega yerba guranu: Bodanbudon-go nangu Godngun ngandanun degaiga.

66. Jesus Templebe Dadai — Gorer Nulu Gari Gurabudo Wami.

Templebe, wauuwego, yulal yendu wunanaga bamal namodirbe money yidarnu. Jesus yulal namodirbe yuba dakadi. Nulu bama nadetchi money yidaren-ga. Mundal bama money wargadir, dana galmba money dara warka yidaren bera. Gura yendu bilomayar dakumulewe nulu murga money pidabudon-go yidaren. Jesus nayun nadega, nulu bama nangugo dawi gura danangan yerba merelin: na, nayun bilomayar money pida yidaren-ga, nulu gari murga mangal dainbur madega walu bama mundal. Nangu daku wunanaga nulu nayun barnbargo Godgal wudega — dana mundalnda — danangan wargaigo wunanaiga gura dana murga mundal Godga wudega. God nangu budo bodan guranda.

Bama templega dadarai, danangalang bama yendu ngarbalngai, Greek bama galmba dadai, gura dana Philip wami gura nangun-gal yerba gurai: ga, ngandan wauudir Jesus waminu. Philip dirlen koko danangan Andrewwe merelin, gura burla dadai Jesusbe merelin. Nulu danangan dirlen yerba yirgai: Na, nilabudo God yumur bamago bodan gura dabar guranu. Ngayu yurangan manubudon meril, moku mayi gari bobowe kana yidarnda birninun-go, makobadaigo dirlen nulugo wunanda, gura bobowe birnega kana nulu dorbu yandal gura mayi warkabudon-go manaya.

Ani bobongoalgo wanggar midar, dirlen ngayu galmba bama wargaigo ngadon-gal wang-gar burlinganun-go.

67. Jesus Dagalbai Merelin Bamal Jerusalem Gargo Warra Guranu. Gura Nulu Gurabudo Ngundu Kadanu. Bama Yerlngar Guranu.

Jesus bama nangume dagalbai merelin-ga, garko ngar balnda temple warra guranu, dirlen dana templengan waggur kadai, dana nangu yerba gurai: nawa, nayun temple burbubudon gura dabar dagega. Jesus danangan dirlen yerba koko balgai: Yura nayun temple bodan gura bodan gural — nayun koko manubudon-go galmba gura ngado koko yimiyimidi galmba manubudon — garko bamal nayun warkangamu warra guranu. Jesus temple yubaigo dirlen dakadi. Bama nangugu nangun-gal dirlen yiwaren: Nundu ngandanun merila, wondawondalbe garko yimidir manaya? Wondara ngandan galmba pinalen-go nadinu nundu nila nilaigo guraguraigo kadaigamu?

Jesus danangan dirlen merelin: Yura garko namalma bamal bayan ngai Godga warra gural — yura dirlen bobo yurangan dubil gura mantchalngai wamila. Tindalgo dudara, gari yirge ngayu kadagai ngado mundal mandenu kana. Nalgonego bamal yinilbudon-go ningganu. Yurangan bamal dirlen merinda na, Christus yewaigo, na, Christus nawaigo, yura koko danangan gari manubudon gurala. Mundal bama garko yirganu bera: Ngayu Christus, ngayu propeta gura mundal bama danangan galmba manubudon gural. Dana wangawangangai, yura danangan gari mnubudon gurala. Yumur bamaga guraguraigo kadara, nayun bamal warkangamu pinalen-go nadinu, nulu miraya walu wulung-gur derremelli, ngan-goigo nangu nagalmun gura goalmun namalma. Dagalbai bamal nadinu bera: Ngalan, keda, dauar-ngai walu yendu manadinu, purai warkawe darn-gai gura gardar warkabudo dumbadinu. Bamal dirlen yinilthir yiwarnu — ngandan wondara? Na, tjiri gura bobo galmba naran-damal. Namonamo yumur bamaga ngulbanego kadanu, burbubudon-go gura dabarbudon-go. Namodir yura namalma, yura dirlen karbunmanaya — yurangan murega, nulu yurangan nilabudo dawinu. Gospel kana bobo warkangamuwe gura bama ngamuguraigowe merinun-go garko nulu yumur bamaga yimidir miradinu, gura wondawondalbe yimidir manaya — nayun bamal, anggali gura yumur Godga galmba gari pinal nayun God Pebaigo pinal. Namo yura milgo ninggalngala yurangan nmagbain-go wamegamu.

68. Makobadaigo Milka Tjiringu Ninggal — Danago Murga Tjiriwe Kadanu.

Jesus gura yerba koko yirgai: Yumur bamaga garko gura budo kadara, bama nangugu tjiriwe mandenu — nayun walu yimidirbudo: KABIR TEN danangan dawi dana mayingu kadanu — dauun danangan dunodir manadinu. Dana bantchenchinu duno galakadimun kadanu kana. Kabir 5 dana pinalgo, yendu dana 5 milkangamba. Dana warkangamu lampthir dadarai, dana pinal nulu duno ngoba murga wudurbe miradigamu. Gura murga dana 5 pinalen-go, yerba gurai — nulu ngor-belbegamu milkol lampbego badaya ngandan gurna milkol dunggalo yendume dirnbu mandenu, ulung-gur birnegamu gurabudo milkol lampbego yidarnu. Yendu dana 5 kabir milkangamba yimidir gari yirgai gura milkol galmba gari mundal dirnbu mandega. Duno ngor-belbega, dana warkangamu wanggo pulli.

Garko wudurbego bamal danangan galngai gura yerba gurai, yandala yura na duno nangu kadare. Tindalgo dana warkangamu wantchi gura lamp mana. Dana 5 kabir milkol mandega kana, dana nayun

lampbego nengoren gura wulung-gur bauai. Danangan yendu — dana milkol-mul kadarai danangan lampngai birnega gura dana dauungar dangangame milkol wangguren gura dana yerba gurai, gari ga, ngandanun warkangamuwe lampngai birnegamu. Yura dadera milkol moneyngu kana mara gura.

Milkolga dana dadaiga, na ngalgone nulu duno miradi gura dana kapid 5 lamp wulunggurtchirgo nangun-gal bayanbe burnggadi Bamal bargar ngalburen. Gorer kabir 5 dana milkangambe galmba bargare miradi gura koko yerba balgai: Lord, Lord, bargar waringala, ngandan galmba burng-gadinu. Nulu yerka yerba gurai: Ngayu yurangan pinalmul.

69. Jesus Garko Barungundu Kadaigamu Bama Yerlugar Guranu.

Jesus yerba gurai: Garko yumur bamaga gurabudo kadaigamu, burburbudon gura dabarbudon gura anggali warkangamudir — nulu dakadinu gura bama warkangamu nangun-gal burnchirngaradinu. Nulu danangan yerlugar guranu yimidir bama moaribungagamalen moaribungaga gura goats yerlugar gural. Nulu moaribungaga goaln-gur yidar gura goats nagalngur. Nulu danangan goaln-gur yerba koko balkanu: Kadera yura dauun-gar Peba ngadome, burng-gaya tjiriwe, nayun yurangan kanangan dirnbu gurai. Na, ngayu dinggadir minggai, yura ngado mayi wudega; ngayu wauubirnega, yura ngado burai wudega; Ngarbal ngayu kadarai — yura ani bayan yuranganbe dawega; ngayu margan-go ninggai, yura ngado marar wudega; ngayu kakadir ninggaiga, yura ani wami; ngayu prisonbe ninggaiga, yura ani wamega. Dana bama bodan-gur dirlen yerba yiwarnu: Lord, wonda ngandan nina dinggadir nadega gura mayi nanu wudega, gura wauubirnega ngandan wonda burai nanu wudi, gura ngarbal nina nadega gura bayanbe dawi? Wonda galmba ngandan nina margan-go nadega gura marar wudi? Kakadir gura prisonbe ngandan nina wonda-wodalbe wamega? Gura King yerba gurani: Yura bama ngadome dauun manadi nayun walu ngadogo yura dauun manadi.

Danangan nagaln-gur nulu dirlen yerba koko balganu: Wala yura bama warrarguro, dadera bobo warrawego — nayun God yuranganbe, Satanbe gura anggali nangume kanan-go dirnbu gurai: Ngayu dinggadir ninggai, yura ngado mayi wudelmulgo, wauubirnega — ngado burai wudelmulgo. Ngarbalgo ngayu kadarai, yura ani bayanbe gari dawi; kakadir gura prisonbe ngayu ninggai, yura ani gari wamelmi. Dana dirlen galmba yiwaren: Lord, wonda dirlen ngandan nina dinggadir, wauubirnega, ngarbalgo, margan-go, kakadir gura prisonbe nina nadega gura nanu gari dauunmanadi? Gura king dirlen yerba guranu: Yura bama ngadome gari dauunmanadi — yura ngadogo galmba gari dauun manadi.

Dana dirlen dadanu makobadaigo wurgalganun-go gura bama bodain-gur tjiri Godgame makobadaigo ngmburgo ningganu.

70. Jesus Gura Bama Nangugo Holy Supper Pudai.

Passion Week, Tuesday, Jesus bama nangumegal yerba gurai: “na, murga godera barbil garko ngandan Passover milkan-nama gura ngalgonego ani bama moneyngu merinu gura bamal ani yokuwe birna bandinu.” Jesus yimidir yirgaiga, ngalgone bama priestngai gura masterngai yendu bama Israelbe bayan High-Priestbe burnchirngaradi gura yirgai — wondara nangu duduren-go karbanu gura duyungoigo kundanu. Dana yerba gurai, gari Passoverbe nangu karbanu bama mundalnda nangu muregamu. Yimidir dana yirgai, namonamo Judas danangan-gal kadai gura yerba gurai: yura ngado money ngana wumalma ngayu yurangan merinda wonda nangu duduren-go kana karbanda? Dana koko yimidirga karbanmanadi bera, gura ngangogoigo nangu 30 silver money melbega.

Namongan-go Judas Jesus wali nadechi, wondara nulu dadara, wonda bama-mulewe nangu karbanda.

Thursday (Passion Week), Jesus Peter burlangan John detchuren, yubal dada mina ngandanun bauala yimidir Mosesngun Passoverga detchuren, Burla nangungal yiwaren: Wonda ngali mina dirnbu guranu. Jesus yerba gurai: yubal bobo bayantchir wamil, yubal dirlen bama nadinu nulu dunggalongadir burai mandendi. Nangu wogura nulu bayanbe burnggaya, yubal galmba burnggaya gura bayankutchinbe yerba koko balgala: Masterngun ngalin detchuren nanun-gal yiwarnu wonda bayan nanume ngayu gura bama ngado Passover pudanu? Nulu dirlen yubalen bayan namburtchir merinu. Nawaigo yubal dirlen mayi dirnbu gurala. Burla dadai, bama wami yimidir Jesus dagalbai merelin gura mayi dirnbu gurai. Ngurkungurku dirlen Jesus gura bama mundal nangungo kadai gura mayiwe dakadi. Mayiwego Jesus danangan-gal yerba gurai: Kanangan ngayu budo milkan ninggai ngayu Passover yimidir yurangan-gal pudanu kana, gorer bamal ani kundanu.

Gorer bama nangugu, danago yirgaiga: Garko tjiriwe wanunbudo bodanbudon-go gural, ani ngoba, ngoba yendu? Jesus mayingun yandai, marar yendu nangungo warlngai gura towel mane, purai dunggalowe nengguren gura bama nangumego damal balgaiga, gura towelngun dainggal gurai. Nulu Simon Peter wamega, nulu Peter dirlen yerba gurai: Lord, nundu damal ngado ngani balganu? Jesus yerba — Nundu nayun nila pinal mul — nganibudo — garko nundu pinalmadinu bera. Peter dirlen yerba nundu garibudon damal ngado balganu. Jesus nangung-gal yerba koko balgai: ngayu damal nanu gari balganda — nundu dirlen gari bama ngado. Peter dirlen ngan-go yirgai: Lord gari murga damal balgala, ngado mangal gura kambogo galmba balkala. Nulu Jesus danangan damal yimidir balgaiga, nulu dirlen gurabudo marar nangungo birbaiga gura danangangal dakadi, gura yerba gurai: Yura pinal, yurangan damal ngayu ngani balgaiga? Na, yura ani Master gura Lord guralal — nayun kana — ngayu Master gura Lord yurangan bera. Gura ngayu Lord gura Master yurangan damal balgaiga — yurago dirlen yimiyimidir manadinu.

Jesus yimidir yirgaiga — nulu dulmbilmadi gura yerba gurai: Nobun-go bama yurangan-gal ninggal, nulu ani bamawe wudinu kundanungo. Dana warkangamu dirlen yiwaren: Lord, dirlen ngayu? Dirlen ngayu? John Jesus galgo yubaigo ninggai dirlen Peter nangu milnda detchuren Jesus dumburgo dawanganu — wandu nangu bama warragurbe wudinu. John galmba Jesus dawangadi, Lord, wandu nina yimidir wudinda dirlen? Jesus dirlen galmba danangan dumburgo merelin: Mayi ngayu nila kana milkole dundaimande gura bamawe wumalma — nulubudo ani wudinu. Garko nulu mayi dundaimane gura Judasbe wudega gura nangungal yerba gurai: nundu yirgai ani bamawe wudinu — ngani galmba ninggal, ngangoigo dada ani merila. Judas mayi pudai, nulu wanchi galmba gura dadai Ngalgonego wudur pullega.

Gorer Jesus mayi mana, Godgal thanks gurai, bama nangume wudi gura yerba koko balgai: MARA, PUDALA; NAYUN DODI NGADOGO, BAMAL DUYUNGOIGO KUNDANU, YURA DIRLEN MAKOBADAIGO NGAMBURGO NINGGANU. Yimiyimidir nulu gorer Cup mana, bama nangume wudega gura yerba gurai: MARA, PUDALA, YURA WARKANGAMU, NAYUN GARNBI NGADOGO, NGAYU NGAMBADIRBUDON-GO WUMALMA — YURANGAN GURA BAMA WARGAIGO WARRANGOAL BALGANU. YURA YIMIDIR GARGO PUDARAL, YURA NAYUN GURA ANI MILKAN NAWALA.

71. Jesus Bama Nangume Dauuntchir Koko Balgai Gura Godgal Danangan-ngu Koko Balgai.

Judas dadaraiga, Lord's supper pudai kana, Jesus bama nangumegal yerba gurai: Pidagur ngado, pidaigo ngayu murga yurangangal ninggal. Yura ani yiwarnu bera, gura ngayu dadara yura namo ani murgara wogurnda. Gura yura namo gari dulmbilmala. Tjiri peba ngadome bobo yurangan dirnbu wunana. Yimidir gari wunanda, ngayu yurangan dirlen merinda — ngayu dadanu bobo yurangan dagalbai dirnbu guranu. Namu ngayu dadanda galmba, ngayu gurabudo ngundu kada bera yurangan ngadon-gal dawinu — ngandan gulboigo ningganu.

Bamal yurangan kulimanaya — yura milkan nawa, dana dagalbai ngado yimiyimidir kulimadega. Dana yurangan garko kabanbayan muril — yurangan galmba duyungoigo kundal. Gura ngayu yurangan gari dubiniga dadara — ngayu murga dadara yurangan wauu Godga, maluguralbaga deganu. Nulu kadaigamu garko bama pinalgo nadinu, dana warra ninggaiga. Gura yurangan nulu pinal guranu koko ngado warkanobungo milkan-nadinu. Yimidir ngayu yurangan dagalbai merelin, yura dirlen yinilmulgo ningganu. Bobowe yurangan bamal netchin dirmbalbanu, gura gari yinilmala yura, bobowe galmba ngayu Lord gura Master ninggal.

Koko yimidir bandega kana, nulu dirlen yera wanggar tjiri nadega gura yerba gurai: Peba nila ngayu kana bobowe ninggaiga nila nundu ani burbur gura dabar gurala, dirlen Yumurngunda galmba nina walu dabar guranu. Peba ngado, bama nundu ngado bobowe wudega, nundugo danangan murila gura bantchenchila, dana bobowe walu gulboigo, walu nobun-go ningganu, yimidir ngali walu nobun ninggaln-gal. Manubudon danangan bodan gurala, koko nanugo manubudo. Gura ngayu gari murga dananganga nanu koko balgal, mundal bama warkangamungu ngayu koko nanu balgal, dana gorer koko ngado nadega gura manubudon gural, nundu warkangamu murila gura bantchenchila. Namongan bama warkangamu pinalen nadinu nundugo ani bobowe degaiga.

72. Jesus Wurgalgai Gura Birnega, Ngandan Dirlen Ngamburgo Ningganu.

Dana kana gunbo kundai, garko Jesus bama nangumetchir mount Olive wamega. Dudanego Jesus danangangal yerba gurai: Nila wudurbe yura warkangamu ani dubinu. Propeta yerba dagalbai merelin: ngayu bama moaribungagamalen kundanu gura moaribungaga dirlen yerln-gar madinu. Gura ngayu duyungoal yandai, ngayu yuranganga dagalbai Galileewe dadanu. Peter nangun-gal yerba: Dana ngoba nina dubil, gura ngayu nina garibudon dubinda. Jesus nangun-gal yerba: Na, dingal bauaigame cock gari kana godera yirgalganu — nundu ani kana three times ngalbelbinu gura dubinu. Peter yerba: bama ani duyungu galmba kundanda, ngayu nina gari dubinda. Dana bama mundal galmba yimidir yirgalgai.

Garko dana bobo Gethsemane wami. Nayun Jesus gura bama nangu garden-burnggadi. Judas bobo nayun galmba pinalen-go nadega, Jesus netchin garden namodirbe dadai. Jesus bama nangumegal yerba gurai: Yura yewai-go ninggalabudo ngayu murga nawaigo dadanu Godgal koko balkanu. Garko nulu Peter, James gura John dawi, gurabudo pidaigo dadai. Nulu yerba madega; Ngayu wauubirni budo, wauu dulmbimanadi, birnegamu, yura nawaigo ngadon-gal yuba milgo ninggalngala. Nulugo gurabudo pidaigo dadai bobowe pullega gura yerba koko balgai: O Peba ngado, ani murga duyungu kundanu kana nundu murga bamawe gura dauun manadinda? Yerbaigo dirlen gari wauu pullinda? Gura nundugo yirge, ngayu milkadir manaya bera. Nulu worlmbadi, bama nangugo wami. Dana wanggo wunai. Nulu Petergal yerba gurai, Simon, nundu wunana? Pidaigo galmba gari miltchirgo ningganda? Milgo

ninggalabudo gura Godga koko balgala, Satan-ngun warraguraigamu, ngambain-go ninggaiga. Wauu kana yirgalgal bera, gura dodu kima-mal. Nulu guraguraigo dadai Peba nangume koko balkai yimidir: O Peba ngado, murga bamal ngambadirgo ani kundanu kana, nundu bamawe dauun-madinu — kana galmba nundugo yirge, ngayu milkadirmal bera. Nulu gurabudo bama nangu wami gura dana wunanai. Nulu danangan dubi guraguraigo dadai Pebaga koko yimiyimidirgo balgai. Garko anggali nangun-gal kadai gura nangu burbur gurai. Gura wudchen-go nulu koko balgaiga, ngala nangu walu garnbi bobowe pullega.

Nulu yandai, bama nangu gura wanggodirgo wami gura danangan yerba gurai: wunabudo yura, gura wauu balgaya. Na, yumur bamaga nila budo bama warragurbe wudinu, kundanu. Yandala, dadanu. Ani merelbaga nulu nayun yuba kadara.

73. Judasngun Danangan Priestgai Milka Bakai. Jesus Gethsemane Karbanu.

Jesus bama nangume koko yimidir balgalgai, namonamo Judas miradi. Nangun-ga galmba soldiers wargaigo kadai, bedadir, kalkadir gura wulungurtchir. Jesus danangan dumu wami gura danangan dawangadi: yura wanun yiwar? Dana yerba: Jesus, Nazarethngan Jesus yerba — nayun nayunbudo. Dana koko nangu nadega, dana yiniltchir bobowe pulli. Guraguraigo nulu yiwaren: Wanun yura yiwar? Guraguraigo dana galmba yerba gurai: Ngayu Jesus Nazarethngan. Yura anigo yiwar, dirlen bama ngado dubila, dana gurna dadanu.

Judas danangan soldierna dagalbai merelin, yura nawa ani, bama ngayu wamil gura numbol pudal, nayun nulubudo. Nangu karbala gura kadala yura. Nulu dirlen Jesus dumburgo wami gura numbol pudai. Jesus yerba gurai: dauun, nundu ngani kadai? Nundu yerba-gala yumur bamaga bama warragurga meril? Garko dana dirlen Jesus karbai gura kadaiga mandega.

Bama Jesuwe yimidir nadega, nangu dana dawangadi: Lord, ngandan danangan dirlen kundanu? Peter koko Jesus-ga gari kana bantchenchi, nulu ngan-goigo beda galbaidir bama yendu highpriestbego milka bandi. Nayun bama kadil Malchus. Jesus Petergal yerba gurai: beda nayun ngan-goigo yidartchira, bama bedangun yendu bama kundal, dirlen nangu galmba bedan kundanu. Bamal ani kundanubudo, Peba ngado ani bobowe degaiga — ngayu ngani dirlen muradinu? Dirlen nundu pinalmul, ngayu peba ngadome koko balganda nulu anggali wargaigo deganda ani murinu. Gura koko propetawe namodir gari manubudon madinda, nulu dirlen milka Malchusbe karbai gura bodan gurai.

Gura dana nangu karbaiga, danangan-gal nulu yerba gurai: Yura bedadir gura kalkadir kadai ani karbanu, walu mangal govora. Netchin ngayu templebe yurangan koko merelin gura ani gari karbai. Kanabudo, gurna ani kadanu galmba, yimidir Satan yurangan boiburen. Dirlen dana nangu kadai gura nanguntchir dadai.

Bama nangugo yimidir nadega, dana ngamuguraigo dudai gura nangu dubi.

74. Peter Ngabalbelbi — Nulu Galmba Jesuwe Ninggai.

Dana Jesus karbaiga, dana nangu bayan highpriestbe kana mandega. Peter burla John galmba namo dadai, nadinu, garko wondara yirgalgal. John nangu highpriest pinalgo ninggai nulu namo kana bayanbe galba burnggadi. Peter nulu waggur bamagal yueleli. John nulu kabir yendume koko balgai (kabir bargarbudo bantchega, warlinganu gura ngalburnu) nangu Peter gari darlanu. Dirlen nulu kana detchuren, burla godera burngadinu. Peter gari bayan wauuwe burnggadi, murga yardbego.

Nawai mogaimbe dana yoku bauaigo, gura Peter danangangal yoku yuba dakadi.

Kabir burlangan Johnbe bargar warnagaiga, nulu nangu nadi, nulu yuba kadi dirlen, gura yerba gurai: Nundu galmba bama Jesus Nazarethnganbe. Gura Peter yerba: Ngayu pinalmul, koko ngana nundu yirgalgal. Nulu yandai dirlen gura dadai bargar waminu gura dadanu. Namu cock yirgaiga. Bargaren-go nulu yueleli, kabir yendu nangu nadega gura bama mundalga merelin: Nayun galmba bama Jesus Nazarethnganbe. Gurabudo Peter wanga gurai gura yerba madi, ngayu nangu pinalmul. Bama mundalgal nulu yueleli gura koko yirgalgai, garko yendu bama nangun-gal yerba gurai: nundu manubudon bama nangu — koko nundu yirgal, namo ngayu pinal. Yendu bama Highpriestbe — dauun Malchusbe — galmba yerba gurai, nundu kana bama nangu, ngayu nina Gethsemanewe nadega. Peter dirlen koko warra kulidir bandega yerba — ngayu bama nangu pinalmulgo. Ngalgonego cock guraguraigo yirgaiga.

Jesus dirlen worlmbadi gura Peter nadetchi Peter dirlen milkan nadi dagalbai Jesus nangu merelin: cock kana gari koko godera yirganu, nundu ani kana kundoigo ngalbelbinu. Nulu dirlen wunggadir waggur dadai.

75. Bama Israel Saviour Danangan-go Dubega Gura Ngarbalbego Wudi Kundanu.

Bayan High Priestbego, dana Jesus kana Annas-gal mandega, nulu dagalbai High Priest ninggai, nila gari. Nulu Jesus bama nangumu gura koko nangumu dawangadi. Jesus nangun-gal yerba gurai: Ngayu netchin koko dabalen-go bama warkangamuwe merelin. Ani ngani dawangal, bama dana koko nadega, danangan dawangala. Bama High Priestbe Jesusgal yuba yueleg nulu dirlen mangalnda kundai gura yerba gurai, nundu High Priestga koko yerba gari yirge. Gura Jesus yerba: Ngado merila, wonda ngayu koko warra bandega, gura ngayu koko kana yirgalgai nundu ani galmba ngani kundal. Garko Annas Jesus kadaiga Caiphasgal degai nulubudo ngalgonego High Priest ninggaiga, gura nangun-gal kabanmalen gura master bama Israelbe mundal burnchirngaradi bera. Dana bama wangawanga dawi Jesus warra garanu gura marla garanu dana Priestngai dirlen nangu namo detchurnu duyungu kundanu. Bama godera yandai gura yerba gurai, ngali koko nangu nadi nulu yerba madi: Ngayu temple dumbinu garko godera barbil ngayu gurabudo temple balgabalgaigo garanu. Gura burla galmba koko yendu yendu yirgaiga, gari koko nobun-go. Garko High Priest dirlen yandai gura Jesusgal yerba gurai: nundu koko burlangan nadega — nundu yimidir koko yirgaiga? Jesus dudurgo yueleli.

Gurabudo High Priest Jesusgal yerba koko balgai: Na, God koko ngandanun namalma nundu dirlen manubudon ngado yirge, nundu Christus yumur Godga ngoba, gari ngoba? Jesus yerba: nundu kana bandi, ngayu Christus yumur Godgabudon. Na, nilangan-go yura yumur bamaga gari gura nadinu — murga garkobada nulu gurabudo tjiringan, burburbudon, dabarbudan ngulbanbego kadanu.

High Priest dirlen marar nangugo dumbi gura yerba gurai — nulu God kaimbai — ngandan ngani koko gurabudo yirganu? Wondara yura dirlen koko yirgal? Dana yerba: nulu marlabudo, nangu duyungoi kundala. Bama mundal budil nangume numba dambaren, nangu mangalnda kundai, nangu budil mararnda baitcharen gura nangu gurabudo kundai gura yerba gurai, nundu Christus, nundu propeta, nundu pinalen-go merela, nina nila wanunda kundai? Jesus nulu dudurgo yueleli. Dabad-abaigo dana gurabudo burnchirngaradi gura nangu kokodir dirmbai gura nulu guraguraigo danangan merelin — ngayu kanabudo yurangan merelin

NGAYU YUMUR GODGA. Namo dana warkangamu dirilen yirgai nangu duyun kundanu — nulu God kaimbai, yerba dana yirgai.

Ngalgonego bama Israelbe gari gura king danangango ninggai, dana warkangamu murga bama emperor Romebego ningaiga. Namo danago galmba gari gura detchurnda bama duyungoigo kundanu. Namo dana dirilen Jesus Pontius Pilatega dawi — nangubudo Emperor master bobo bama Israelbe yidaren. Jesus nangun-gal mandega nulubudo detchurnu kundanu. Nulu Judas yimidir nadega nulu kima madi Jesungu. Money priestngai nangu kana wudega, nulu Jesus merinu — nulu nayun mandega gura priestngai wamega gura danangan-gal yerba gurai: ye money yura-mara, ngayu warra milkamulbudon-go bama ngambadirgo yurangan wudega. Dana yerba, nundugo kana kadai gura yirgai nangu merinu, nila nundugo dirilen galmba nawa. Nulu Judas dirilen money templebe dambaren gura nulu dadai gumbinilngun nulugo manu kadadi gura yokuwe gayalen birninun-go.

76. Pilate Jesungu Yerba Gurai Bera: “Nulu Ngambadir,” Gura Gorer Detchuren Nangu Kundanu Walu Malaigo.

Bama Israel Jesus Pontius Pilatega mandega — dana bayan nangume gari burng-gadi — nulu ngarbalgo — gura Passover yubaigo. Namo Pilate wagur kadai, kokodir gura danangan-gal yiwaren: Yura bama nayun ngani ngadon-gal mandega? Dana yerba: Nulu bama Israel milkamul gural, nulu detchur Caesarbe taxes gari wudinu, gura nulu bamawe meril, ngayu Christus, walu King. Garko Pilate Jesus dawangadi: Nundu King bama Israelbe? Jesus yerba: Ngayu gari king walu king-ngai mundal bobowe ninggaln-gal. Ngayu king ningganda yimidir yendu — bama ngadogo ani galmba bedadirgo murinda — kundaigamu. Pilate gurabudo yiwaren: Gura nundu KING bera? Jesus yerba, Yo, nundu kana bandi, ngayu King budo. Ngayu bobowe balkadi, koko manubudon ngado namalma. Pilate yerba: KOKO MANUBUDON NGANA DIRLEN? Gurabudo nulu waggur dadai gura bama Israelgal yerba gurai:

“NAYUN BAMA NGAMBADIRBUDONGO”

Priestngai gura dirain-gur mundal gurabudo Jesus warragurai yerba: bama warkangamu nulu milkamul gural, Galileewe kana gura nila nulu galmba yewaigo bama milka bakalgal. Pilate koko nadi nulu Galileengan kadai, nulu dirilen nangu Herodesgal degai, nulu galmba ngalgone Jerusalembe ninggai, gura nulu king Galileewe. Herod karbunmanadi, nulu wauudir nangu nadinu — dagalbai nulu murga melbi nangungu nadega, gura nulu yerba-nila ngayugo galmba miracle nangu nadinu. Nulu dirilen Jesus kokodir dirmbai, gura Jesus koko dirilen gari yirgai. Bama Israel nangu Herodesgal gurabudo warragurai. Herodes gura bama nangugo nangu murga dingaiga, marar dirni nangu birbaiga gura nangu guraguraigo Pilatgal degaiga. Ngalgone Pilate burla Herod gurabudo dauun manadi, dagalbai burla kuliwe ninggaiga.

Pilate gurabudo, priestngai, masterngai mundal bama Israelbe gura bama Israel mundal dawi gura danangangal yerba gurai: Na, yura bama nayun ngadon-gal mandega gura yura yerba gurai, nulu bama warkangamu milkamul gural. Ngayu nangun-gal kana koko yirgai, yura nangu ngambadir ngani marla gural — Herod galmba nangu gari marla gurai. Na, ngayu murga detchurnu nangu gumbinil kundanu gura deganu, nayun yura kana gural? Passoverbe Pilate netchin bama prisoner nobunggo daringai. Ngalgone dirilen bama yendu kadaiga ninggai — bama kundalbagu nulu — kadil nangu Barabbas. Pilate dirilen bama nangu detchuren nayun bama mandenu gura nulu burlangan Jesus gulboigo bama Israelbe merelin gura danangan dawangadi: Wanun ngayu dirilen

yurangan dirlen deganu, Barabbas ngoba, Jesus ngoba — bamal Christ guralal? Nulu Pilate pinal dana priestngai Jesus murga gilgiwe warra gurai.

Ngalgonego diral Pilatebe nangu koko yerba degai: nundu nayun bama bodan dubilabudo — nguyaren nangungu ngayu Yinilmadi.

Priestngai gura masterngai mundal, dana bama Israelbe wudchego milka bakai, dana Barabbas warnggurnu. Dana dirlen warkangamu gaul barngai: ngandan Jesungu wauumul, nundu ngandanun Barabbas dirlen woa. Pilate yerba, dirlen Jesusga yura wondara yirgalgal? Dana dirlen detchuren: Nangu yokuwe birnebandila. Guraguraigo Pilate yirgai: nulu ngambadirgo, ngayu ngani detchurnu nangu duyungu kundanu? Ngayu gurna detchurnu nangu murga gumbinil kundanu, garko nangu degal. Gura dana gaul warka barngai: birnabandila nangu, birnabandila nangu. Pilate dirlen nangu soldiersbe wudi — nangu gumbinil kundanu.

Dana soldierngai dirlen warkangamu burntchirngaradi gura Jesus mana, nangu marar barnbargo warngai, nangu gumbinil kundai, yoku ngarantchir gumoyirngai, walu crown, gura nayun kambogo nangume yidaren, mangal nangume daba yidaren, garko nangu dingalngai, ngudowe bunggo dakadi gura yerba gurai, na, king bama Israelbe. Dana nangu numban matchi, budil nangu mangalnda gura kambogo nangu ngarantchir dirlen dabaan kundai. Garko Pilate nangu gurabudo yimidir wagur dawi gura bama Israelgal yerba gurai: BAMA YURA NAWA! Bama priestngai gura bama warkangamu nangu nadi dana gulboigo gaul barngai: Birnebandila nangu, birnebandila nangu.

Guraguraigo Pilate yerba gurai: Nulu ngambadir gura. Bama Israel dirlen yerba gurai: Nulugo yerba gurai, "ngayu yumur Godga" namo ngandan nina detchur nangu duyungoigo kundanu. Pilate koko nayun nadi nulu GURA yinilmadi gura ngurangadai nangu deganu, gura bama Israel yerba gurai, nundu nangu deganda, nundu gari dauun Caesarbe. Nulu Pilate yimidir koko nadega nulu pinalmadi nulu murgara yirganda Jesus deganu — dana bama Israel kuli warkabudon manadi. Nulu dirlen burai mana, mangal balkai gura yerba gurai: nayun bama ngambadir kundandal namo gari NGAYU marla ninggal, yurago marlangai. Dana yerba: Kanabudo, garnbi nangu ngandanun gura pidagur ngandanunbudo warraguranu. Pilate dirlen yerba: ngayu king yurangan dirlen birnebandinu? Priestngai dirlen yerba: Ngandanun murga king nobungo, nayun Caesar. Pilate dirlen Barabbas degai gura Jesus soldiersbe wudi nangu yokuwe birnebandinu.

77. Jesus Bamangu Yokuwe Birnega.

Marar dirni soldiers dagalbai Jesuwe birbai — nayun dana gurabudo warlmgai gura marar nangugo gurabudo nangu birbai gura nangu dung-garen Jerusalemngan, Golgathaga, nawaigo nangu birnabandinu. Nulugo yoku (cross) mandega. Dudanego dana bama yendu Cyrenengan wami, kadil nangu Simon. Nangu dana detchuren yoku Jesuwe mandenu. Bama warkaigo danangangal dadarai — ngandongai warkaigo galmba, wunggadirgo Jesungu. Jesus dirlen worlmbadi gura danangan ngandaimana, yerba: Yura Jerusalem-bama gari ngadomungu batchila — yurangu gura pidagur yurangu batchila. Na, garko yura Yinilbe mantchal yinarenbe koko balkanu: ngandanun baitchara gau. Na, ani bama ngambadirgo yimidir kundandal — marlangai dirlen wondara garko ngamburdo ningganda. Jesusgalgo dana galmba bama yendu — warragurabudon-go dawi Golgothawe danangan gulboigo birnabandinu.

Golgothawe miradi dana, soldiers nangu purai kaka wudinda, gura Jesus muradiga. Danangan kundo yokuwe birnabandi gura yokungai

bamadirgo bobowe dumburgo daki — nangu Jesus garbaren yidaren. Dabadabaigo (9 o'clock) danangan birnabandi. Jesus dirlen yerba koko peba nangume balkai: Dana ani duyungoigo kundal — nundu namo danagan gari warragurala, dana ngambain-go, pinalmulewe ani murga kundal. Gorer soldierngai mararngai nangu mana gura yerlngar gurai. Coat nangu dana gari dumbi, yerlngarguranu, nayun barnbargo bama nobunbego dubi. Yimidir koko Psalma 22, 18, manubudon madi: Dana mararngai ngado yerlngargurai, gura coatngu dana lot dambaren. Crossbego wanggar Pilate yerba kaban yidaren: Jesus Nazarethngan, king bama Israelbe. Koko kundomudir nulu nayun kaban balkai, koko bama Israelbe, koko bama Rombe gura Greek koko. Priestngai dirlen Pilate wami gurai nangun-gal yerba gurai: nundu gari kaban balkala “Jesus, King bama Israelbe” nundu murga kaban yerba yidara: Nulugo yirgai, ngayu king bama Israelbe. Gura Pilate murga yerba mati: kaban ngayu balkai — nayun kanabudo. Yokungai bamadir dudan yubaigo dagega, dirlen bamal dudanego dadarai dana Jesus nadi gura yerba gurai: Nundu yumur Godga — dirlen nundu dakaia yokungan. Priestngai dana nangu galmba balkaiga, yerba: yendu bama nulu pinalen-go bodan gurai nulugo galmba ngani yokuwe wurgalgal — nulu king bama Israelbe ngoba, nulu gura dakadinu yokungan, dirlen ngandan galmba nangu bodan gura manubudon guranda — nulu yirgai, ngayu yumur Godga — God nangu dauun ningganda, nulu dirlen nangu yokuwe dubinda? Soldierngai nangu galmba dingalngai. Yendu bama — Jesusgal yubaigo nangu yokuwe birnabandi — nulu galmba nangu balkaiga gura yerba gurai; Nundu Christ ngoba — nundu dirlen yokungan dakaia gura ngalinun galmba detchura dakadinu. Gura yendu bama yokuwe, nulu nangu ngandaimane gura yerba madi: nundu Godga gari yinilmanaya dirlen? Ngalinun dana kana marlangai birnabandega gura nayun bama bodanbudongo, nangu ngambadir kundandal. Nulu Jesus dirlen nadetchi gura yerba made: Lord, nundu tjiriwe miraya nundu ani milkan nawa. Jesus nangun-gal dirlen melbi: na, nilanilaigo ngalibudo tjiriwe dadanu.

Cross jubaigo bama mundal yueleliga: Mary, ngamu Jesuwe, Salome dirn-gur ngamu nangume, Mary, diral Cleophasbe, Mary Magdalene gura John. Jesus ngamu nangu nadega yubaigo Johngal yuelega nulu ngamugal yerba gurai: Ngando, nayun bama nila walu doe ningganu, gura Johngal nulu yerba: Na, nayun nila walungamu nanu ningganu. Namongan-go nulu John nangu bayan nangumego dawega.

Ngalan wang-gar madi (noon), dirlen budur bobo baitcharen, murga 3 o'clock gurabudo bama ngalan nadega. Ngalonego Jesus wudtche-go koko yerba balkai: “God ngado, God ngado, nundu ani ngani dubega.” Gorer Jesus pinalgo, koko propetangaiwe warkangamu manubudon madega, nulu yerba gurai: “Ngayu wauubirni.” Soldierngai dirlen Sponge Vinegarbe dundaimane gura dabawe wanggar nangu wudega. Jesus vinegar pudai, nulu yerba gurai “KANABUDO.” Gurabudo nulu koko yerba balkai: “PEBA, NANUNGALGO NGAYU WAUU NGADO WUMA.” Yimidir nulu yirgai, kambogo nangu badamanadi gura nulu birni.

Ngalonego templebe marar warka garbar wunanai — nayun yekerdamai, wanggar mun-go gura bobo bada wamega. Bobo galmba ngaran-damadi — nambal dabadaba wambirdamadi, nimangai warlngadi gura mundal bama duyungoal wanchega. Soldierngai gura captain danangan yimidir nadega dana yinilmadibudo gura captain yerba gurai: “Ngayu pinal nayun bama bodan gura manubudon, nulu yumur Godga bera.” Bama mundalnda yimidir warkanobun-go nadega, dana galmba yinilmadi gura duduren bobo danangangame dadai.

78. *Jesus Nimawe Yidaren.*

Jesus birnega dana bama Israel Pilate wami gura nangu koko balkai nulu detchurnu bama birnebandega kana, danangan kuman dumbinu — ngango birninun-go gura danangan yokungan warlnganu, dana gari Sabbathbe dabalen wunanun-go. Pilate yimidir galmba detchuren. Soldiers dirlen bama burlagan yendu kuman dumbi bera, gura dana Jesus wami gura nadi nulu kana birnega, dana nangu kuman gari dumbi. Yendu soldier kalkan nonol Jesuwe bakai — garnbi gura purai ngangoigo pullega. Namodir koko yendu propetawe manubudon manadi (Exod 12:46). “Badibe nangu dana gari dumbinu.”

Gorer Joseph Arimathaeangan — nulu galmba master bama Israelbe yimidir dana mundal Jesus detchuren kundanu — gura nulu danangan murgara ngandaimane — nulu Pilate wami gura nangun-gal dodi Jesuwe wangguren. Nicodemus galmba kadai — nulu duduren-go Jesuwe dau-utchr ninggaiga, nulu daku wargaigo mandega dodi Jesuwe damalmanu — gari kadabalkanu. Burla dodi Jesuwe Josephbe garden wunanaiga gura garden yimidir Joseph nima bodan nangugo kana bakaiga. Namodirbe dana nila dodi Jesuwe balkabalkaigo yidaren. Barkar nimawe dana nambalnda baitcharen gura dadai. Ngandongai dana kana Jesusgal Galileangan Jerusalemba kadai — dana yuba yueleli gura nadi Jesus nimawego yidaren.

Nobun-go barbi, garko priestngai gura Pharisee Pilate wami gora yerba nangu koko balkai: Ngandan milkan nama nayun bama warragur kanaigo yirgai: nimawe ngayu murga budur godera wunanu, gako yanchir gurabudo yandal. Namu nundu detchura soldiers dana nima bantchentchinu, bama nangugo dodi nangu ngalbegamu gura bamawe merelin-gamu; nulu duyungan-go yandai — gura bama warkaigo nangu namo manubudon guraigamu. Pilate dirlen danangan soldiers wudi nima bantchinu, gura priestngai nambal nimawe balkabalkaigo yidaren gura kaban danangan-game nambalbegu yidaren.

79. *Jesus Nimangan Yandai Gura Mary Magdalene Miradi.*

Sabbath badadega, Mary Magdalene, Mary, ngamu Jamesbe, gura Salome moneyngu daku yendu bodan mandega dodi Jesuwe damalmanu gura Sunday dingal bawagamu dana nimangu dadi. Dudanego danago yerba koko yirgai: nambal warka barkar nimawe yidaren, nayun wandu ngandanun midarnu? Na — ngalgonego bobo nangarngaradi gura angali Godga nambal nimangan warlngai gura nambalbe dakadi.

Nulu walu wulung-gur gura marar nangu kandalbudon-go walu snow. Dana soldierngai yinilbe ngarandamai gura walu duyumanadi. Ngandongai galmba yinilmadi — dana nambal warlngaiga nadega gura angali nambalbe. Mary Magdalena ngangoigo gurabudo Jerusalemba dudai gura Peter burlangan Johngal yerba gurai: Na, dana Lord nganangan nimangan warlngai gura ngayu pinalmulu dana nangu wondalbe yidaren. Angali burlangan ngandongai yendume koko yerba balkai: Yubal gari yinilmanaya, Jesus yokuwe birnega, yura nangubudo yiwari, nulu gari yiwaigo — nulu wanchi, nangu kana nimawe yidaren — yura bobo wornda nawa. Nulu dagalbai Galilewe dadanu, yimidir nulu yurangan melbega, yura gorer dadanu gura nawaigo nangu nadinu. Tindalgo burla ngandongai nima dubi, yiniltchir bera, gura karbunmanadi galmba.

Burla dadaraiga melbi angaliga bama nangume mandenu, namoname bama soldiers mundal galmba dudai gura melbi danangan priestngaibe mandega. Danago dirlen ngangoigo burnchingaradi gura yirgalgai wondara melbi Jesungu darlarnu. Dana dirlen soldierngai gurabudo dawi danangan money warka wudega gura danangan detchuren koko yerba

dana merinu: wudurbe ngandan wunaiga — namo bama nangugo kadai gura dodu nangu ngalbi. Pilatengun kuli kadaigamu ngandan nangu koko balkai bera nulu yurangan kana dauunmanadinu. Soldierngai priestgal money mane gura dadai melbi merelin yimidir danangan detchuren.

Mary Magdalene guraguraigo nima wami. Nulu barkara wakur wunggadir yueleli. Nulu pidaigo mokupulli nima wauu nadinu, nulu wauuwe angali godera marar kandalchir nadega. Kambogo Jesuwe dagalbai wunai, nayun nobun ninggai gura yendu damalbedo. Angali Marygal yerba gurai: Ngando, nundu ngani batchil? Nulu dirlen yerba: dana dodu Master ngadome ngalbega gura ngayu pinalmul, wondabudo dana yidaren. Yimidir yirgaiga nulu worlmbadi gura nulu Jesus yubaigo yueleli, gura Maryngun nangu gari pinalen nadega. Jesus yiwaren: Ngando nundu ngani badchil? Wanun yiwar? Nulu bama gardenmalen warra nangun-gal koko balkai, namo nulu dirlen yerba gurai: Nundu dodu nangungoba burn-gaimane, ngado merila wonda nundu yidaren nayugo gura-budo mandenu. Jesus dirlen kadil nangu bandi “MARY” — namo nulu ngan-goigo pinalen nadega gura yerba gurai “MASTER.” Mary nangu waminda gura mangal karbanda gura nulu ngandaimane, yerba: Ani gari karbala, nundu dade bama ngadome merila, ngayu wanggar dadanu Peba ngadome gura Peba yuranganbe, God ngadomegal gura God yurangan-galbe Mary dirlen dadai bama nangu wami gura danangan merelin — ngayu Lord nganangan nedega. Melbi Jesus danangan degai, nulu nayun galmba danangan merelin.

Yendu ngandongai burla nimangan gurabudo Jerusalembe dadai — Jesu burlanganga galmba miradi gura pinalgurai nulu gura ngamburmadi.

80. Bama Godera Emmausbe Dadai Gura Jesus Burlanganga Miradi.

Bama Jesuwe godera Easter Sunday Emmausbe dadai. Dudanego burla Jesungu koko yirgalgai. Namonamo Jesus burlangan yuba kadai gura burlangalang dadarai. Burla nangu gari pinalen nadega. Jesus burlangan dawangadi, yubal koko ngana yirgalga, gura ngani yimidir dulmbilgo dadare? Yendu — nangu kadil Cleopas — dirlen yerba gurai: Nundu wondalngan dirlen? Jerusalembe nudu ngarbal ngoba. Nundu Jerusalemngan kadanda nundu galmba pinalen ningganda — bama melbi ana nila netchin bandendil. Jesus yiwaren: Melbi ana ngayu dirlen nadinda? Burla yerba: Nundu nadelmulgo dirlen — dana priestngai gura masterngai bama Israelbe Jesus Nazarethngan — propeta warkabudon — dana nangu warra gurai gura yokuwe birnabandi? Gura ngandan-go kana yerba gurai — nulubudo Messias God kanangango bama Israelbe melbega. Nila dabaigo galmba nyandongai melbi yendu merelin. Dana dingalbauaigame nimawe dadai — gura nima wornda wamega. Dana galmba merelin angali nimawe danangan merelin Jesus duyugawantchi. Mundal deraingur — dauun-gar ngalinun — dirlen galmba nima wami. Dana nadi koko ngandongai manubudon bera, gura Jesus, nangugo, dana nadelmulgo.

Jesu burlangan dirlen koko propetawe bandi, dana warkangamu dagalbai merelin Messias kadaigamu nulu yerba budo wurgalngan Satanbe bama warkangamu murga yimidirgo murinda kana. Koko nangu yimidir nadega, burla manubudon gurai gura karbunmadi.

Koko yimidirtchir dana Emmausbe miradi gura Jesus worlmbadi burlangan dubinu, gura burla nangu koko balkai: Ninggala ngalinun-ga, ngalan dadai, ngurku pulli. Jesu dirlen burlangan-ga bayanbe burnggadi. Mayiwe dana dakadi — Jesu dirlen mayi mane, Godga koko balkai gura burlangan wudi. Namo namo mil burlangan dirlen warlmgadi, nangu pinalen-go nadi, gura nulu burlangan-ga warimanadi. Burla

karbunmanadibudo, mayingoal ngan-go yandai gurabudo Jerusalembe dadai Bama Jesuwe Jerusalembe burla wami dana burlangan ngango merelin: Jesus manubudon duyugawantchi gura Simonbe miradi. Garko burla danangan dirlen galmba melbi merelin — Jesus burlangan-ga dadarai gura koko merelin gura murga mayiwego nangu pinalen-go nadega.

81. Jesus Bama Nangugo Warkangamu Wamega, Dana Pinalen-go Natinu Nulu Manubudon-go Nimangan Yandi.

Bama burla Emmausngan bama danangan mundal melbi merelin — Jesus burlangan wamega — na, Jesus danangan-gal kadai gura garbaren yueli. Barkarngai ngalburngaradiga, Jesus danangan-gal kadai gura yerba gurai: GOD YURANGAN DAUUN — KANABUDO. Dana kana yinilmadi gura dana-go duduren yerba gurai, nayun murga wauu nangu. Gura Jesus yerba madi, ngani yura yinilmanaya? Nulu danangan murur mangalbe gura damalbe merelin — nangu ngaranda kana yokuwe birnebandlendi. Nulu galmba danangan-gal mayi pudai. Namo dana pinal madi Jesus nulugo kadai, gura dana karbunmadega. Jesus danangan galmba gari balkai danu nangu gura koko nangu kana yiwaren. Guraguraigo nulu yerba gurai: God yurangan dauun, kanabudo. Yimidir Peba ngadogo ani kana bobowe degai, yimiyimidir ngayu yurangan galmba degal. Danangan wauun budaren gura yerba gurai: Wauu Godga mare — yura bama warragur bodan gural, nayun God galmba bodan gural — yurago bama warragur dubil, nayun God galmba warraigo dubinu.

Ngalgonego Thomas danangangal gari ninggai. Dana dirlen nangu merelin: Lord ngandanun ngandan wami. Nulu dirlen yirgai: ngayu murur mangal nangumego nadinu gura mangalnda murur nonol nangume kana karbanu — garko ngayu yurangan koko manubudon guranu. Eight days dana kana ninggaiga garko dana guraguraiga gulboigo bayan yendume burnchirngaradi gura Thomas galmba. Bargarngai yimiyimidir ngalburngaradi gura Jesus miradi gura danangan-gal garbar yuelega gura yerbamadi: God yurangan dauun, kanabudo. Garko nulu Thomas dawu gura nangu detchuren, murur mangal ngadome nundu karbala ngado nonol kalkan bakaiga, nayun galmba mangalnda karbala ngadomungu nundu gari gura “ngoba” manaya — ani pinalen-go manubudon gurala. Thomas dirlen yerba: Lord ngado, God ngado. Nangun-gal Jesus dirlen yerba gurai: Thomas, nundu ani MILNDA nadega, nundu ani manubudon gural gura bamal ani milnda GARI namalma gura manubudon gural — danabudo bodanbudon-go.

82. Gennesarethbe Jesus Bama Nangumegal Miradi.

Jesus gurabudo bama nangugo mundal purai Gennesarethbe wamega, Simon Peter gura yendu six danangan nayun wami. Dana wudurbe minangu dadai gura margan-go kadai. Dingal bauaigame dana bama yualen nadega gura dana nangu gari pinalen-go nadega. Jesus danangan dawangadi: Pidagur ngado, mina wuna, pudanu? Dana yerba: gari. Nulu dirlen detchuren: makar nawaigo dambara, dirlen mina warka mandenu. Makar dambaren dana garko makar murgara burlangaiga, mina warkadir. John dirlen Petergal yerba gurai, nayun Lord ngandanunbudo. Peter koko yimidir nadega, nulu dirlen puraia garnbaren Jesus tindalgo waminu, dana mundal yulaltchir gura minadir gorer kadarai. Wakur dana kadai dana yoku wulungur nadi gura mina kutchu yokuwego, mayi galmba. Jesus danangan detchuren, ma, kade yura, mayi pudala. Nulu mayi mana, danangan wudi, kutchu galmba.

Mayi dana pudai, Jesus Simon Petergal yerba gurai: Simon, yumur Jonasga nundu ngado dauunbudon-go, gari murga walu mundal? Nulu dirlen yirgai: Nundu pinal ngayu nana dauunbudon-go. Jesus nangun-gal yerba gurai: Moari bungaga yambun ngadome mayi woa. Gurabudo nangu dawangadi: Simon, yumur Jonasga, nundu ngado dauunbudon? Peter dirlen yerba madi: Yo, Lord, nundu pinal, ngayu nanu dauunbudon. Jesus dirlen yerba gurai: Moaribungaga ngadome mayi woa. Guraguraigo nulu nangu dawangadi: Simon, yumur Jonasga, nundu ngado dauunbudon? Peter nulu dulmbil manadi, Jesus nangu guraguraigo yimidir dawangadi gura nulu yerba gurai: Lord nundu warkangamu pinal, nundu galmba pinal ngayu nanu dauunbudongo. Jesus yerba gurai: Moari bungaga ngadome mayi woa.

83. *Jesus Detchuren Bobo Warkangamuwe? Bama Ngamuguraigowe Koko Nangugo Merinu.*

Gorer bama nangugo Galileewe ninggai, Jesus danangan dagalbai merelin nulu nawaigo danangan mantchalbe waminu. Nawaigo nulu galmba danangangal miradi. Dana nangu nadega, dana nangun-gal bunggo dakadi gura nangu koko balggagai. Jesus dirlen danangan yerba koko balgai: "Tjiriwe gura bobowe Peba ngado ani burburbudon-go gurai. Namo ngayu yurangan detchur: Dade yura bobo warkanobungo wamila gura bama ngamuguraigo ngadon-gal dawila. Danangan dogila gura danangan detchura dana koko ngadome milkadir ningganu. Na, makobadaigo ngayu yurangan garibudon dubil."

84. *Jesus Tjiriwe Dadai.*

Jesus nimangan yandaiga, garko nulu forty days bobowe ninggai gura bama nangu wali wamega gura danangan koko tjiringu merelin. Gorer nulu danangan Jerusalemngan dawi gura danangan-gal Mount Olivebe madadi. Nawaigo nulu danangan detchuren, dana gari Jerusalem dubinu. Wauu Godngunda danangan-gal nawaigo kana wudinu, yimidir God Peba dagalbai melbega. Nulu yerba gurai: Na, John bama puraien dogelgi bera, gura yurangan nilanilaigo wauu Godga wudinu. Dana nangu dawangadi: Lord, nundu ngalgonego kingdom bama Israelbe gurabudo burbur garanu? Nulu yerba: Nayun yura gari yiwar, yimidir murga Peba ngado pinalgo. Wauu Godga garko yurangan-gal dakadi, yurangan dirlen burbur garanu ani pinalen gura yinilmulgo bamagal, gari murga Jerusalembe, Judaeawe gura Samariawe ngado koko merinu — yura bobo warkangamu kokodir waminu.

Yimidir koko nulu danangan balgaiga — na, nulu yera wanggar tjiriwe dadai gura ngulbanbe nulu danangan-gal warimanadi. Mil yera wanggar dana yueleli, na bama godera marar kandalchir danangan-gal yuba yueleli gura danangan yerba koko balgai: Yura bama Galileengan yura ngani yewaigo yueleli gura mil yera wanggar manaya, na, Jesus nulu nila tjiriwe dadai — nulu garko gurabudo yimiyimidir bobowe kadanu. Koko yimidir dana nadega, dana karbunmanadi — Jerusalembe dana dadai gura netchin templebe dadai God koko balkanu gura nangu bodan garanu.

85. *Jesus Wauu Godga Bama Nangume Wudi.*

Garko Pentecost kadai, bama Jesuwe gulboigo Jerusalembe ninggai. Dana bayan wauuwe ninggai, gura na, dana walu dan-gai warka nadega, bayanbego kadarai, gura wulunggur pidagur walu ngandarngai kambogo danangan-game dadadi. Yerba Jesus wauu Godga danangan degaiga gura dana ngangoigo yandai gura melbi Jesungu merelin. Dana gari murga koko dananganthir yirgalgai, wauu Godngunda danangan pinal gurai dana galmba pinalengo koko bama ngarbalbe pinalen-go yirgalgai.

Pentecost Jerusalembe netchin bama wargaigo burnchirngaradi dana mundal galakadingun, bobo yendumun kadarai, nagalmun, goalmun, dibalmun gura gunggalmun. Dana melbi nadega, bama Jesuwe dabalengo koko Godga bandendil, dana nangoigo burnchirngaradi koko nadinu. Dana yuba kadai, dana wauunrunmadi. Koko dana nadi — nayun gari murga koko bama Israelbe. Bama mundal dana galakadimun kadarai, dana galmba koko danangan-go nadi Apostlengun melbi Godga merelin. Dana yinil madi gura yerba gurai; wondara, yurangai? Bama mundalnda danangan Apostlengai warra gurai gura yerba madi: dana mil waril ngoba purai kakangoal.

Peter dirlen yandai gura koko wudchego balkai yerba: Bama Judaeaga, yinaren bama kokodir namalma, dana gari mil waril purai kakangan. Dabadabaigo bamal purai kaka wandu pudaral? Gari gau. Murga koko propetaga nila manubudon manadi. Yura milkan nama propeta Joel kanaigobada yerba gurai: “Garkobada ngayu wauu ngadogo bama warkangamuwe wudinu.” Yura bama Israel koko ngado nawabudo: Jesus Nazarethngan, nangu Godngun degaiga, yura miracles nangu nadega bera gura yura pinal bama warragur God gari yimidir burbur guranda. Yura nangu yokuwe birnabandi gura duyungoigo kundai. God nangu duyungan gurabudo ngambur gurai gura nulu ngandanun-gal ngamburgo miradi. Nila Godngun nangu gurabudo tjiriwe dawi nangungalگو ningganu gura nulu dirlen ngandanun wauu nangugo degai yimidir yura nila milnda gura milkan namalma. Bama Israel warkangamu nadinu nayun Jesus yura yokuwe birnabandi, nulunulugo Lord gura Christ ngandanun.

Koko yimidir dana nadega, dana yinilmadi gura Apostlega yerba gurai: Yura bama, yura bobokutchin ngandanun — ngandan wondara manadinu. Peter danangan-gal dirlen yerba koko balkai: Yura dulmbilmanaya milkamulmadega gura wudaya yurangan dogelginu Jesus Christusbe. Yura milkamul madega kana nulu namo milkangandaya gura nulu yurangan galmba wauu Godga wudinu yimidir ngandanun. Bama mundalnda koko yimidir manubudon gurai gura dana bama three thousand wudati danangan doginu. Dana bama Jesuwe Jerusalembe gulboigo dauuntchir walu yaba gargaigongai ninggai — milka kokongu, gura netchin Godga koko balgai gura nangu bodan gurai.

86. Peter Bama Kapan-masterngaibe Dumburgo Merelin Bama Murga Jesungu Tjiriwe Kadanda.

Peter burla John dabadabaigo templebe dadai kokongu. Bargare burla bama yendu nadi nulu kanangango nawaigo netchin ninggai gura bamagal money wangguren — nulu gorndobudo, kuman kimaigo. Nulu yimidirbudo balkadi. Peter burla John nangun-gal yuba kadai, nulu burlanga galmba mangal miradi moneyngu. Peter nangungal yerba gurai: Silver gura Gold ngalinun gari wuna — gura ngado wuna, nayun ngayu nanu wumalma: Jesus Christus Nazarethngun nina bodan gural, yandala gura dadara. Peter mangal nangu karbai gura yuelimane. Ngan-goigo damal gura kuman nangu burbur manadi, nulu dumburgo yueleli gura burlangan-ga templebe burngadi gura God bodan gurai.

Bama mundal nayun nadega, dana burlangan-ga burnchirngaradi, gura burlangan wudchego nadetchi. Gura Peter danangan-gal yerba gurai: Yura bama Israel ngani yimidirga yura wauunrunmaya gura ngalinun namalma? Dirlen ngaligo nayun bama burbur gura bodan gurai? Yura Jesus Christ duyungoi kundaiga, God nangu gurabudo ngambur gurai — nayun Jesus nulubudo bama nayun bodan gurai. Yura nangu kundai, nila yura dulmbilmanaya namo gura nangungal kada, nulu yurangan dirlen

dauun manaya. Mundal bama koko Peterga manubudon gura. Dirlen bama Jesuwe ngalgone five thousand manadi.

Priestngai gura templega masterngai dana detchuren Peter burlangan John karbanu gura ngalburnu. Wudurbe burla prisonbe wunai. Dabad-abaigo Priestngai gura mundal masterngai bama Israelbe burnchirngaradi, yirganu burlangu. Dana burlangan dawi gura dawangadi: Wandu yubalen burbur gurai bama nayun bodan guranu? Peter wauu Godngadir dirlen yerba gurai: Jesus Christ Nazarethngan — yura nangu kundai gura God gurabudo ngambur gurai — nulubudo ngali burbur gurai nayun bama bodan guranu. Yura nangu warra gurai gura God nangu bodanbudon-go gurai. Tjiringu bama wauudir? Ma, dirlen Jesusgal kada, nangungu bama murga tjiriwe miradinu — dudan yendu gari. Dana burlangan Peter gura John detchuren melbi Jesusga gari gura bamawe merinu. Burla dirlen yerba: Wanunbe dirlen ngali milkadir ningganu kana, Godga ngoba, bamawe ngoba? Ngandan milngunda gura milkan nadega — nayun Godngun ngalinun detchuren merinu. Bama ngandanun murgara ngandaimanenda. Burlangan guraguraigo koko ngandaimane garko burlangan degai.

87. Bama Wangawangangu Christ wauumulbudon-go.

Dana bama Jesuwe Jerusalembe dauuntchirbudon-go, walu yaba gar-gaigangai ninggai. Danangan money gura kadagai wunanai — nayun dana gari yerlugar bantchega, gari mundal bama mayi warkadir gura mundal diggadiri — daku warkanobun-go ngamba gurai gura Apostlebe wudi gura dana gurabudo bama wargamauwe balkabalkaigo yerlugar gurai.

Bama yendu ninggai, nangu kadil Ananaias gura diral nangu Sapphira. Burla galmba kadagai burlangango moneyngu wudi — money dirlen Apostlebe mandenu yimidir bama mundalnda. Gura burla dinggan — burla dirlen yirgai mundal money burngaimandenu gura murga mundal Apostlega mandenu. Garko Ananaias yimidir money MUNDAL Apostlega mandega, nulu Peterngun nangun-gal yerba gurai: Ananaias, nundu Satanbe ngani milkadir madi gura wauu Godbego wanga gurai — mundal money ngani burgaimane? Bobo kana nanugo wunanaiga — nundu nayun moneyngu bamawe wudi dirlen money galmba nanugo budo. Nundu ngani yimidir wangamanadi? Nundu gari bamawe wanga gurai, nundu Godga wanga gurai. Ananaias koko yimidir nadi, nulu bobowe pulli gura birnega. Yer kangai mundal, dana nangu midaren, waggur mandega gura kobarbi.

Gorer diral nangu galmba kadai. Nulu nadelmulgo duno nangu birnega. Peter nangu dawangadi: Yubalenga bobongu money nayun gala wudega? Nulu dirlen yerba: nayun-gala. Peter dirlen yerba; Yubal ngani yirgaiga wauu Godga yimidir badanu gura nangu wanga guranu? Na, yer kangai duno nanu kobarbi nayun kadara dana nina galmba waggur mandenu. Namonamo nulu galmba bobowe pulega gura birnega. Yer kangai nangu waggur mandega gura dunogal kobarbi. Bama warkangamu melbi yimidir nadega, dana yinilmadi.

88. Stephen, Bama Israelngun Kundai.

Bama Jesuwe Jerusalembe warkangamu manadi dirlen dana Apostlengai bama seven yerlugar gurai, danago mayi gura kadagai bamawe bantchenchinu gura wudinu, Apostlengai murga koko merelin. Nobungo, nangu kadil Stephen. Nulu bama bodan gura wauu Godngunda nangu pinal gura burbur gurai — nulu walu Apostlengai galmba bama kakadir bodan gurai. Ngalgone bama Israel yendu bobo yendumun Jerusalembe kadai. Dana bama mundalbe nangungu milka baggai nangu kundanu.

Dirilen dana Stephen karbai gura Councilbe mandega gura kabanmastern-gaibe yerba koko merelin: Ngandan nadi nayun bama temple gura koko Mosesga warra gurai gura kaibai. Dana Councilbe ninggai, dana nangu wudchego nadetchi gura nangu dawangadi: Dana manubudon nina marla gural?

Stephen dirilen wauu Godngadir danangan yerba koko merelin: Yura pinal bama Israelbe koko Godga nadega, miracle warkaigo nangu dana galmba nadi, Godga gura propetawe. Gura dana netchin milkamulmadi. O, yura bama milka burbubudon. Makobadaigo yura work wauu Godga darlar yimidir pebagar yurangan. Dana propeta warra gurai gura kundai — melbi Messiaga merelin-ga. Messia nila kadai — yura yimiyimidir nangugo galmba kundai. Dana bama Israel koko nayun nadi, dana kuli warka madi. Wauu Godngunda Stephen burbur guraiga nulu dirilen yerba koko yirgai: Na, ngayu tjiri warlngaiga namalma — ngayu God Peba namalma gura nangun-gal yumur bamagal yueleli. Yimidir koko nadega dana gaualtchir nangu karbai waggur mandega gura nangu nambalnda kundai. Bamal dana nangu kundanu — dana marar danangan kana warlngaiga gura yerka yendumegal yidaren, bantchenchinu. Nangu kadil Saul. Nulu galmba detchuren Stephen kundanu. Nambalnda dana Stephen kundai — nulu Godga yerba koko balgai: Lord Jesus, wauu ngado nundugo mara. Garko nulu bobowe pulli gura yendu koko yerba balgai: Lord, danangan marlangai gari ngadomengu nundu kuli manaya. Yimidir nulu yirgai, nulu dirilen pulli gura birni. Dauun-gar mundal nangu dodu mane gura kobarbi.

89. Melbi Jesungu Bobo Yendume Galmba Mandega, Bama Muni Koko Galmba Nadega.

Ngalgone bama Jesuwe warkaigo Jerusalem dubi, danangan duyungoi kundai gamu. Murga Apostlengai ninggaiga. Dana mundal Judaeawe gura Samariawe yerlnga madi, gura nawaigo melbi Jesungu merelin. Bama wargaigo galmba koko manubudon gurai gura danangan dogega. Philip galmba Jerusalem dubi.

Nangun-gal God mirad i gura nangu yerba koko balgai: Nundu dudun pinal, bama Jerusalemngan Gazawe dadara? Nundu dada nayun dudun wamila. Philip dadai. Na, nawaigo nulu bama yendu muni wamega. Nangu bobo Ethiopia, nulu bama Queen Candacewe. Nulu Jerusalembe murga, templebe Godga koko balkanu. Nila nulu baru Ethiopiawe gurabudo dadarai. Chariot nangumendir nulu dadarai gura koko propeta Isaiawe bandega. Wauu Godngunda Philip detchuren nundu chariotbe yuba dada. Nulu yuba kadai nulu nadi Ethiopia bama koko propeta Isaiaw bandega. Nulu nangu dawangadi: Nundu koko nayun pinalen-go namalma? Nulu yendu yerba: wondara ngayu pinalgo nadinu — ani wandu dirilen pinal guranda? Nulu Philip dirilen detchuren nulu chariotbe nangun-gal dakadinu. Kaban Ethiopian-ngun bandendi yerba wunanai: Walu moari bungaga duyungoigo kundanu — yerba dana nangu mane; yimidir moaribugaga yambun dudurgo wudaya — moari wogginu, yimidir nulu galmba dudurgo wudadi. Ethiopian-ngun nangu Philip dawangadi: Wanun-ngu Isaiaw koko yimidir balgaiga? Philip dirilen nangu koko wargaigo propetaga merelin gura nangu pinal gurai-dana propetangai warkangamu Jesungu dagalbai yimidir yirgaiga — nulu galmba melbi Jesuga nangu wargaigo merelin.

Burla dadaraiga, na, burla dudun yubaigo purai nadega. Ethiopian-ngun dirilen Philipga yerba gurai: Na, nayun purai, nundu dirilen ani gari doginda? Philip yerba gurai: Koko ngayu nanu merilin nundu nayun manubudon guranda nina kana doginda bera. Ethiopian-ngun dirilen

yerba gurai: Ngayu pinal, Jesus Christ nulu yumur Godga. Burla dirilen chariotngan dakadi gura purai wami gura Philipngun nangu dogi. Nangu dogega, wauu Godngun dirilen Philip warimane. Ethiopian-ngun nangu gurabudo gari nadega. Ethiopian-ngun karbuntchir dudan nangume dadarai gura Philip bobongai kokodir wali-wamega.

90. Jesus Saulga Dudanego Miradi Gura Nangu Detchuren Melbi Nangungu ngarbalbe Mandenu.

Saul, Jerusalembe bama Jesuwe wali yiwaren, bayan danangangame nulu burngadi gura diraingur gura ngandongai prisonbego ngalburen. Garko nulu high priest wami gura nangu koko balgai nangu dirilen galmba Damascusbe deganu, nulu nawaigo galmba bama Jesuwe yiwarnu gura danangan galmba Jerusalembe mandenu gura nawaigo ngalburnu. High priest nangu dirilen detchuren Damascusbe dadanu.

Dudanego, yubaigo Damascusbe wulunggur warkabudon nangu yirn-gaimane gura nulu bobowe pulli. Nulu koko yerba nadi: Saul, Saul, ani ngani nundu kulidir wogurgur? Saul yerba: Lord, nundu wandu dirilen? Lordngun dirilen yerba gurai: Ngayu Jesus, anibudo, gura bama ngado nundu kulidir wogurgur. Nulu Saul yiniltchir ngarandamai gura yiwaren: Lord, ngayu wondara dirilen? Jesus nangu dirilen detchuren: yandala, Damascusbe dada, nawaigo nanu merinu nundu wondara manadinu. Bama Saulga dadarai, dana dudurgo yueleli — dana koko nadi bera gura bama nadelmulgo, Saul yandai bobongan — nulu mil warlingai gura nulu bobo gari nadetchi, nulu burramadega. Bama nangu, nangu mangal karbai gura Damascusbe dawi. Nawaigo nulu budur godera burraigo ninggai — mayi gura purai nulu galmba gari pudai.

Ngalgonego Damascusbe bama Jesuwe ninggai, nangu kadil Ananaias. Nangun-gal God miradi gura detchuren: Damascusbe dudan yendu wuna, bamal nayun “dudan dumbur” gural. Nayun nundu wamila gura bayan Judasbe nundu Saul Tarsusngan wamila, nulu nawaigo ninggal gura ngado koko balgalgal. Three days nulu nina bantchega nundu kadanu nangu mangalnda karbanu nangu mil bodan madinu. Ananaias dirilen yirgai: Lord ngayu melbi nadega nulu nayun bama Jerusalembe bama nanugo kadaiga gura prisonbe yidaren gura High Priest nangu yewaigo degai bama nanugo yimiyimidirgo kadanu. Lordngun nangun-gal yerba gurai: dada nundu, nangu wamila, nangubudo ngayu yerlingar gurai melbi ngadomengu nulu ngarbalbe gura king dananganbe mandenu, gari murga bama Israelbe. Ananaias dadai dirilen, nangu wami, mangal kambogo nangume yidaren gura yerba gurai: Garka ngado Saul, Lord ngandanun Jesus ani degai mangal ngadomun nina karbanu, nundu gurabudo miltchir madinu gura wauu Godga nanun-gal dakadinu. Nngangoigo nulu mil nangu bodan manadi. Nulu yandai gura nangu dogelgi.

Wudur kundoigo nulu Damascusbe ninggai. Ngalanbe nulu netchin synagoguebe dadai gura bamawe merelin — nayun Jesus Christ, nulu manubudon yumur Godga. Namu bama Israel Damascusbe nangu kuli madega, nulu dirilen bobo dubi gura Arabiawe dadai. Three years nulu bobo bama ngarbalbe wali dadarai gura Arabiawe dadai. Three years nulu bobo bama ngarbalbe wali dadarai gura melbi Jesungu merelin, garko nulu gurabudo Jerusalembe kadai gura nawaigo melbi Jesungu merelin. Nawaigo galmba bama nangu kulimadi nulu dirilen Jerusalem dubi gura Syria gura Cilicia melbidirgo wami. Nulu galmba Tarsus, bobo nangugo wami gura namongan nulu Antioch Syriawe wami. Nawaigo mundal bama Jesuwe ninggai, mundal bama Israel gura wargaigo dana dagalbai manu ngarbalngai ninggai. Bobo namodirbe bamal danangan bama Jesuwe “CHRISTIAN” kadil yidaren.

91. Godngun Peter Pinal Gural, Jesungu Bama Warkangamu Walu Yaba Gargaigongai Manadi.

Caesareawe bama yendu ninggai, nangu kadil Cornelius. Nulu gari bama Israel. Nulu ngarbal, Romengan murga Emperor nangu nangu bobo Judeawe degai, nulu murga soldier. Gura makobadaigo nulu bobo bama Israelbe ninggai, nulu koko Godga pinalen-go mane gura galmba manubudon gurai. Netchin nulu galmba Godgal koko balgaiga. Nangun-gal anggali Godga miradi gura nangu yerba koko balgai: Cornelius, koko nundu Godga netchin balgalgal nayun nulu milkan nadi, nundu galmba mangal dainbur bama dakumulewe netchin daku gura money wumalma — nayun God galmba pinalgo. Nila nundu bama degala Joppawe gura Peter dawila — nulu nawaigo bayan Simonbe (ngarra-malen). Nulubudo nanu koko pinalen merinu. Cornelius ngangoigo bama kundo Joppawe degai, Peter dawinu.

Dana bama Cornelius dudanego dadara — ngalgone Peter bayan moguwe dadaraiga Godga koko balganu. Ngalan wanggarbudon, Peter dingka pulli. Nulu walu nguyaren nadi — tjiri warlmgadi gura marar warka wanggarmun nangungal kadai. Nulu nadi marar gulngul minadir — minangai ngamburgo. Peter minangai nadega, mundal bama Israel kana pudarai, gura mundal dana ngudopudalmul — namodir warra gurai. Nulu Peter minangai nadetchi, nulu koko nadi, yerba gurai: Yandala, Peter, mina kundala gura pudala. Peter yerba gurai: Gari, Lord, ngayu mina warragur mgudopudalmul. Koko nulu gurabudo yerba nadega: Godngun mina bodan bobowe yidaren, nayun nundu gari warra gurala. Yimiyimidir nulu mina gura koko guraguraigo — guraguraigo nadi.

Peter dudurengo yirgalgai: namodir ngado ngani miradi, koko yimidir ngado ngani yirgalgai? Ngalgone dana bama Cornelius melbidir degai — dana bargaren yueleli gura Peter yiwaren. Wauu Godga Petergal yerba gurai: Bama kundo nayun nina yiwar. Nundu bada dakaya gura danangangal dadara — ngayugo danangan degai. Peter danangan dirlen wami gura danangangal Caesareawe dadai. Nawaigo Cornelius gura bayankutchin gura dauungar nangu Peter bantchega. Peter danangangal miradi, nulu danangangal yerba koko balgai: Yura pinal bera bama Israel gari bayan bama ngarbalbe burngaiga, gura God ani pinal gurai gura ani detchuren ngayu ngarbal galmba gari warra guranu. Ngado nila merila, ani ngani dawi? Cornelius nangu dirlen merelin. Garko Peter danangan yerba koko balgai: Nila ngayu pinalbudo God gari murga bama bobokutchin ngadome daun manaya — bobo warkangamuwe nangungu yinil gura milkadir ninggal danangan ngamuguraigo nulu dauuntchir namalma. Danangan nulu dirlen melbi Jesungu merelin — bamal nangu kundai gura nulu nimangan yandaiga — nangungubudo God wauudir bama warkangamuwe dauuntchir manadinu.

Nulu yimidir koko yirgaiga, wauu Godga danangangal dakadi yimidir nulu dagalbai danangan Apostlebe dakadi. Peter yerba gurai danangan wauu Godga wudega, wandu dirlen murinu danangan doginu? Nulu dirlen detchuren danangan doginu.

92. Apostle James Herodngun Kundai. Peter Galmba Ngalburen Gura God Nangu Darlmgai.

Ngalgone King Herod Jerusalembe bama Jesuwe dirmbaiga gura nulu wauudir danangan kundanu. James, yaba Johnbe nulu detchuren kambogo wogginu. Nulu nadi bama Israel namo karbunmanadi. Nulu detchuren Peter galmba kadanu gura ngalburnu. Prisonbe nangu yidaren gura bama four nulu detchuren dana nangu bantchenchinu. Passover

kana badadinu, garko nulu nangungu yirganu — duyungoigo ngoba kundanu.

Wudurbe Peter kadaiga wunanai. Bama yendu nangungal goalngur yuba wunai, yendu naggalngur, gura yendu bama godera bargar pris-onbe bantchega. Na, wudurbe anggali Godga Petergal kadai, nangu wanggongoal garlŋgai gura yerba gurai: Yandala dindalgo. Chains mangangan pullega, nulu yerbaigo yueleli. Anggali gura yirgai: walngan birbala, dambal galmba, marar galmba birbala gura ngadongal kadare Peter anggaliwe milkadir madi bera gura dudurengo nulu yerba: ngado nguyar yimidir murga kadai. Burla anggali bargar wami, nayun bama godera yueleli bera gura burla ngoba Peter burlangan anggali nadelmulgo, burlangan gari darlaren. Garko burla bargar warka, beortchir wami, nayun bargar dirlen nulugo warlŋgadi. Waggur anggali pidaigo Petergal dadara garko nulu warimanadi.

Peter yueleli pidaigo garko nulu yerba gurai, nila ngayu pinal God anggali nangugo degai gura ani Herodesga muri. Garko nulu bayan Marywe dadai (nayun ngamu Markbe). Nayun netchin mundal bama Jesuwe burntchirngaradi Godal koko balkanu. Nulu bargar daninggo kundai, dirlen kabir yendu kadai, nadinu wandu bargaren yueleli. Peter koko yirgai, nulu ngan-goigo nangu pinalgo nadi nulu karbunanadi gura dindalgo dadai danangan bama mundalbe merelin: Peter bargaren yueleli. Dana yerba gurai: nundu mil waril ngoba. Gura nulu yerba, gari gau, koko ngado manubudon. Peter guraguraigo bargar kundandai. Dana dirlen bargar warlŋgai, dana nangu nadi, dana wauunrumadi. Peter danangan murga merelin God anggali nangugo degaiga gura nangu darlŋgai. Nulu ngango dadai bobo yendume. Gorer Herod galmba Jerusalem dubi gura Caesareawe dadai. Dirlen bama Jesuwe gari gura yiniltchir burngadi, dana melbi Jesungu wali mandendi gura bama wargaigo Christians madega.

ORDER OF SERVICE KOKOBUTONGO — KAPANBE YIRGALGAL SUNDAY — dabaingou

Kokodir: Lord nganangan nulu bayan nangume ninggal.

Bamal: Bama warkangamu nangungu dudur male.

Kokodir: Nakalmun gura goalmun bama warkangamu budon puri ngado bodan guranu.

Bamal: Bobo warkangamuwe bamal ngadogo koko balkanu galmba.

1. Bama warra ninggaiga-nula nayun dubil-gura bodaingo milkadir manaya nullu dirlen glmba ngamburgo ningganu. Ex 28:27

2. Milkamul ngayu madega bera-gura warra ninggaiga nayun ngayu galmba gari milkangandaya. Ps 51:3

3. Warra ninggaiga marla dirlin yirge gura dudan warra dubila — na! tjiri budo yuba kadai. Matth 3:2

4. Ngayu yandanu gura pepa ngado waminu gura nangungal yerba guranu: Ngayu milkamul mati Godgal gura nanungal warraigo ani wondara gura yumur guranda. Luc 15:18-19

5. Ngandan yerba guranda: ngandan warramul ninggal — nagandan wanga, madinda bera. Gura ngandan marla yirgal, God ngandanun dirlen dauun manaya, gura nganangan warra — ngoalgo balkal. 1 Ep John 1:8-9

Kokodir: Dauungar ngado! Yura pinal ngandan koko Godgame netchin koko yerba nama: Yura bama warra ninggaiga — Godgal dirlen marla yirge, gura nangu melbelbila milkadir gura ningganu, garko nulu yurangan dauuntchir madinu. Nayan God detchuren, nayun Propetangai gura Apostelngai warkangamu merelin. Namongu ngandan galmba muyantchir gura manubudongo Godgal yerba koko gulboigo balkanu:

God burburbudongo, nganangan dauun galmba walu pepa: ngandan milkamul madega — ngandan dudan tjiringu gurabudo dubega-walu moaribungaga dudan-budon dubelbil gura yerlmbawe walidatara. Wauu nganangan-game ngandan gurabudo milkadir madega, gura wauu nanume koko dubi. Koko nanume nundu ngandanun detchuren-yerba ngandan gari ninggai. Koko nanume nundu nganangan muri gura ngandaimanengandan namo galmba milkamul manadi. Ngandan bama warragur budo. — O, Lord, nundu ngandanun gari kuli male. Ngandan warra bera, gura Jesus bodanbudongo. Nangungu budo nudu melbeigo bemawe dauuntchir matinu. Nangungu murga ngandanun galmba dauuntchirgo nawa. Pepa ngandanun, nangungu nundu ngandanun galmba burbur gurala — nilangango walu yendu madinu ngandan, gura milkadir ningganu. Yerba puri nanu ngandan budo bodan guranu. Amen.

Kokodir: God burburbudongo, pepa Lord ngandanungame Jesus Christusbe, nulu wauumulgo bama Satangalgo degalganda; gura bama war-ragur woolmbaya gura milkadir manaya — nayun nulu pirna namalma. Nayun bamawe merinunggo nulu Apostles gura bama yendu kokodir bobo warkangamuve degai. Nayun nayungo gaya galmba yurangan melbinu God detchurengga. Yura warra kana ninggai — manubudon yura namo dulmbilmal — manubuton yura galmba yirgalgal — nilangango milkadir matinu — dirlen God yurangan galmba makobadaigo dauuntchir ningganu, gura Jesungu yurangan galmba makobadaigo dauuntchir ningganu, gura Jesungu yura tpiriwe kandanu. Bamal: Amen.

Gulboigo Godgal yerba koko balkala:

Pepa ngandanun, tjiriwe nundu ninggalnggal. Puri gura koo nanu-mungu ngandan makobadaigo yiniltchir manaya — Bama warka nobungo koko nanu pinalengo mandenu, gura bobowe galmba milkadir ningganuy-imidir anggali tjiriwe nanu milkadirbudongo ninggalnggal. — Mayi nila pudanu nundugo ngandanun nila woa. — Ngandan warra ninggaiga, nayun nundn milkangandaya — bamal ngandnun kuli madega-ngana galmba dirlen dauuntchir manadinu. Satanga gura bamangu nundugo ngandanun burbur gurala — warrangu kima wudadigamu. — Warrangan ngandanun darnalabudo nundugo burburbudon-ngunda. Amen.

Kokodir: Lord, ngado barkar warngalabudo.

Bamal: Ninabudo bodan guranu.

Kokodir: God, nundu dinalgo ani wamila.

Bamal: Lord, nundu yetchil ngato ninggala.

Kokodir: God pepa, yumur wauu, ngandan nina bodan gural.

Bamal: Yimidir anggalingun nina kanangango gura makobadaigo bodan gural.

Kokodir: Lord yuranganbe gunbo kundala.

Bamal: Lord, nganangan-game ngandan buto gunbo kundanu.

Gunbo kundal kana —

Gorer Godga koko balkal yerba:

O Lord, nundugo Sabbath yerlgargo guraigo, bama gari makobadaigo milka bobongu, bamangu gura mayingu ngambaigo dadanu. Nina milkan kana nadinu namodirbe. Namo bama nanugo netchin burnchirngaraya bayan nanume, nanugo koko nadinu nanugo koko balkanu. Ngandan namo namo nila warkangamu galmba yewaigo kadai. Nundugo ngandanunbuto koko nanumengu wauudir gurala — gura wauu nanugo ngandanun woa ngandanun pinal guranu. Ngandango koko nanugo mundal yiwarengamu. Garko ngane pinalengo koko nanu — mayi wauu ngananganbe nadega nundu dirlen ngandanun burbur gurala koko yimidirbe milkadir ningganu. Sabbathbe koko nadinu bera gura gari murga Sabbathbego milkadir bodan ningganu. Ngandan koko natega nayun wauuwego makobadaigo bnchenchinu nayun netchin milkan nadinu garko ngandan dudan tjiringu galmba gari gura dubinda, gari gura yiwarnya. Ngandan kadil Yumur nanume mandendi — nundu ngandanun burbur gurala tamal nangugo galmba wogurnu, garko nangungu ngandan galmba nanungalگو tjiriwe miradiu. Amen.

GOSPEL BANDENTIL

Kokodir: Gulboigo ngadongal bandila:

Ngayu pinal, God pepa burburbudongo — nulu tjiri gura bobo balkai.

Ngayu pinal, Jesus Christus Yumur Godga nulugo — Lord ngandanun. Maria kapingowe balkadi, Pontius Pilatusga kundadi, Birnabandi — bieni — kobarbi — Yoku wami — Godera barbi garko duyuga wanchi. Tjiriwe datai. Burla God Pepa gulboigo ninggalnggal. Yemongan garko barungundu kadanu, bama ngamburgo yerlnggar guranu duyu galmba.

Ngayu pinal — Wauu Godgo. Nulu God Pepangan gura God Yumurngan datara. Dana gulboigo God nobungo. Namo ngandan nangu koko balkalka yimidir God Pepwe gura God Yumur — Ngayu pinal Jesungu God ngandamun dauuntchir manadinu. Ngayu pinal, bama warkanobungo duyuga wanchinu gura makobadaigo ngamburgo ningganu. Amen.

Epistle bandenil.

Koko merilbutu.

Gunbo kundal.

Kokodir: Lord ngandanun nulu yurangan bantchenchinu.

Bamal: Wauu nanu nulu galmba bantchinu.

Kokodir: Ngandan Godga gurna koko balkanu: Lord nundu ngandanun dauun male.

Bamal: Christus ngandanun dauun male.

Kokodir: Lord nundu ngandanun dauun male O God, wauu ngandanun kandal gurala.

Bamal: Waun nanugo ngandanun galmb gari murila.

Kokodir: Dauungar ngado! Jesungu bama ngandan warkangamu walu yaba — garkigo ninggah. Namu ngandan galmba bama yendumu Godgal koko balkanu. Jesus detchurengga ngandan koko yimidir galmba kana balkanu:

God burburbudongo, mako-badaigo ngamburgo ninggalnggal — peba Lord nganangan-game Jesus Christusbe — Lord budongo tjiriwe gura bobowe galmba — ngandan nanu koko balkagal — nundu bama nanu warkangamu bantchenchilla. Bama Kokomerelbagawe wauu nanugo woa, dana dirlen koko nanu pinalenggo merinu. Bama yendume galmba wauu nanu woa dana pinalen nina nadinu — koko nanu manubudon guranu — gura bobowe milkadir gura dauuntchir ningganu.

Bamal: God nundu ngandanun koko nawabudo.

Kokodir: Bobowe nundu ngandanun master yidaren — King George — nundu nangu galmba bantchenchilla bobowe gura bienegamu nangu tjiriwe dawila. Bama nangu nundu galmba pinal gurala, dana bama warragur kulidir nganday mndenu — marlangai ngarlburnu bama yendu ngambadir dirlen yinilmul ningganu.

Bamal: God nundu koko ngandamun nawabuto.

Kokodir: Bama ngandanun kulidir ninggal — danangan kima gurala — ngandanun dauuntchir madinu.

Bamal: Good nundu koko ngandanun nawabuto.

Kokodir: Bama yinilbe ngoba, dinggadir, kakadir, ngoba, bienegamu ngoba yinil — satanda gura gura bamal ngoba dirmbalbal nanungu gura koko nanumungu — nundugo danangan yetchil ninggala, O Lord, gura wauu nanu danangan woa — danangan pinal guranu gura dana nadinu — nundu danangan gari dubega.

Bamal: God nundu koko ngandanun nawabuto.

Kokodir: Ngandan pinal bera — ngandan netchin warra gura milkamul mati, gura nundu namo ngandanun kuli ningganda. Gura ngandan nanungal kokodir katara gura yerba gural: Ngandan milkamul gura warra ninggaiga — nayun nundu milkangandaya. Gura nundu bamadaun — nayun nundu gari milkangandaya. Namu nundu dodu gura wauu ngandanun ngamburgo gura kakamul bantchenchilla. Kokobudon nundu ngandanun wudega — gari gura murila. Bama mangalga yirgalgal — nundugo ngandai-mara, nundugo mangal dumbila. Kakangu nundugo ngandanun bantchenchilla gura mangal nanumungo baitchara. Mayi galmba nundugo kana detchuren bobowe yandann — bamal dinggadir pudanu — namo nundu galmba pinalenggo matji degala warka matinu. Satan waun ngandanun dirmbaigamu, nundu ngandanun burbur gurala, gur nganangan nawa warrawego bienegamu. Bama warka, ngamuwe nundugo yetchil ninggala.

Bamal: God nundu koko ngandamun nawabudo.

Kokodir: Ngandan koko yendu nanu galmba ngana balkanu? Nundugo budo pinal. Ngandan murga yerba gural: Bama nanuga warka ngamu nanu koko balkal — nundu danangan koko nawabuto. Bama warkangamu koko nanu wonda galmba nadinu, garko Jesus kadanu ngandanun tjiriwe dawinu.

Jesungu, yumur nanumungu nulu tjiriwebuto nanungal ninggal, gura wauu kandalgal — Godbutongo — nangungu — nundu koko ngandanun nawabudo.

Bamal: Amen.

Kokodir: Gura bamal gulboigo:

Pepa ngandanun tjiriwe nundu ninggalngal. Puri gura koko nanumungu ngandan makobadaigo yiniltchir manaya — bama warkanobungo koko nanu pinalengo mandenu, gura bobowe galmba milkadir ninggnu yimidir anggali tjiriwe nanu milkadirbutongo ninggalngal. Mayi nila putanu, nundugo ngandanun nila woa. Ngandan warra ninggaiga, nayun nundu milkan-ngandaya — bamal ngandanun kuli madega — ngana galmba dirlen dauuntchir manatinu. Satanga gura bmangu nundugo nandanun burbur gurala warrangu kima wudadegamu. Warrangan ngandanun darngalabuto nundugo burburbudonngunda. Amen.

Kokodir: God Pepa yurangan balkai gura bantchenchil, Jesus Cristus yuranganga bieny gura namo yurangan Satanbe muri.

Wauu kandalnda yurangan pinalgural gura yurangan tjiriwe dawil.

God Pepa, Yumur, wauu — Godbudongo, yurangan makobadaigo gari dubinu.

Bamal: Amen.

ORDER FOR HOLY BAPTISM

KOKO — BAMA DOGEGAMU

Kokodir: JESUS CHRISTUS, Lord ngandanun, mulugo detchuren bama dogelginu — Mathaeusngun ngandanun merelil — nulu bama nangume yerba koko balkai: Dadera yura bobo warkanobungo wamila gura bama ngamuguraigowe koko merila, gura danangan dogila "GOD PEBAWE" "GOD YUMURBE" "GOD WAUU KANDALBE." Gura nulu galmba melbi — nayun Marcusngunda ngandanun meril — Bama koko manubudon gural — DOGEGAMU nulu tjiriwe kadanu, gura koko wangawanga gural, nangu Godngunda warra guranu gura nulu tjiri gari waminu. GOD detchuren bama doginu, gura dogegamu tjiri melbi namo yubal galmba nayun ganggal nila mandega Godgal doginu.

Godgal ngana gurna koko balkanu kana: GOD nundu burburbudon-go, koko bama nanume nundu milkadir nama, ngandanun nundu dauunbudon nanungu ngandan murga ngamburgo ninggal, nanungu ngandan galmba warkangamu duyugawanchinu. Bama burla nayun ganggal mandega nanungalgo doginu — nangungu ngayu nanu koko balkalgal nundu nangu nanugo murilabudo, nundu melbega kana, nundu yerba gural: Koko ngado balkala, ngayu dirlen namalma, ani yiwara, dirlen ngayu yurangan-ga miradinu; bargare miraya, bargar yurangan dirlen warlangu. Ganggalga ngandanbudo nanu koko balkal — dirlen nundu koko galmba nawa — nulu ninabudo waminu, na, nangun-gal dirlen miraya. Nulu bargare miradiga — nundu bargar nangungu galmba warngala, nulu bayan nanume burngadinu. Jesungu nundu koko ngandanun nawabudo.

Bamal: Amen.

Kokodir: God, makobadaigo, nundu burburbudon-go ninggal. Kanaigo bama warkangamu milkamulmadega nundu dirlen purai warka degai, gura bama warkangamu godanchi. Murga Noah gura bayankutchin nangu, danangan eight nundu dauuntchirgo muri. Nundu Pharoa gura bama nangu purai dirniwe godirmai, gura bama Israel bama nanugo, dainggal nagga dawi. Bama warra — bama moggul, dogegamu yimiyimidir birninu gura bama nila, bama nanugo yandanu.

Nundu galmba puraingai warkangamu burbur gurai — bama warrangoalگو balkanu, Jesus, Lord ngandanunbe kana Jordanbe dogelgi.

Nundu bamawe dauuntchir ninggal, ngandan namo ganggal yemongu nanu koko balkal, bama nanugo manadinu nulu — nangu galmba burbur gurala nina gari gura dubinu — bama moggulbudo birninu, gura bama nila nanugo ngamburgogo ningganu, nanugo milkadir madinu gura bama yendumegalgo, bama nanumegalgo nulu galmba garko Jesungu tjiriwe kakanu.

Bamal: Amen.

Kokodir: Marcusngun ngandanun koko yimidir meril:

Dana Jesusgal Pidagur manega, nulu danangan koko yirganu gura mangalnda karbanu, gura bama nangumun danangan ngandaimana. Jesus nayun wauumulgo nadega gura yerba gurai: Pidagur ngadon-gal gurna kadanu, danangan gari ngandaimara, tjiri dananganbudo. Bama gari kana walu pidagurgo tjiringu wauudir manaya, nulu tjiri galmba gari waminda. Nulu pidagur dirlen dawi, mangal kambogo danangangame yidaren gura koko dauuntchirbudo balkai.

Nayun ganggal nulu galmba yimiyimidir dauuntchirgo nadinu gura murinu, ngandan nila nangu koko gurna balkanu.

Kokodir: Ngadon-gal gulboigo bandila:

The Lord's Prayer: Pebal ngandanun, tjiriwe nundu ninggaln, etc. (Bama ganggal mandendi, doginun-go burlangan yerba gural):

Dauungar ngado. Jesungu yubal gangal nayun mandega, nangu doginun-go gura Christian guranu. Yubal Christian galmba, namo yubal pinal — bama Christian manaya, nulu walu mangalga dadara, gari bama yendumungu, Satan-ga ngandan mangalga dadanu, bama nangumungu, gura dodu ngandnun-game. Ngandan-go yimidirga kimamadinda. God Pebal, Yumur, Wauu ngandanun namo murga burbur gural. Ngayu nila nayun ganggal dawangal, gura yubal nangungu ngadonga dirlen yirge. God nangu banchenchil gura nulu warkamanaya, garko nulugo dirlen yimidirgo yirganungo bera.

Kokodir: (1) Satan gura bama nangu, nanu milka bakaigamu — God dubinu gura koko nangume milkamul madinun-go — nundu namo Satan-ga gura bamangu gari kima madinu gura mulban-go Godgalgo yuelelinu?

Sponsors: Yo.

Kokodir: Yubal koko bandila:

The Creed, said by Sponsors: Ngayu pinal God Pebal burburbudon-go, etc.

Kokodir: (2) Nayun koko manubudon gural?

Sponsors: Yo, ngayu manubudon gural.

Kokodir: (3) God Pebawe Yumurbe x Wauuwe ngayu nina dirlen doginu?

Sponsors: Yo, ani dogila.

Kokodir: N. N. Ngayu nina dogil.

GOD PEBAWE
GOD YUMURBE
GOD WAUU KANDALBE.
AMEN.

Kokodir: God burburbudon-go, pebal Lord nganangan-game Jesus Christusbe, nulu nina purayen gura wauungun warrangoalگو balkai, nulu nina galmba burbur guranu gura nina banchinu — bobewe nundu bama nangungo ningganu, garko nina nula dawinun-go nangungalگو tjiriwe kadanu.

Bamal: Amen.

Kokodir: O God, peba ngandanun, ngandan nanu thanks gural, bobo warkangamuwe nudu bama Satanbe muril gura yumur nanumegal, Jesus Christus galgo dawil, Christian gural, yimidir nundu nayun ganggal nila galmba dawi gura muri. Nangu, gura ngandanun galmba, banchenchila gura burburgurala — nanugo milkadir ninganu, garko dirle Jesungu nundu ngandanun tjiriwe dawinu.

Bamal: Amen.

BOARD OF THE LUTHERAN MISSION
HOPE VALLEY
Order of Service
AND
Hymns
WATSON, FERGUSON & CO.
Stanley Street, South Brisbane
1946

FOREWORD

In January, 1886, Rev. John Flierl, the pioneer of the Lutheran Mission Finschhafen, whilst waiting to proceed to New Guinea, established mission work among the aboriginals on the Cape Bedford Aboriginal Reserve near Cooktown in North Queensland. In September, 1887, Rev. G. H. Schwarz arrived from Germany and took charge of this Mission and has remained in charge to this day, for nearly 60 years. The Mission itself was named Hope Valley. During this long period the Mission has seen many changes, happy times and sad and difficult times. Other men have laboured with and alongside of Rev. G. H. Schwarz. They have come, and they have gone. Rev. Schwarz has remained and was most faithfully supported by his wife Mrs. Schwarz. Both have, in word and deed, brought near to the inhabitants of the Reserve the Word of God, teaching them in school and worshipping with them in church. They taught them to settle down, to work with their hands, to till the soil, and assisted them to procure food and clothing. They guided them through the difficulties and the temptations of their daily lives. The aboriginals have learned to see in their missionary and his wife their father and their mother, and followed their teaching and leading with child-like trust. In May 1942, when the exigencies of the war swept the whole Mission, the missionaries and the aboriginals, away from the Reserve and parted them from one another, a crisis entered into their lives which has not yet been overcome.

It is an interesting experience that the aboriginals on the Cape Bedford Reserve, though not all of them were members of the Cooktown tribe, and though in the mission school they received all their instructions in the English language, among themselves always used the vernacular of the district, the Koko Yimidir dialect. They possess and read their English Bibles and sing from the English Hymn Book, but their own tongue, the Koko Yimidir, speaks direct to their hearts, and their souls yearn to hear the Word of Life in their native tongue, the Koko Yimidir. That is the reason why the missionary, Muni (Mooni — Schwarz — Black) as they call him, has prepared the manuscript which is published in this small booklet. May God bless its path and bless the aboriginals who make use of it in their hours of worship and in their private reading.

It may be mentioned that this is the first book that has ever been published in any of the aboriginal dialects in the State of Queensland.

The Board of the Lutheran Mission, Hope Valley

KOKO-YIMIDIR-BAMA.

Dauungar Ngado.

Ani gura koko ngadogo yura gorna milkangandaya. KOKO GODGA, ngayu koko yurangantchir yurangan kaban yimidirbe yidaren — NAYUN yura gari milkangandaya Nayun netchin nawa gura bandila.

Koko Jesuwe St. John 5, 39. milkan nawa.

MUNI.

HYMNS — GUNBU

The majority of the Hymns are Translations made by R. W. Poland
DABADABAIGONGU

1.

- (1) Ngalan wanchi, budur dadai,
Bama nila kana wunai.
Ngandan galmba gura yandai,
Wulungurbe ningganu.
- (2) Ngandan gari yinilmadi,
Gari kakawe batchelchi;
Wandu ngandanun bantchenchi?
Peba bera tjiriwe.
- (3) Nulu ngandan milnda namai,
Yetchil anggali degalgai,
Wauu warra dana degai,
Kulidir kadaigamu.
- (4) Warkangamu kade ngandan,
Godgal nila koko balgal
Nangu galmba gunbo kundal,
Ngandanun bantchenchiga.

2.

- (1) Ngalan gura yandandal
Namo ngandan galmba yandai.
Miltchir nanu ninggan-gal,
Nanun-galgo galmba wunai
Ngandan nawa wudurbe — ngalanbe.
- (2) Wauu ngoba wanggodir,
Warrangan-go gari yandal.
Nulu ngoba Satantchir,
Nangu wanunda gangangal?
Murga wauu kandalnda — deganda.
- (3) Nundu kadai tjiringan,

Ngandan ngolmandiwe wami.
 Dawinun-go budurrgan
 Nundu wulunggur dubelbi
 Ngandan budur nanungu — dubinu.

(4)

Ngandan marar warradir,
 Warra Satan-gal ninggaiga.
 Nundu marar kandaltchir,
 Godgal milkadir ninggaiga.
 Nila birbala nayun — ngandanun.

(5)

Dudan nundu dirnbala,
 Nundu tjiringu balgaiga.
 Nayun ngandan merila
 Murga nila ngandan namai,
 Dudan Godga kokowe — nanume.

(6)

Wanggar ngandan dawila,
 Yiwaibada kana ninggai
 Bobo warra budurga,
 Tjiri wulung-gurtchir gurai
 Nawai ngalan nundugo — yandanu.

3.

(1)

Ngalan kadaiga, namburngan walma.
 Bobo nadetchil, koko bandendil,
 Ngamburgo gura ninggaln-galbudo.
 Yetchilnda bantchi, wudurbego barbi.
 Bamagagal nila nulugo kadaiga,
 Wanggarmun bera God ngandanun-go.

(2)

Ngandan bantchega, burntchirngaraya,
 Nila dabaigo, ngamuguraigo
 Koko balgalganu nangungalgo.
 Wudurbe wunai nulugo ninggaln-gai,
 Wanggowe bama bantchenchiga kana,
 Nangun-gal gunbo kundandanun-go.

(3)

Ngalanbe ngandan milkadir ninggal
 Warramadega — milkangandaya,
 Na, ngandan warrangu wauumulgo.
 Dodigo murga wunanego kima,
 Wauungun kana wogurganu nina
 Nanun-gal murga ninggaln-ganu-go.
 NGURLGUNGU

4.

(1)

God Peba ngandan nawa,

Ngalan pullegamu,
Nanugo dirlen bama
Wudurbe wunanu.

(2)
God yumur nundu yetchil
Bamawe ninggala.
Ngandan-go daman yinil,
Wudurbe Satanga.

(3)
God wauu nundu kada,
Ngandan bantchenchila,
Ngandanun garkobada,
Tjiriwe dawila.

5.

(1)
Bantchega ani ngalanbe,
Koko balgalgal nanume:
Ngadon-gal Peba miraya
Mangalnda ani bantchilla.

(2)
Ngalanbe warra ninggaiga,
Milkan-ngandaya yumurga,
Wudurbe ani dubinda,
Satanda wauu ngalbinda.

(3)
Dabaigo ngayu miltchirmal,
Ngan-goigo yirgal nanun-gal
Ngalanbe galmba meran-go,
Bamawe nina merinu.

6.

(1)
Ngalan nila dadai,
Budur pullinu,
Dauar gura kadai
Bobo dirmbanu.

(2)
Ngolmandiwe nila
Bama ninggan-gal.
Dirtchir galmba gura
Nila dudurmal.

(3)
Pidagurgo nawa,
Nundu murega.
Darlonbego galmba
Bama gura na.

(4)
Ngamba ngayu wuna,

Nundu detchurnu
 Anggali nanugo
 Ani bantchinu.

- (5)
 Ngalan gura yandal,
 Ngayu miltchirmal
 Ani mangal karbal,
 Muril nanun-gal.

- (6)
 Peba, Yumur, Wauu,
 God burburbudon
 Koko ngandan nawa
 Balgai nanun-gal.

7.

- (1)
 Ninggaln-gala, ngurgu pullegamu,
 Budurmanaya, Lord ninggalgala.
 Dauun-gar yendu ani dubinda,
 Dauunbudon-go, nundu ninggala.
- (2)
 Ngan-goigo ngandan nima waminu,
 Bobowe birna nadi — dubinu.
 Makobadaigo ana wunanu?
 Nundugo murga, Lord, ninggaln-ganu.
- (3)
 Nundugo ani gari dubila
 Satanbe wandu dirlen ani murinda?
 Nundugo murga nangu darlanda.
 Namongu yerba: Lord, ninggaln-gala.
- (4)
 Nanuntchir ngayu gari yinilmal,
 Kakawe gari galmba batchetchil,
 Birninda kana — nina namalmal
 Lord namo ani gari dubelbil.
- (5)
 Birnegamu — ninago nadinu
 Yokuwe nundu galmba birnega.
 Ngayugo gura ngamburmadinu
 Nanun-gal tjiriwego ningganu.

ADVENTGA

8.

- (1)
 Hosianna ngayu kundal
 Jesus kadaigamu.
 Kadera yura dindal,
 Nangu wamedinu.
 Kanaigo ngandan ninggai

Kadaiga beoren,
Na, Jesus ngandan darIngai
Nulugo pinalen.

(2)

Hosianna ngayu kundal
Ani wamegamu,
Dadera yura mundal,
Ngani ngandadinu?
Na — kokodirgo dawil,
Wurdyego yurangan,
Dubelbil nangu ngani,
Barnaiga kanangan.

(3)

Kadera warkangamu
Nangun-gal borgila.
Dabargo gura nangu
Dudan balgalgala.
Kadera nulu yuba,
Hosianna dauunbe,
Wanggaro galmba kundal
Hosianna tjiriwe.

9.

(1)

Hosianna — na nila kadaigamu
Yumur Davidgame,
Hosianna nangungu.
Nulu bamawe koko nadega
Nulu bama koko nadega,
Hosianna Hosianna,
Hosianna tjiriwe.

(2)

Hosianna, God Yumur kadaigamu
Tjiri nangun-gamun,
Hosianna nangungu.
Nulu ngandanun bada wamega
Nulu ngandanun bada wamega
Hosianna, Hosianna,
Hosianna nangume
Hosianna tjiriwe.

(3)

Hosianna, kadera nangumungu
Nangu wogurnun-go,
Hosianna Jesusbe.
Nulu warrangai bodan balgaiga,
Nulu warrangai bodan balgaiga
Hosianna, Hosianna,
Hosianna nangume
Hosianna tjiriwe.

CHRISTMASGA

10.

- (1)
 God ngandan gari dubelbi,
 Yerbaigo ngandanun
 Yumur nangugo wudeltchi
 God bamawe dauun.
- (2)
 Kanaigo nulu bamangu
 Wanggargo yirgalgai:
 Ngayu nangugo deganu
 Jesus nila kadai.
- (3)
 Lord warka nulu tjiriwe
 Wandu nayun pinal?
 Dakadi nila bobowe
 Warramulgo daman.
- (4)
 God Peba, Yumur burlangan
 Ngandan gunbo kundal,
 Godgal kundandal anggalin,
 Wargaigo ninggaln-gal.
- 11.**
- (1)
 Dadera, dadera, Christian-ngaigo dada
 Yirgalgala dadanun-go Bethlehem.
 Nawala ganggal ngandanun balkadi.
 Nangugo koko balgal
 Nangugo koko balgal
 Nangugo koko balgal
 Lord ngandanun.
- 12.**
- (1)
 Wudurbe, dudurbe,
 Ganggal na, munuwe.
 Nulu warn-go ngamugal
 Deran galmba ninggan-gal,
 Namodir wandu balgadi
 Namburmul wunabudo.
- (2)
 Wudurbe, ngalgone,
 Merelin mundalbe,
 Jesus yumur Godgame
 Nulu kadai bobowe
 Bamangai dawedinun-go
 Ngandanun muradinu.
- (3)
 Wudurbe, dudurbe,
 Ganggal na munuwe.
 Ani galmba wamelmi

Ngado galmba wudeltchi,
 Ngadon-gal karbunmanaya
 Nanguntchir karbunmanaya.

13.

- (1) Gunbo kundala, warka dawila,
 Karbunmadinu Christmasga.
 Jesus balgadi, bama manadi,
 Karbunmala, karbunmala yurangi,
 Jesus balgadi, bama manadi
 Karbunmala, karbunmala yurangai.
- (2) Gunbo kundala, warka dawila
 Karbunmadinu Christmasga.
 Ngandanun darlingai,
 Tjiri warlinalgai
 Karbunmala, karbunmala yurangai.
 Ngandanun darngai, tjiri warlinalgai,
 Karbunmala, karbunmala yurangai.
- (3) Gunbo kundala, warka dawila,
 Karbunmadinu Christmasga.
 Tjiriwe warkal
 Gunbo kundandal,
 Karbunmala, karbunmala yurangi
 Tjiriwe warkal gunbo kundandal
 Karbunmala, karbunmala yurangai.

GOOD FRIDANGU

14.

- (1) Nundu bama ngada ngani
 Kundandal Jerusalem?
 Yerba Jesus: Nundu ani
 Ngani netcthin yiwaren
 Dirtchir bera yambun dawil,
 Ngayu yimiyimidar
 Gura nundu koko nadi,
 Nundu gari ngambadir.
- (2) Bama wandu ngumbar kadai,
 Yemongan Jerusalem?
 Dana wargangamu dadai,
 Gura wandu garbaren?
 Nawa Jesus yoku burnchal,
 Birdi nangu garnbidir.
 Dana nangu ngani kundal?
 Ngani kundal ngambadir?
- (3) Nawa nila dana borgil,
 Batchila Jerusalem,

Dana Golgatha wamelmil
 Kundal nangu pinalen.
 Warradir God kana badai
 Bama warra gaitcharen.
 Nundu dauun ngado kundai,
 Batchila Jerusalem.

15.

- (1) Jerusalemga bama borgil
 Nobungo yoku burnchanchal
 Wudchego nangu netchin dabil,
 Wurdchego mogu kundandal
 Dadera nayun yiwarnu
 Yerbaigo wandu birninu.
- (2) Kadera yura wunggadirgo
 Batchelchil ngani ngadongu,
 Namalma ani ngambadirgo
 Yurago ngani kundanu?
 Mil ngado ngayu ngalburnu
 Bamangu nila birninu.
- (3) Jerusalembe kade yura
 Batcheltchinun-go ngadon-gal
 God ngandanun kundandal kana.
 Na — tjiri nila budurmal
 Ngalanbudon-go pullinu
 Dauun ngadogo birninu.

EASTERGA

16.

- (1) Hallelujah Jesus Yandai,
 Nulugo nangu nima warlنگai
 Dabaigo ngalan kadaigo.
 Nangu nimawego ngani
 Ngamburgo yiwar? Nulu wanchi!
 Boboigo yura nawala.
 Wanchega yurangan
 Yurago duyungan
 Yandanun-go
 Kundandala
 Hallelujah
 Nulugo nima warlنگanu.

17.

- (1) Jesus gura ngamburgo
 Ngayu nimangan madaya
 Nulu ani dawinu
 Garko wulungur manaya
 Ngayu tjiri waminu
 Duyuga wanchegamu.

(2)

Jesus gura ngamburgo
 Nulu galmba burburmadi
 Peba nangu kanaigo
 Tjiri gura bobo wudi
 Ngali makobadaigo
 Wanggargo ninggaln-ganu.

(3)

Jesus gura ngamburgo,
 Wandu nangu wanga gural?
 Peba nila Jesungu
 Yumur nangu gari kundal,
 Dana marla yirganda
 Warra netchin ninggaiga.

(4)

Jesus gura ngamburgo
 Ngayu nangun-gal dagaya.
 Ngayu bodan Jesungu
 Namongan burbur manaya.
 Ani kima nadinda,
 Jesus dirlen dudanda?

(5)

Jesus gura ngamburgo
 Ngali namongu gulboigo.
 Wandu yerlingar guranu?
 Bamal gari, Satanmulgo.
 Dana gurna kulidir
 Ngayu gari yiniltchir.

(6)

Jesus gura ngamburgo,
 Ngani yiniltchir manaya?
 Ngani yinil namangu?
 Yemon murga wanggo wuna,
 Garko yandal ngamburgo
 Jesusngun dawegamu.

WHITSUNDAYNGU

18.

(1)

Kade, kade wauu Godga,
 Godbudon-go kanangan,
 Peba, wauu nanu woa
 Bamawego tjiringan.
 Nangu gari murila,
 Jesus nangu melbega.

(2)

Wauu Godga ngayu kima
 Ngayu koko dubelbil,
 Gura nundu burbur bera,
 Nundu ani bantchenchil.

Adam warra dunggulga
Ngayu burbur nanun-ga.

(3)

Wauu kandal, ani galmba
Nundu kandal gurala.
Wauu ngado nundu nawa
Nulu warra Satanga
Wauu nanu degala,
Nundugo ninggalngala.

(4)

Wauu nundu pinalen-go
Dudan ngado merila.
Ngayu daman kanangan-go
Milkadundal tjiringu,
Gura ngayu murgara
Dudan netchin wogurnda.

(5)

Wauu Godga, bama yendu
Nundu galmba dawila.
Garkomulgo — nila nundu
Warkangamu burntchira,
God yubaigo kadanu
Bama yerln-gar guranu.

(6)

Wauu, garko ngayu duyu,
Nundu gari birninu.
Ngayu nanun-ga ngamburgo
Jesus garko waminu.
Wauu ngado nawala
Tjiriwego dawila.

TRINITYNGU

19.

(1)

God Peba, Yumur, Wauu
Nobun-go kanangan
God bamawego dauun
Murega nganangan.
Nobun-go ngandan yirgal
Nobun-go waminu
Nobunbego ninggaln-gal
Nanugo — Godbudon.

GUNBO YENDU

20.

(1)

Borgila, borgila!
Borgil bayan Godgame,
Koko nangu nadinun-go
Wauudirgo burnggaya;
Nayun nawa milkadirgo,
Wauu nanumego banchila,

Borgila, borgila.

(2)

Dadera, dadera
 Wulunggurtchir dadera:
 Yura nangu ngani baitchar?
 Bobongaigo dirnmbala,
 Nayun bodan nayun dabar,
 Nanguntchirgo ngan-go miraya,
 Dadera, dadera.

(3)

Merila, merila,
 Koko Godga merila.
 Yura nayun kana ngalbi,
 Warka gura bandila.
 Bama nundu Jesus wami,
 Jesus galmba nina murega,
 Merila, merila.

(4)

Nandaya, nandaya
 Warragurga nandaya.
 Dana nina milk bagal
 Milka nanu ngalbura.
 Nanu koko wanga gural,
 Dudan yendu nanu merinda:
 Nandaya, nandaya.

(5)

Nawala, nawala,
 Jesus dumbur nawala.
 Nulu dudan kana meril,
 Nangu murga wogura.
 Nawa nulu nina bantchil
 Nanun-galgo tjiri warlngaya,
 Nawala, nawala.

21.

(1)

God yewaigo ninggal,
 Namu ngandan warkal
 Nangu koko balganun-go
 Nulu ngandan dawi,
 Namu nangu wami
 Nila bayan nangumego.
 Milngunda bama na
 Milkan nundu galmba
 Koko gura nawa.

(2)

Tjiri, bobo, purai
 Warkangamu balgai
 Nulu nayun nobunilgo.
 Ngalan, keda, dauar,

Dana walu dabar
 Warragurgo dirnmbanun-go.
 Namodir, kokodir
 Pinalen balgaiga
 Nulu bama nama.

(3)

Dauuntchirgo dawil
 Bodainggo bantchenchil
 Burburngunda bama ngani?
 Netchin nangu ngalbil,
 Milkamulgo dubil —
 Dirlen nulu gari kuli
 Warrangu dambanu?
 Pinal nulu bera,
 Bantchil murga nila.

(4)

Yumurngunda murga
 Bamangu wurgaiga
 Ngan-go marla gari kundal
 Kuliwego nulu
 Ngambadir namalma
 Nangungoigo dauunmalmal.
 Nangungu, yewaigo,
 Nila galmba ninggal
 Ngandanun dawangal.

22.

(1)

God ngado dauun — ani darngalngai,
 God ngado dauun, ngadogala.
 Namongu yerba ma: God ngado dauun,
 God ngado dauun — ngadogala.

(2)

Jesus degala — Yumur nangugo
 Jesus degalgai ngadomungu.
 Namongu yerba ma: God ngada dauun,
 God ngado dauun — ngadogala.

(3)

Yokuwe nulu duyumanadi —
 Yokuwe nulu wurgalgadi
 Namongu yerba ma: God ngada dauun,
 God ngado dauun, ngadogala.

(4)

Godera barbi, duyugawantchi
 Godera barbi nimawego.
 Namongu yerba ma: God ngada dauun,
 God ngado dauun, ngadogala.

23.

(1)

Ngayu wogur damal Jesu, Nangu waminu.
 Ngurangadal, wudche badal, Nangu nadinu.
 Ani gari dalara — kimawego koko na:
 Burburmala, gura dude — Jesus dawega.

(2)

Ani dawi — wanggar dawi Namo dudanu.
 Milkadirgo, Wauudirgo — dudan wogurnu.
 Bama dadar yuelinda
 Ngamba kana ningganda
 Satanngunda, barungundu Gura burlnganda.

24.

(1)

Dauun nudu milkan nawa
 Nundu bama Jesuwe,
 Nina nangungal dogega
 Nundu puri nanguntchir.

(2)

Namo nundu netchin dada
 Wauu walu ma ngalga
 Nina ngan-go kima nama
 Bamal gura Satanda.

25.

(1)

Ngayu bama Jesuwe
 Ani nangun-gal murega
 Ani gura warrawe
 Garnbi nangumun balgaiga,
 Nila meril bamawe
 Ngayu ninggal Jesuwe.

(2)

Nila ngayu ngamburgo,
 Nila miltchirgo wunana,
 Nila nangu barnbargo
 Dodi gura wanuu wuna.
 Yewaibada bobowe
 Ngayu ninggal Jesuwe.

(3)

Ngayu warra wunanda,
 Namburego wungga batchil,
 Kanangan wurgalganda,
 Ngayu gura Jesus dawil,
 Dirlen dubil kagawe?
 Ngayu ninggal Jesuwe.

(4)

Nangu ngani dubinda?
 Ngayu garko birninun-go
 Ngambadirgo dudanda
 Nangu wanggar waminun-go.

Galmba tjiri Godgame
 Ngayu nunggal Jesuwe.

- (5) Nila yirge yurangai,
 Wandu galmba nangu ninggal?
 Yesus yerba balgalgai:
 Ngayu warkangamu dawil.
 Yirge nila nangun-gal
 Ngayu ninggal Jesusgal.

26.

- (1) God ngayu netchin milkan nama
 Manega ani bobongan
 Pidaigo yewai ninggal bada,
 Ngan-goigo gura bobomal.
 God ngado nundu Jesungu
 Tjiriwe ani dawinu.
- (3) Namalma munu ngan-gadirgo
 Dabargo nila yandandal;
 Dabaigo nayun birninun-go.
 Na — yerba bama warimal.
 God ngado nundu Jesungu
 Tjiriwe ani dawinu.
- (4) God Peba ngayu nanun-galگو
 Ngamburgو ninggal bobowe,
 Nanugo galmba birninun-go
 Murega ani Santanbe.
 God ngado nundu Jesungu
 Tjiriwe ani dawinu.

27.

- (1) Dauun bamawe, Yumur Godgame
 Nundu ani galmba muri
 Gura wauu nanu wudi,
 Dauun nanume — Yumur Godgame.
- (2) Yumur Davidga, kana melbega,
 Nundu ngadongu balgadi
 Gura bangartchir manadi,
 Ganggal bamaga, Yumur Davidga.
- (3) Bamal nanungu ani dinganu,
 Ngayu yewai nina mane
 Garko milnda nina nama.
 Ani namongu gurna dinganu.

- (4)
Ani Satanda dirnmbal nanun-gal
Ngayu nanu koko balgal,
Nundu yetchil ngado ninggal.
Ngayu nanun-ga burbur Satanga.
- (5)
Ngayu nambure batchil kakawe
Wungga nanu milkan name,
Nundu ngadongu batchega
Gura bamangu wurgai yokuwe.
- (6)
Ngayu birninu, wauu dawinu
Tjiri nanumego wanggar.
Ani mande nundu mangar,
Murga tjiringu kana birninu.
- (7)
Garko ngamburgo ngayu yandanu,
Dodi dabar, banggar nila
Wauu ngadomego woa.
Yerba nanugo yandal ngamburgo.
- (8)
Yendu ngambadir ninggal warradir
Nina wudurbego yiwat —
Nundu nayun gari dambar
Garko wauudir ninggal nanuntchir.